

FOLIO

Hykom.com
vovani.qd

БІБЛІОТЕКА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Франческо ПЕТРАРКА

КАНЦОНЬЄРЕ

КАНЦОНЬЄРЕ

Ф. ПЕТРАРКА

FOLIO

FRANCESCO PETRARCA

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Франческо
ПЕТРАРКА

■

КАНЦОНЬЄРЕ

Переклад з італійської
Анатолія Перепаді

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2007

Francesco
PETRARCA

▪

CANZONIERE

Бібліотека світової літератури
заснована у 2001 році

FRANCESCO PETRARCA
CANZONIERE

Перекладено за виданням:
Francesco Petrarca. «Canzoniere». Torino, Einaudi, 1992

Переклад з італійської
Анатолія Перепаді

Автори передмов
Марко Сантагата, Нікола Франко Баллоні

Редколегія серії:
*Тамара Денисова, Ростислав Доценко, Іван Дзюба,
Микола Жулинський, Дмитро Затонський,
Дмитро Наливайко (голова), Євген Попович, Галина Сиваченко,
Андрій Содомора, Віктор Шовкун*

Художник-ілюстратор
І. І. Яхін

Художники-оформлювачі
Б. П. Бублик, В. А. Мурликін

Петрарка Ф.

П30 Канцоньєре / Пер. з іт. А. Перепаді; Авт. передмов
М. Сантагата, Н. Ф. Баллоні; Худож.-ілюстратор І. І. Яхін;
Худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. —
Харків: Фоліо, 2007. — 282 с. — (Б-ка світ. літ.).

ISBN 978-966-03-3929-3.

6 квітня 1327 року в авіньйонській церкві Св. Клари геніальний італійський поет та мислитель Франческо Петрарка (1304–1374) вперше побачив жінку на ім'я Лаура. Тої ж миті він закохався — на все життя та без надії на взаємність. На честь мадонни Лаури поет почав складати вірші, які потім звів у збірку. Так з'явилася «Канцоньєре» — книга, яка стала однією з найпомітніших й найвидатніших в історії світової літератури та зробила безсмертним ім'я Франческо Петрарки.

ББК 84(4ІТА)

Hurtom.com
vonaniko

- © А. О. Перепаді, переклад українською, 2007
- © М. Сантагата, передмова, 2007
- © Н. Ф. Баллоні, передмова, 2007
- © І. І. Яхін, ілюстрації, 2007
- © Б. П. Бублик, В. А. Мурликін, художнє оформлення, 2007
- © Видавництво «Фоліо», марка серії, 2001

ISBN 978-966-03-3929-3

1. «Канцоньєре», або «Книга пісень» Франческо Петрарки, вперше перекладена в такому обсязі українською, — одна з найпомітніших книг в історії італійської та європейської словесності. Для Італії вона має особливе значення. Появилася вона в перші десятиріччя треченто, тоді на півострові спільної для всіх мови не існувало, а «Божественна комедія» Данте, власне, породила літературну мову. Мова Дантової поеми охопила собою як найвищі й найтонші її реєстри, так і найнижчі рівні комічного, химерного і непристойного, починаючи від спеціальних філософських і богословських термінів і закінчуючи розмовними формами й найпоширенішим просторіччям: вона стала, таким чином, мовою, цілком придатною для всіх видів спілкування, залишаючись на сьогодні найбільшим лексичним запасом італійської. Через якихось п'ятдесят років Петрарка своєю поезією здійснив роботу, сказати б, протилежну Дантовій, створивши мову «штучну», далеку від просторіччя і розмовних форм, характерну крайнім словесним відбором і відмовою як від стилю високого, так і низького. Отож Петрарчина мова заклала на віки найміцніше ядро італійського поетичного словника. Це могло статися тому, що під час усього періоду Відродження поезія Петрарки зробилася взірцем (саме так доводять зібрання досліджень з цього питання), який сформував усю італійську ліричну традицію. І навіть коли тісний зв'язок з оригіналом послабшав, коли вичерпала себе така версифікація, названа «петраркізмом», вплив Петрарки й запровадженої під його іменем традиції давався і далі взнаки ще довгий час, аж до великої романтичної революції. Вище я говорив, що «Канцоньєре» — це ще й історія поезії європейської. Справді, у другій половині XV століття манера писати у дусі Петрарки долає італійські кордони й шириться спершу на Іберійському півострові, а потім у Франції; наприкінці

чінквеченто і сейченто передається Англії, а також німецькомовним поетам, а потім зацікавлює такі країни, як Польща, Угорщина, Швеція. Аби зрозуміти історичну вагу цього явища, досить пригадати, що на орбіті петраркізму оберталися поети такої величини, як Гарсіласо де ла Вега, Гонгора, Кеведо, Дюбелле, Ронсар і Шекспір.

2. Я говорив, що «Канцоньєре» — книга; проте треба одразу уточнити, що йдеться про книгу зовсім особливу. Її докладніший розгляд показує, що вона складається з зібрання окремих поетичних компонентів (366, і ми бачимо, що їхнє число не випадкове), які можна читати вибірково, бо всі вони самодостатні й замкнені в собі. Книга поділяється на дві частини: перша починається з вступного сонета і закінчується сонетом 263; друга — від канцони 264 до 366, заключної молитви до Діви (видно, як поділ надвоє, так і нумерація двох частин, відповідають точному авторовому замислу) і передує латинському заголовку *Regum vulgariūm fragmenta*, тобто «безладні рядки на вольгаре», цей мотив лунає у першому вірші першого сонету: «До вас, слухащих, ці мої рядки, незграйні». «Незграйні» означає складені і поширювані зосібна. Архітектура книги складна, для її зведення довелося довго і вперто працювати. Більша частина віршів у цій збірці написана ще до того, як у Петрарки з'явився задум «Канцоньєре», і писалися вони у двадцятих роках треченто; чимало інших творів виникали під час обдумування плану й написання книги, однак майже всі вони (і така творча манера залишається незмінною у Петрарки) переглядалися, правилися і переписувалися багато разів. Задум «Канцоньєре» визрів десь після 1348 року, тобто після страшної чуми, яка вигубила значну частину європейської людності (тоді ж умерла й Лаура, оспівана у цій книзі донна), а завершено книгу, як вона витримала стільки редакцій, лише 1374 року, незадовго перед кончиною її автора.

Коли сьогодні поети укладають поетичні збірки, нам це здається цілком нормальним. Але не так було в Петрарчині часи. Справді, любовна лірика від своїх початків не передбачала, що поет збиратиме свої вірші у якусь антологію, бо вони призначалися не для читання, а для публічного виконання, майже завжди у супроводі музики і співу. Так звані провансальські «канцоньєрі» — це не авторські книги, а радше збірки творів авторів, які підготували їх для практичного використання з боку тих, хто професійно править ремесло виконавця (трубадури і менестрелі). І навіть в Італії, де майже напевно не було звичаю супроводжувати музикою поезію, не траплялося справжніх і достовірних

авторських збірок. Найвідоміший виняток становить «Нове Життя» Данте, але це виняток єдиний у своєму роді. Справді, «Нове Життя» — це ритмічна проза, себто книга, складена з ряду ліричних самостійних текстів, зв'язаних у єдиний нарративний дискурс, правдивий і достеменний роман із окремих розділів у прозі. Петрарка не уник впливу Данте, але він кидає своєму попередникові майже виклик: справді, його книга — це книга чистої поезії, а розповідь і мораль, на зразок Дантових, створюється переміщенням окремих компонентів. Сучасних зразків, здатних його надихнути, для такої роботи Петрарка не мав. Тому він звернувся до старожитніх збірок ліричної пісні. Не забуваймо, що Петрарка передовсім гуманіст, ревнитель класики, і що поезія на вольгаре — це лише якась частина його літературного доробку. До того ж частина, безпосередньо пов'язана зі спадщиною великих римських письменників, а не його сучасників. Щоправда, збірка «Од» Горація або збірка «Елегій» Проперція довгої оповідної лінії позбавлена, але організація книжкових текстів, компактність прологів, «щільність», вироблена в перебігу багатовікової традиції, надає їм якоїсь потужної цільності.

3. Я торкнувся мистецтва оповіді в «Канцоньєре». Історична новизна цієї книги, родоначальниці нового літературного жанру, не лише в тім, що вона є збіркою, складеною з окремих компонентів, а передовсім у розміщенні цих компонентів усередині єдиного дискурсу, де загальний сенс не залежить від сенсу окремих текстів. Отже, вперше в західній, та й в античній, поезії появляється поетична збірка з сильним нарративним струменем. «Канцоньєре» оповідає любовну історію, як усі такі історії вона має початок, розвиток і фінальну розв'язку. Важливо одразу зазначити, що ця історія розповідається в оптичній перспективі, як минулий досвід, від якого поет, розповідаючи про нього, відчуває себе нині відірваним і далеким.

Закохується поет у донну з Авіньйона на ім'я Лаура. Очевидно, ми не повинні бачити в Петрарчиній розповіді точне перенесення біографічних фактів, а проте Петрарка точний у наведенні хронологічних координат, розмежованих і підкреслених у його розповіді. Вперше Лаура являється двадцятитрьохрічному Петрарці в авіньйонській церкві Св. Клари 6 квітня 1327 року («В рік — тисяча і триста двадцять сьомий / дня шостого у квітні, вранці-рано, / ввійшов я в лабіринт, що без дверей», 211, вірші 12–14) і вмирає у ту саму гдіну, 6 квітня 1348-го («У літо тисяча і триста сорок восьме, / в годину першу, шостого дня квітня, / заснула поміж нас душа щаслива», 336, вірші 12–14).

Цей збіг може бути і випадковий, і навмисний; Петрарка, одна-
че, повторює його кілька разів, і не лише в «Канцоньєре», а й
навіть у своєму приватному листуванні. Ця подвійно фатальна
дата присвячує число шість Лаурі: тоді, звичайно, бажано, щоб
у сумі творів збірки (366) воно повторювалося двічі, так само як
двічі це число відіграватиме фундаментальну роль у розказаній
історії. Отже, сюжет розвивається у двох часах, і тому книга поді-
лена на дві частини: у першій Лаура жива і присутня, у другій —
кохання живе лише в спогадах. Загалом — і сам Петрарка це
підкреслює — розказана історія триває рівно 31 рік: 21 за життя
Лаури, 10 по її смерті. («В Амура двадцять літ як я на ретязьку,
/ веселий у вогні і без сльози у горі, / коли ж вона пішла в над-
горні простори, / терплю десятий рік біду тяжку, 364, вірші
1—4).

Ми не можемо сумніватися, що Лаура справді існувала і що
описані епізоди мали біографічну основу. Але не знаємо, чи
справді її звали Лаурою (хоча ця річ цілком імовірна) і чи не
вигадав це ім'я Петрарка за прикладом попередніх романтич-
них поетів. Реальне чи фіктивне, воно становить одне з істотних
символічних вузлів «Канцоньєре». Справді, завдяки цьому імені
розгортається найголовніше метафоричне пасмо книги, пасмо,
наділене символічними, психологічними, етичними й культур-
ними елементами. У сонеті 5 ім'я коханої розкладається з допо-
могою риторичного прийому, де поєднано техніку акростиха і
техніку *interpretatio nominis* (пояснення імен) у провансальській
формі «Лав-ре-та» (у чотиривірші) і в латинській формі «Лав-ре-
а» (у терції). Латинська «Лавреа» означає корону, якою тоді увін-
чували переможців-кондотьєрів і поетів: себто сонет прославляє
ім'я коханої або в його анкетно-рекомендаційному, або в сим-
волічному вигляді. Щодо лаврів (чи слави) Петрарка, увінчаний
1341 року в римському Капітолії поет, був особливо чутливий —
цілком логічно, що він не міг змарнувати нагоди зв'язати одним
метафоричним вузлом любовно-сентиментальну і поетично-
культурну сфери. Тим паче, що «Метаморфози» Овідія (I, 452—
567) підказали йому міфічну оповідку, оповідку про Дафну, ніби
зумисне вигадану для поета, який кохає донну на ймення Лаура.
Як розповідає Овідій, німфі Дафні, яку переслідував Аполлон,
бажаючи її зробити своєю, вдається врятувати свою, присвячену
Діані, невинність завдяки батькові Пенею (річка у Тесалії). Пе-
ней, покликаний дочкою, приходять на допомогу й перетворює
її на лаврове дерево. Аполлон зриває листя з крони дерева й
прикрашає ним голову, сагайдак і цитру. Відтоді вплетене в ко-

рону лаврове листя стає емблемою поетів та генералів-звитяжців. Цей міф дає змогу Петрарці провести подвійну ідентифікацію; з одного боку, Лаура — це Дафна, яка є лавром, тобто деревом, на яке було перетворено німфу, і лавровим вінком, тобто короною, яку Аполлон заклечав улюбленим листям; а з другого, провадиться ідентифікація між Аполлоном, коханцем і заступником поезії, і самим Петраркою, коханцем і поетом. В особі, чи, краще, в імені Лаури, уживаються отожд, хай і дещо плутано, два символічні рівні. Як Німфа Овідія, вона тікає від свого коханця: виходить, що об'єкт бажання недосяжний. Але як лаврове дерево — вона символ поезії і літературної слави.

Я не збираюся спинятися на багатому комплексі значень, що його вносить у Петраркову поезію дафнійський міф. Якщо тільки погодитися з тим, що він носій одного з двох наймодерніших і найактуальніших мотивів, то можна сказати, що це вияв бажання, бажання змарнованого й упущеного. Фабула про Дафну — це фабула про бажання. Бажання негасиме, бо воно запалене божеством, але воно незбутнє, бо його об'єкт тікає, перетворюється і рятується від переслідування. Отже, фабула про Дафну — це фабула про бажання, приречене на вічний обман. Дафна сама по собі не існує. Дафна — це тільки функція. Від Дафни зостається тільки поняття втечі. Навіть переслідувач, здається, примиряється з тим, що його втягнуто в якусь безцільну гру, він теж функція якогось самодостатнього ходу розвитку. Але Дафніні переслідувачі наділені здатністю перетворювати своє бажання. Вони можуть звершити якусь метаморфозу, ще дивовижнішу, ніж метаморфоза жінки, оберненої в дерево: можуть перекинути негатив у позитив, відсутність у присутність, розчарування у надбання, бо така, на відміну від Дафни, проста проекція маскулітного бажання, чоловіки володіють словом. Поезія, говорить нам фабула і стверджує Петрарка, породжує компенсацію. Бажання і невиконання його є її родителями. Дафна уже не якийсь об'єкт, якийсь протест. Тут вона тільки випадкова нагода.

4. Наративний струмінь книги є підпорою складної етико-ідеологічної будови. «Канцоньєре» постає у вигляді роману, але роману моралізаторського. Розповідь має тези для того, щоб показати й довести, як любов може стати негативним досвідом, від якого відмовляються в ім'я любові вищої і міцнішої. Тому книга, як це легко відчувають читачі, облишає проповідницький тон, бо він не вичерпує багатоманітності її етичних значень.

Латинський заголовок, *Regum vulgarium fragmenta*, містить уже внутрішньо присутню вказівку на те, що дана книга не тільки

проста збірка любовних віршів, а й роздумів про природу кохання, бажання і душевний стан закоханої людини. Термін *fragmenta*, який у вузьколітературному плані означає безладні вислови, в морально-психологічній сфері означає психічну реальність, порушену психозом. Іншими словами, означає душевний стан людини, розтерзаної і не здатної панувати над собою. Зайве доводити, як любовне чуття здебільшого і спричиняє втрату самого себе, а звідси й початок людського психозу. І саме в цьому останньому значенні наприкінці латинського діалогу *Secretum Франциск* (дублер самого Петрарки) звертається до свого співрозмовника *Августина* (дублера Святого), вдаючись до слова «уламок»: ним він висловлює намір зібрати розтерзану його душу і підтримувати віднині самовладу (*Secr. III, стор. 24*):

Adero michi ipse quantum potero, et sparsa anime fragmenta recolligam, moraborque mecum sedulo (Залишайся по змозі самим собою: збери уламки розтерзаної душі і будь уважний до мене).

«Канцоньєре» вписується в ширший проект, де дається взнаки той поворот, який близько половини треченто здійснив Петрарка у своїй літературній та інтелектуальній діяльності. Разом зі збіркою віршів на вольгаре він замислює збірку латинських листів у прозі, *Familiares*, та у віршах, *Epystole*: ці три збірки задумувалися як три частини однієї великої книги. Через цей інтертекст, латиною і вольгаре, вільно мішаючи реальність і фікцію, життя і літературу, Петрарка хоче вибудувати ідеальну автобіографію. Щодо його минулої продукції — великих історичних, філологічних та енциклопедичних творів (*De viris illustribus, Res memorande*), а також історичної поеми *Africa* — цей проект, інтегральною частиною якого є *Secretum*, свідчить, як я вже сказав, про поворот, перехід, мовляв за самим Петраркою, від поетичної та історичної літератури, зосередженої на інших, до етико-моральної продукції, зосередженої на своєму «я». Він читає докори, які робив *Августин Францискові* під час їхнього діалогу: «*deque aliis scribens, tui ipsius oblivesceris*» (пишучи про інших, ти забуваєш себе) (*Secr. III, стор. 192*); «*oblitus enim tuarum, alienis rebus totus incumbis*» (ти забуваєш про себе, ти все віддаєш іншим) (*Secr. III, стор. 206*); «*quid tibi prodest dulciter aliis canere, si te ipse non audis?*» (яка тобі радість солодко співати про інших, коли ти самого себе не чуєш?) (*Secr. III, стор. 212*); «*te tandem tibi restitue*» (повертайся зрештою до самого себе) (*Secr. III, стор. 206*). Автобіографічна розповідь бу-

дується на темі *shutatio vitae* і внутрішнього навернення, широкого, але передусім показового, як перехід від юначого зведення до мудрості зрілого віку.

Серед моделей мудрості, якій Петрарка надає неабияку роль, це модель з елементами стоїцизму. Людина мудра, якщо не дозволяє себе захопити ні пристрастям, ні душевним гризотам, ні подіям соціального життя й утримує цілковитий контроль над пристрастями й почуттями, завжди зберігає самовладу. Одним словом, мудрий є «один», тобто пан своєї внутрішньої особи. Ця модель, що спирається на діалектику між цільністю «я» і його відчуженням, виявляється особливо зручною для того, щоб вилити в автобіографічному ключі свій любовний досвід. По-перше, закоханий є цілковитою протилежністю такого типу мудреця: роздертий і охоплений душевними переживаннями (надія, несміливість, радість, страх), закоханий не контролює самого себе, бо залежить від інших, від об'єкту любові; його душа рветься і мечеться залежно від домінування того чи іншого імпульсу. По-друге, подібна модель допускає якусь автобіографію в двох часах: перший період, коли своє «я», розкидане і збурене, може корелюватися другою фазою, коли людина мудрішає і повертається до стабільних цінностей. Зрештою, така модель цілком придатна для якоїсь літературної праці, такої, як укладання поетичної збірки, що полягає у збиранні й упорядкуванні безладних текстів.

Вступний сонет, зложений 1349 чи 1350-го, — це справжній програмовий текст, написаний на початку, коли книга тільки складається, а не після, коли хочеться підсумувати завершений твір. Він накреслює ті лінії, по яких книга рухатиметься.

Для вас, слухащих, ці мої рядки,
Незграйні, із любовними жалями,
На себе озирнусь: яка нетяма
Стає в очах мені віддалеки.

Хай рвучий, а зворушливий таки,
Мій голос залунає поміж вами
І обізветься не ворожим гамом,
А спочуванням, юнки й юнаки.

Я бачу, що від люду відтепер
За суету мені лише ганеба.
І сам сміюся з себе, вітрогон.

Ось підсумок гордині і химер:
Покута й розуміння — так не треба.
Бо світські втіхи всі — короткий сон.

У цьому сонеті, який викладає нам історію любові, не тільки нехтується кохана жінка, а й навіть про любов прямо не сказано. Саме це слово з'являється єдиний раз, але зовсім відірване від закоханого і звернуте більше до слухачів. Про свою пристрасть поет говорить як про «химеру» й «суету». «Химера» — тут означає очевидну помилку, ця провина асоціюється з безцільною суетою — тобто з різностильністю, за яку поет просить пробачення у слухачів. Ця стилістична *varietas* спричинена психологічною нестійкістю особи, роздертої між надією і болем, різностильність тут не тільки риторична фігура, а насамперед технічний термін моральної філософії, що свідчить про етичну ваду. Справді, розмаїття — це щось протилежне однастайності, притаманної мудрецю. Отже, ключове слово сонета підбрано так, щоб передати сум'яття стоїчної моралі. У тому самому контексті вжито і ганебу («від люду відтепер... мені лише ганеба»), тобто поет стає об'єктом поговору і пліток, й особливо влучний тут притиск на «рвучий голос». Ми вже побачили, що «рвучий голос» має подвійну валентність, ту, що аналогічна «різностильності». Справді, стиль тут «різний» з тих самих мотивів, як і «різний» душевний стан письменника: матеріальна розкиданість текстів свідчить про роздертість і внутрішню незібраність закоханого, поневоленого іншими, відчуженого від самого себе. Уся мораль, яка пронизує сонет, спрямована на цю «юначу помилку», від якої мудрий, що написав сонет-маніфест, вважає себе майже повністю визволеним. Проте такий сенс відходить від релігійної етики, набуваючи обрисів етики мирської. Якщо християнський гріх справді помилка, то це аж ніяк не означає, що кожна помилка обов'язково є гріхом. Тут він, здається, постає не як заперечення цінностей, а як перевага ірраціональних вимог над спокійною раціональністю того, хто вільний від пристрастей. За такою логікою одужання повинно відбуватися не стільки як каяття й палке бажання порятунку, скільки як повернення до самовлади через відновлення свого роздвоєного «я».

Петрарка не той автор, який може обмежитися єдиною і однозначною лінією. Цей самий вступний сонет справді має другий дискурс про помилку, і цей, на відміну від першого, нотує її, власне, як провину. Безперечно, що в «суєті», у любовному шалі, закладено сильне відчуття гріха. Ось чому є потреба «ка-

яття», підкріплена у третій терцині. Отже, вираз «покути» таїть у собі релігійні обертони, не в усьому тотожні етиці «помилки» як ірраціонального відхилення від правильного шляху.

Тут виникає інша модель, якої дотримується Петрарка, задумуючи поворот своєї людської та інтелектуальної параболи, — модель святого Августина. Августин подає йому історичний приклад навернення, за яким він моделює своє: тобто він згодний прищепити *mutatio vitae* до якоїсь *imitatio vitae*. На двох аспектах августинської біографії, центром якої є внутрішнє навернення і поворот у соціальних стосунках, можна змоделювати два періоди Петраркової автобіографії. Але Августин передає Петрарці ще й концепцію кохання як гріха, бо навіть найчистіше і найблагородніше почуття (а таке, на жаль, не є почуття Петрарки до Лаури) до особи найшляхетнішої і найдостойнішої з тої миті, як воно починає підривати шкалу цінностей, ставлячи створіння над його Творцем, є завжди порочне. Ось як Августин у *Secretum* судить про кохання Франциска до Лаури:

Ab amor celestium elongavit animum et a Creatore ad creaturam desiderium inclinavit. Que una quidem ad mortem pronior fuit vita... Quia cum creatum omne Creatoris amore diligendum sit, tu contra, creature captus illecebris, Creatorem non qua decuit amasti, sed miratus artificem fuisti quasi nichil ex omnibus formosius creasset, cum tamen ultima pulcritudinum sit forma corporea. ([Лаура] відірвала твою душу від любові до небесних благ і збила тебе, перевівши твоє жадання з Творця на його створіння: а це завжди пряма і швидка путь до помилки... Кожна істота повинна старатися зберегти любов Творця, а ти, навпаки, спокушений принадами однієї істоти, любив Творця не так, як належить, хоча й подивляв його як Творця чи не найгарнішої жінки на землі, тоді як плотська краса є останньою з усіх красот (Секр. III, стор. 146—148).

У вступному сонеті про відкидання цінностей мовиться в останньому вірші («Бо світські втіхи всі — короткий сон»), але це не одна з головних тем. І все ж ця тема розвивається далі в кількох творах при читанні «Канцоньєре», щоб вилитися, у сонеті 3, у прозоре формулювання кохання як гріха (вірші 1—8):

Був день, коли, здається, й сонце гине
З розп'ятим на хресті, аж це заблис
Огонь з очей, а діво, зовсім близь
І відтепер я став його зорина.

Чи ж думав я, що саме в цю годину
Мені б крицеві лати придались
Від стріл, що щастя і скорботи вись
В душі моїй зіллються воедино.

Кохання до Лаури — розповідається в сонеті — почалось у день страстей Христових: замість оплакувати смерть Творця, поет дозволив собі захопитися красою його створіння. Історія кохання, що далі йде, стає історією, початою під знаком гріха.

5. Ми можемо сказати, що «Канцоньєре» має дві душі: одну стоїчну й одну августинську. Очевидно, Петрарка вважав, що історична модель святого й теоретична модель класичного любовника живлять одна одну. І натомість зазнав чимало труднощів, намагаючись гармонізувати ці дві інстанції, на око однакові.

А проблеми чекали його не з боку стоїцизму. У «Книзі пісень» безладні рядки бачимо вже впорядкованими: коханцеві-поетові повернуто внутрішню цільність, а нова людина заступила давню, як це й заповідав вступний сонет. Збираючи «уламки», породжені минулою помилкою, надаючи їм завдяки зведеній книзі, морального сенсу й літературної художності, Франческо здійснив намір, який його alter ego висловив наприкінці *Secretum*: «*sparsa anime fragmenta recolligam*» («зібрав уламки душі»). Проблеми спричинені августинським радикалізмом. Моральна догма любовного чуття породжувала в книзі суперечність, пов'язану з суворим осудом особи й ролі Лаури. Справді, як можна ганити любовне почуття й водночас виправдувати об'єкт цього почуття? Якщо розв'язці питання в дусі нового солодкого стилю донніангола і донні-натхненниці заважає августинська етика, кохана жінка неминуче опиниться в становищі ворогині. Але це заперечує, з одного боку, жіночий образ, завжди позитивний, підказаний романтичною лірикою, а з другого, специфічну даність, що книга мусила б характеризувати якусь конкретно-негативну Лауру, зберігаючи тексти, де вона, навпаки, виведена благословенною дійовою особою. Усе це довго перешкоджало Петрарці завершити книгу і пояснює, чому їй довелося витримати стільки редакцій, перш ніж вона віднайшла остаточну форму.

Замкнуте коло, яким утримується етико-релігійний план, досягається в подвійний спосіб: використовуючи символізм, так би мовити, для архітектоніки книги і видозмінюючи у фіналі покаянні мотиви у, власне, наративний дискурс.

Структура книги стає придатною для інтерпретації, яка користується мовою чисел. Ця мова стала чужа сучасному читачеві,

але легко читалася людьми Середньовіччя. Числовий символізм, до якого вдається Петрарка, спирається на дві умови: насамперед, збіг — дійсний чи фіктивний — не грає ролі — у тому, що Франческо закохується в Лауру 6 квітня 1327-го о першій годині й Лаура умирає 1348-го теж 6 квітня о першій годині; а потім, 6 квітня 1327-го, — Страсна п'ятниця, день страстей Христових. Утворивши зв'язок між цими хронологічними і літургійними елементами, Петрарка будує символічний апарат, здатний зробити «ефективним» те, що «Канцоньєре» поділяється на дві частини, які разом налічують 366 текстів, і що перша частина нараховує їх 263.

Якщо ми читаємо нумерацію окремих елементів на шкалі літургійного календаря і після визначення відправного пункту зв'язку — сонет 1 — 6 квітня — відводимо кожному твору певний день календаря, то, коли доходимо до канцони 264, першого твору другої частини, або ж так званої «частини на смерть Лаури», ми попадаємо на 25 грудня, тобто день Різдва. Тоді виходить, що 6 квітня 1327-го є водночас днем смерті Христа і днем народження кохання до Лаури, тоді як день Різдва Христового відповідає тексту, яким починається вірш на смерть Лаури і яким починається процес спокути оповідача. Але ж «Канцоньєре» нараховує 366 текстів, а не 365. З цього впливає, що останній твір, канцона до Діви, у календарній зміні припадає на 6 квітня, який через це стає вирішальним днем усієї оповісті. Специфічний смертний гріх цього кохання, за Августином, тобто незгода між створінням і Творцем, освячений і залагоджений на тих самих умовах, які його породили.

У наративному плані Петрарка діє, як уже сказано, тим, що підкреслює покайні нотки у творах, що передують фінальній молитві до Діви. Сонет 363 відкриває покайне крещендо, що виллється у завершальній пісні:

Смерть погасила сонце — можна оку
Не сліпнути в сліпучих парусах,
Та, хто жар-крига, обернулась в прах,
Усох мій лавр і поступився дроку.

Є в цьому радість і якась морока.
Думки зухвалі і панічний страх
Минулися, живець надій зачах,
І почуваюсь я, як кажуть, ще нівроку.

Від тої, хто і раниць і зцілить,
Я вирвався і став самим собою,
На радість і печаль мою велику.

На світі я набувсь, хоть це не пересит,
Тому й вертаюсь до свого Владики,
Що може небо двигати бровою...

Смерть робить його вільним, і за це він дякує всемогутньому Господу. Сонет 364 наводить послідовну його вірцеву історію і ставить його під спільний знаменник помилки й каяття (вірші 1—11):

В Амура двадцять літ, як я на ретязку,
Веселий у вогні і без сльози у горі,
Коли ж вона пішла в надгоряні простори,
Терплю десятий рік біду тяжку.

Гріховну чашу випивши гірку
Життя такого, падаю від змори,
Добра шукаю, Бог же прийде скоро
До того, хто спіткнувся на віку.

Стид і ганьба. Життя моє пусте,
З якої не поглянеш сторони.
А мої друзі, де тепер єсьте?

Якщо в останньому вірші ще бринить відлуння цих давніх пошуків внутрішнього супокою, який Петрарка ставить під знак стоїчної моралі, то досить прочитати наступний сонет (365, вірші 1—8), щоб пізнати голос блаженного Августина:

Кляню в сльозах мої минулі дні,
Коли я покохав земну істоту,
Крилатий, я літать не мав охоти,
Тож по собі лишив сліди дрібні.

Ти ж бачиш, на яким тепер я дні,
Небесний Царю, ти благий був доти,
Яви мені ще раз свою щедроту,
Дай змогу відпокутувать мені.

Каяття в тім, що він любив не Творця, а «смертну істоту», виявляється в повній силі. Правдива шкала цінностей, якої навчив його Августин, зрештою відновлена.

6. Я тільки коротко висловив деякі міркування, які свідчать про незвичайну історичну вагу цієї поетичної книги. Те, що вона стала такою значущою книгою і залишила глибокий слід у сучасній західній літературі, ще не пояснює, чому лірик Петрарка є одним із тих середньовічних авторів, якого ще й сьогодні читають. У його поезії є той компонент модерності, який досі чарує і дає надійний спосіб ідентифікації. Отже, як пояснити таку злободенність Петрарки? Найцікавіша тут, на мою думку, та обставина, що мотиви модерності Петрарки точно збігаються з тими мотивами, які зробили поета у його часи новим і революційним. Петрарка постає ще як поет не застарілий, бо він був поетом новим.

Його новизна виміряється традицією любовної лірики, яку загалом можна назвати «куртуазною». А ще простіше, можна сказати, що ця традиція, яка з Провансу XII сторіччя просякла собою майже всю європейську ліричність, і то не тільки романтичною мовою, мала за головну свою характеристику концепцію і практику поезії як явища неодмінно соціального. Любовна лірика не лише продукт споживання публіки, з допомогою вистави і виконання, вона стає інтимною структурою в громадській функції: вона передбачає і вимагає звертання до слухачів на «ти» або на «ви», вона діалогічна за своєю природою. «Діалогічна» означає ще й відкрита назовні: у хроніці і в буденщині, у театрі спільного життя й у звичаях класів; означає передусім, що ця сама публіка, до якої поезія звертається як до емпіричного адресата, великою мірою є ще й справжнім суб'єктом дискурсу. Видно, як завдяки цьому діалогові лірико-любовна поезія поширила у феодальному суспільству літературний кодекс і водночас, з погляду поведження, зробила це в такий капілярний і проникливий спосіб, що стала найважливішою формою самосвідомості шляхетського класу. Власне, лірика, разом з романом, зробилася одним із великих чинників формування європейської шляхетської ідеології.

Отже, поезія Петрарки пориває з соціальним виміром. Вона самотня, ізольована; вона не шукає діалогу з читачами, уникає хронікальності, зовнішніх подій. Замикається у взаєминах між «я» і об'єктом свого бажання. Проти сучасної їй і попередньої до неї ця поезія, селективна, одірвана, далека від історії і зовнішньої реальності, мала б утрачати в багатстві й широті погляду, якби не вигравала по вертикалі весь той горизонтальний

простір, від якого відмовилася. Справді, соціальний вимір був замінений виміром внутрішнім, на теренах життя, пов'язаних з теренами суб'єктивності. Поезія Петрарки — справжня коперніківська революція. Якщо середньовічна поезія мала у своєму центрі кохану, настільки, що жоден інший об'єкт не був адресатом сильних, байдуже, негативних чи позитивних, вражень, які вона справляла, то мотором Петраркової лірики є поетове «я».

Суб'єктивна астрономічна обсерваторія влаштована так, що Петрарка переклав основні теми куртуазної традиції на відмінну понятійну мову. Скажімо, фундаментальний мотив фрустрації бажання, пов'язаний у куртуазній ліриці з відмовою з боку дами і, отже, зрештою, з мотиваціями соціального порядку, — його треба вивести як суперечність між непогамовністю бажання й усвідомленням своєї гріховності. Загалом, міжособова динаміка перетворюється на внутрішню діалектику свідомості. Традиція, отже, передається в етичній термінології. І власне моральний компонент, чужий світському характеру середньовічної лірики, надає наповненості «я», вибудовуючи його як персонаж. І, в свою чергу, персонаж розвиває, збагачує, сказати б, модернізує психологію «я».

Отже, з Петраркою в західній поезії народжується суб'єктивність. І його коперніківська революція проявилась ось у чому: в дослідженні глибин психіки, душевних гризот, сумнівів перед нинішнім і майбутнім життям. Петрарка не мав у своєму розпорядженні категорій психологічного аналізу. Те, що він увів поняття провини, по-християнському зробив з любовного бажання гріх, стало конче необхідним кроком, бо поезія могла покинути територію видимого світу й кодифікованого поведження й заглибитися в темне царство суб'єктивності. Можна сказати, що якась релігійність, тривожна і в певні моменти нестямна, таїлася на початку антиклерикалізму Петрарки. По-своєму він теж був реаліст. Бо для нього, як і для Данте, словесність була знаряддям пізнання.

Проф. Марко САНТАГАТА

ВСЕСВІТ, ЩО РОЗШИРЯЄТЬСЯ

Гарно сказав критик Жан-Мішель Гардер у передмові до французького видання Петрарки: «У тому всесвіті “Канцоньєре”, що розширяється, кожний сонет — то цілий світ. Вогненно-крижане небо, кероване музикою чисел, “Канцоньєре” має свої вічні зорі — іскристі туманності сонетів, і свої метеори — короткі спалахи балад, “сяйливі посестри білястих ручаїв” канцон, світло-темні вихори секстин, танцюристі вогні мадригалів. А також свої планети, такі ясні запозиченим від світила Лаури блиском, і свої сузір'я, золотими письменами накреслені в небесах ідей».

Народився Франческо Петрарка 20 липня 1304 року в Ареццо, куди, вигнаний 1302 року з Флоренції за приналежність до партії білих гвельфів, утік його батько, П'єтро ді Паренцо, іменованний сером Петракком, нотар і друг Данте. З 1305 року родина мешкала в тосканській Інчизи-Вальдарно. Перша з численних подорожей майбутнього поета з Інчизи в Ареццо мало не стала останньою в його житті: на броді через Арно кінь спіткнувся, служник, що перевозив хлопчину, ледве не втонув.

1311 року сім'я перебралася в Пізу, куди приїзд імператора Генріха VII привернув багатьох вигнаних гвельфів (серед них був і Данте), у надії повернутися оружною рукою до Флоренції. Провал їхніх інтриг змусив сера Петракка податися шукати щастя до папського двору в Авіньйон, де панував тоді Климент V. Через неможливість осісти в тоді перенаселеному Авіньйоні, як вимагав його фах, сер Петракко перевіз своїх у поблизьке містечко Карпентра.

Франческо почав вивчати право у Монпельє, подружившись із Гвідо Сетте, майбутнім архієпископом Генуї, а продовжив своє навчання в Болоньї разом зі своїм рідним братом Герардом і Гвідо Сетте, маючи змогу ще й їздити в Імолу, Ріміні, Венецію та в папську столицю Авіньйон.

6 квітня 1327 року він зустрів в авіньйонській церкві Св. Кларі Лауру.

Юнак обрав кар'єру священника (із прийняттям обітничі безшлюб'я), але без постригу в орден міноритів. Завдяки своєму однокурсникові Джакомі Колонні восени 1330 року він поступив на службу до кардинала Джованні Колонни, Джакомового брата.

1337 року Петрарка вперше одвідав Рим, який справив на нього незабутнє враження своїми архітектурними пам'ятками.

Коли в Римі вибухнуло повстання Коли ді Рієнці, Франческо порвав із Колонною і поїхав до Рима. З 1353 по 1361 рік він служив секретарем при міланському дворі правителів Вісконті.

Свою освіту Петрарка поповнив мандрями у Францію, Німеччину, Нідерланди, де познайомився з багатьма ученими. З самого молодю Петрарка цікавився античним світом, збирав і коментував рукописи давньоримських авторів. Улюбленими його авторами були Сенека, Цицерон, Вергілій.

Віршувати Франческо почав ще коли був студентом Болонського університету. Цілком очевидно, що він пробував писати тоді і простонародною мовою — вольгаре. Перша вірша Петрарчина, з 38 латинських гекзаметрів, була присвячена пам'яті його матері, Елетти Каніджани, померлої у віці 38 років.

1337 року він купив невеличкий будиночок у Воклюзах, біля джерел Сорґи, де прожив у цілковитій самоті чотири роки й згодом не раз повертався сюди для відпочинку і творчої праці. Тут він розпочав писати «Життя славетних мужів», «Африку», епічну латинську поему про подвиги Сципіона Африканського, виношував замисел «Тріумфів».

Ще до свого завершення «Африка» (9 книг) принесла Петрарці славу поета й увінчання, подібно до великих мужів старожитності, лаврами у римському Капітолії. Відтоді він став духовним вождем усього культурного світу. Авторитет Петрарки мав підґрунтям передусім його наукову діяльність. Він став першим у Європі гуманістом, знавцем античної культури, засновником класичної філології.

Серед інших латинських творів слід назвати десятки книг його листів, адресованих то реальним, то уявним особам.

Якщо латинські твори мають велику історичну вагу, то світова слава Петрарки як поета ґрунтується винятково на його італійських віршах. Сам він ставився до них зневажливо, як до «марничок», писаних не для публіки, а для себе, аби розбити свою тугу.

Безпосередність, глибока щирість італійських віршів обумовила їхній великий вплив на сучасників і наступні покоління. Петрарка бачив завдання поезії в оспівуванні прекрасної і жорстокої мадонни. Свою кохану він називає Лаурою і розповідає про неї лише те, що вперше побачив її в церкві Св. Клари 6 квітня 1327 року і що рівно через 21 рік вона сконала, після чого він оспівував її ще 10 років, розбивши збірку, присвячену їй сонетів і канцон («Канцоньєре») на життя і на смерть мадонни Лаури. Усього збірка містить 317 сонетів, 29 канцон, 9 секстин, 7 балад і 4 мадригали.

Подібно до поетів школи так званого «дольче стиль ново» («солодкого нового стилю»), серед яких були Гвідо Гвініццеллі, Гвідо Кавальканті і великий Данте, Петрарка ідеалізує Лауру, робить її осереддяма усяких досконалостей. Основна тема творів «дольче стиль ново» — опис витонченого шляхетного кохання до жінки, яке допомагає досягнути глибинну мудрість, високість духу і звеличує душу не менше, ніж релігійні почуття. Проте Лаура не втрачає своїх реальних обрисів, не робиться алегоричною фігурою, безплотним символом істини й чесноти. Вона залишається прекрасною жінкою, якою поет милується як художник, знаходячи все нові барви для опису її краси. Ці Петрарчині переживання — головний і єдиний зміст «Канцоньєре», справжньої поетичної сповіді, що відкриває протиріччя душі поета, болісне роздвоєння між старою і новою мораллю, між чуттєвою любов'ю і свідомістю її гріховності. Петрарка майстерно передає боротьбу з власним почуттям, повсякчасне намагання здолати його.

Так конфлікт, що володіє свідомістю поета, надає драматизму його любовній ліриці, образи її наростають, стикаються, переходять у власну протилежність. Ця боротьба завершується усвідомленням нерозв'язності колізії.

У другій частині «Канцоньєре», присвяченій мертвій Лаурі, скарги на жорстокість коханої змінюються скорботою про її втрату. Образ коханої стає живішим і зворушливішим. Лаура скидає з себе маску жорстокої донни, створену провансальськими та сицилійськими трубадурами. Водночас припиняється й завзяте змагання проти почуття, тобто почуття очищається від усього земного. Таким чином з'являється нова суперечність, відроджуючи іноді давній конфлікт. Поет усвідомлює гріховність свого кохання до святої Лаури і просить Пречисту Діву виблагати для нього прощення у Бога.

Певна суперечність притаманна і художній формі «Канцоньєре». Відштовхуючись від темної манери «дольче стиль ново»,

Петрарка створив канцони, що вражають гожістю і ясністю форми. Він ретельно обробляв свої вірші, дбаючи про їхню мелодійність і художню прозорість. Водночас його канцонам властиві елементи преціозності.

Але Петрарка не лише співець кохання. Він поет-патріот, громадянин, ідеолог єдиної великої Італії, спадкоємиця римської слави, наставниці народів. Його канцони «Моя Італія» і «Шляхетний дух» на багато віків стали символом віри усіх італійських патріотів, борців за об'єднану Італію.

Петрарчина канцона, спрямована до італійських княжат, надихнула Мак'явеллі, який закінчив свій знаменитий твір «Державець» такими рядками з неї:

Підніме цнота зброю
Проти недолі у короткім герці,
Бо мужність із снагою
Іще не вмерли в італійськім серці.

Робота над «Канцоньєре» тривала у поета аж до останніх днів життя, поповнюючись численними вставками, дописуваннями, правками.

«Канцоньєре», ставши недосяжним взірцем любовної лірики, породила цілий напрямок у світовій поезії під назвою «петраркізм».

Найкращу хвалу Франческо Петрарці у вигляді докору, віддав, безперечно, Джованні Боккаччо незадовго перед смертю свого друга. «Можна подумати, — докоряв він йому, — що ти завзявся про все писати не інакше, як сам один, а ти подумай про своє здоров'я і дай змогу писати й іншим». Отримавши за кілька місяців до того «Декамерон», який він спершу неухважно погортав, Петрарка не придумав нічого ліпшого, як узятися його переписувати — з кінця почавши, оповідку про Гризельду — на мову Цицерона. Перетлумачивши цю новелу, Петрарка пише до Боккаччо листа, схожого на духовний заповіт: «Аби тільки смерть спіткала мене за читанням, чи писанням, або, якщо угодно Христу, за молитвою».

Умер великий поет від нападу злосливої лихоманки 19 липня 1374 року. Його тіло поховано в парафіяльній церкві містечка Арква, де він дістав у дар маєток серед мальовничих горбів і де мешкав останні роки життя.

*Проф. Нікола Франко БАЛЛОНИ,
Директор Італійського інституту культури
в Україні*

КАНЦОНЬЕРЕ

КАНЦОНЬЄРЕ

I

Вступ

До вас, слухащих, ці мої рядки
Незграйні, із любовними жалями.
На себе озирнусь: яка нетяма
Стає в очу мені віддалеки.

Хай рвучий, а зворушливий таки
Мій голос залунає поміж вами,
І обізветься не ворожим гамом,
А спочуванням, юнки й юнаки.

Я бачу, що від люду відтепер
За суєту мені лише ганеба.
І сам сміюся з себе, вітрогон.

Ось підсумок гордині і химер:
Покута й розуміння — так не треба,
Бо світські втіхи всі — короткий сон.

II

*Як поет став жертвою
любвних каверз*

Радіючи, що можна відомстити,
За кривду відплатити чималу,
Амур уклав у лук свою стрілу,
Чекаючи, мов той злочинник, миті.

Хоч думав я, що добре був прикритий
Чеснотою і невразливий злу,
Незчувсь, як того воя на валу,
Струснув мене удар несамовитий.

Збентежена від замахів таких,
Вона не мала ні снаги, ні власті,
Щоб битися, пустивши в діло бронь.

Як не здолала, Боже оборонь,
Мене від фатуму прикрить напасті,
Завмерши перед ним ні в сих ні в тих.

III

*Страсна п'ятниця стала тим днем,
коли поет закохався*

Був день, коли, здається, й сонце гине
З розп'ятим на хресті, аж це заблис
Огонь з очей, о діво, зовсім близь,
І відтепер я став його зорина.

Чи ж думав я, що саме в цю годину
Мені б крицеві лати придались
Від стріл, що щастя і скорботи вись
В душі моїй зіллються воедино.

Безбройного побачили Амура.
До серця від очей відкрита путь,
За царину йду лити сльози знову.

Але чи ж так почесно й гонорово
Стрілять, як ти бредеш понуро,
А Сильну за щитом не похитнуть.

IV

*Поет славить те місто,
де народилася Лаура*

Хто зодчим став усього світострою,
Наповнивши його чергою див,
Хто цю і ту півсфери сотворив,
Юпітерові Марс послав слугою.

Хто об'явився з вірою живою
Для душ заблудлих серед всохлих нив,
Петра й Івана біля моря стрів
І рай їм дав, повівши за собою.

Різдвом своїм не Рим, а Іудею
Почтив, бо був прихильний звіку
До всіх тихолюбивих і малих.

А нині городку, яких без ліку,
Дав сонце — ту, що вродою своєю
Прославила свій край і нас усіх.

V

Обігрування імені Лаури

Коли я зву тебе, моя вродлива,
Домолюючись іменем твоїм,

Ласкають вуха чимось неземним
Солодких звуків ніжні переливи.

Але утишує ці радісні пориви
Хтось, з словом обертаючись крутим:
«Ні, хлопче, випадає не таким
У божества коханцем стать щасливим».

Чудовий лику, будь благословенний:
До тебе величальна ця од мене,
Я в захваті, як кожен чоловік.

Та й Аполлон уже віддавна звик,
Коли в його гіллі вічнозеленім
Хвалу возносить сміливий язик.

VI

*Поет відчуває, як його долає
жага*

Яка безтямна ця любовна хіть:
Жену, не розбираючи дороги.
Вона ж попереду. Її прудкіші ноги
Стопою легко рвуть Амура сіть.

Що впертіше я рвусь її зловить,
То більше розбира мене знемога.
Не стримують коня ні віжки, ні остроги —
Мій пал сліпий коханню йде устрить.

Не можу я ніяк його збороть —
Зухвало рве він з рук моїх оброть
І мчить мене простісінько до кручі,

Де Лавр, приткнувшись, у гіллі ховає
Незрілий плід, для уст такий жагучий,
Що рани лиш ятрить, а не зціляє.

VII

Другові з закликом працювати над собою

Прожера, ледацюга і лежуг
Занапасться у світі добре діло
Відтоді, як усе в нас зледаціло
Й до голосу природи всяк оглух.

На небі світ благих світил потух,
І людську форму геть життя роз'їло,
І серед нас нема таких, хто сміло
Підтримує живим пісенний дух.

«Вітати мирт, кохатися в лаврині?
А любомудріє таке убоге!» —
Заводить звичну пісню добродбай.

З тобою, друже, цим шляхом не многі:
Тим паче без вагань по нім рушай
І так уже й держись його віднині.

VIII

Посилаючи у дар пташок

У стіп горбів, там, де на себе шати
Земні колись вродливиця прибрала,
Щоб змусити страждати ще чимало
Того, хто нас тобі унадивсь слати,

Свобода нам була як рідна мати,
І ні тенет, ні згубливого жала,
І кожна твар, хоч скільки б побажала,
Могла в гаях-полях буяти.

Проте у нашій нинішній неволі,
Коли ми терпимо пригоду люту,
І гибель нам віщує наша доля,

Шукаємо ми втіхи в нашій знуті:
Той, хто зловив довірливих у полі,
Волочить сам такі важенні пута.

ІХ

Посилаючи у дар фрукти

Коли земля, що пори відміряє,
Виходить, повернувшись, на Тільця,
Леже благодать вогонь її вінця
І все пишає навкруги розмаєм.

У полі й місця голого немає,
Природа всюди радує серця,
Та і в землі, де лише пітьма ця,
В глибинах зріє щось і оживає.

Так вруна всюди вруняться рясні,
Так і вона, хто між подруг сіяє,
Пускаючи в мій бік проміння-паруси,

Викохує любов, химери і пісні.
А що вона їх сходи не плекає,
То й не мені дари весни усі.

Х

Стефанові Колонні

Колона горда, наших мрій опора,
Латинське вікопам'ятне ім'я,

Кого і гнів грізного Грімія
Огнем і блискавицею не зборе.

Тут ні театру, ні палат просторих,
Тут трави, ліс, струмочка кручія,
Та ще гора, де радо з віршем я
У діл спускаюсь чи беруся вгору.

Тут все над світом розум підіймає.
І соловей, що слух тонкий скоряє,
Завзявшись цілу нічку щебетать,

Любовні думи в серце насилає.
Проте тутешня меркне благодать,
Як пригадаю, що тебе немає.

XI

Балада

Проти фати своєї донни

На сонці, в затінку скидають свою фату
Ви перестали, діво,
Заледве розпізнали, як жаждиво
Я споглядаю вашу ліпоту.

Допоки з повабом я вмів таїтись,
Чий хтивий пал загин мені приніс, —
Ви не були до мене так суворі;
Але Амур зробив на мене виказ, —

І ось фата прикрила сяйво кіс,
З нудьги пішли у себе ніжні зори.
Я втратив все, що мав, собі на горе.

І так віднині світом нуджу,
І вмру, коли ні в сквар, ні в стужу
Не блисне погляд ваш мені крізь темноту.

XII

*Поет сподівається, що старість
буде сприятливіша для нього*

Якщо не докона мене гризота
І я переживу навалу бід,
Узрівши вас уже на схилі літ, —
Погаслі очі, світлозорі доти,

І в кучерях осеребріє злото,
І сукня мішурою не блищить,
Змарніє лик, пригожий у цю мить,
Перед яким тремтіть тобі і всоте, —

Тоді, либонь, таки наважусь сміло
Повідать вам, як важко все ж у світі
Години, дні, літа прожить без цілі,

І якщо серць нам більше не зігріти,
Нехай мої зітхання запізнілі
Зуміють хоч тепер мене нагородити.

XIII

*Краса донни веде поета
до найбільшого блага*

Коли у колі перевесниць в пору
Сама Любов в її подобі йде,
Росте мій пал: вона і тут, і де
Над усіма у світі візьме гору.

Благословляю місце, час і пору.
Немарно бродить тут бажання молоде.
Я дякую тобі, душе, за те,
Що ти явила рай моєму зору.

Дає вона мені думок любовних рій,
Що до високої возносять благостині,
Ганьбуючи добром, таким звабливим нині;

Вона осмілює мене у цій пустині
І в небеса веде по стежечці крутій,
І вже мені дарує упокій.

XIV

Балада

Прощання з донною

Коли здіймаю вас, нещасні очі,
На ту, що вас хупавістю убила,
Я б не зітхав безсило,
Та доля грізні дні пророчить.

Лиш смерть удатна плину дум моїх
Шлях заступить у порт благословенний,
Тоді як, очі біднії, у вас
Відраду вашу, скарб, для вас священний,
Відняти може куди менший гріх, —
Адже ви поступались їм не раз.
Тому, поки не вибив час
Для сліз, а він близький, цей час розлуки
Напередодні муки,
Ловіть хвилину, скільки мочі.

У час розлуки з донною

Коли здіймаю вас, мої сердешні очі,
На ту, хто має такий гожий вид,
Благаю, обережно це робіть,
Бо знайте: вам Амур біду наврочить.

Любовним думам лише смерть завада
На їхньому шляху у порт благий,

Тоді як, очі горопашні, в вас
Ясну зорю, надію всіх надій,
Забрати може навіть менша вада,
Ніж ваша. Для плачу надходить час.
Отож, поки біда не почалась, —
Вона не за горами вже розлука, —
Напередодні затяжної муки
Ловіте кожну мить урочу.

XV

Покидаючи свою донну

Зроблю два ступні й озирнусь назад,
Тягну до вас розбиту ношу тіла,
І запах любого мені приділа
Вдихаю, бідолаха, рад-не-рад.

І думаю, що більш нема відрад,
Незчуєшся — життя вже пролетіло,
І завмираю, знов бреду несміло,
І сльози долу градом капотять.

Я в сумнівах питаю мимохіть:
«Не віриться, невже ми так живемо,
Щоб це і тіло, і душа окремо?»

На це Амур: «А уяви на мить,
Що випала така коханцям доля:
Усюди на землі їм вольна воля».

XVI

Поет порівнює себе з прочанином, що йде поклонитися Христові

В дорогу рушив дід, уже збуй-вік,
Від любих місць, де роки пролетіли,

Утримати його було несила,
Такий несхитний дав собі зарік.

У мандри довгі не ходив старик, —
Долаючи знемогу в хирнім тілі,
Бреде, кульгає до своєї цілі,
Зморився, але духом не поник.

І от він добирається до Рима,
Аби узріть зображення того,
З ким в небесах побачення жде скоро.

Так в зорах інших, хто проходить мимо,
Розшукую блаженства я свого —
Блиск вашого чаруючого зору.

XVII

*Що поета засмучує
і що втішає*

Зітхаю, ніби листом вітрової
Шурхоче сумно, сльози набігають,
Коли дивлюсь на вас і відчуваю,
Що я у цьому світі геть чужий.

Усмішки вашої узрівши світ благий,
Життя не пеклом бачу я, а раєм.
Та й інших насолод вже не шукаю:
Любуй на вроду, упивайсь, радій.

Та ви підете, і я вже в зажурі,
Коли отерпло все, холоне кров,
Фатальну усмішку ловити мушу.

Й ключі любовні взявши у Амура,
Тепер я вийму з тіла хвору душу,
Аби за вами йти, моя любов.

XVIII

*Коли поет тікає, його переслідує
жага*

Коли в думках туди я лину, звідки
Мадонна пречудова лле свій світ,
І думаю, як палить він, цей світ,
Й що визволу нема мені нізвідки, —

Я в серце бідне заглядаю, звідки
Життя поволі убуває світ,
І, як сліпець, бреду, згубивши світ,
Бозна-куди і невідомо звідки.

Так прагну я від зазіхання смерті
Уберегтись, проте любов услід
Спішить, щоб мучити мене, як завше.

Іду, безмовний я, щоб голос смерті
Зустрічних не лякав: мені не слід
На людях плакати, а тихцем, як завше.

XIX

Поет порівнює себе з метеликом

На світі трохи знайдеться звірят,
Що сонця не бояться їхні очі,
А інші виглядають тільки ночі —
На темний промисл вийти без завад.

А є ж іще такі, які летять
В огонь, для них такий урочий,
І розлучаються з життям охоче, —
От я себе і ставлю з ними в ряд.

Дівоча врода так мене сліпить, —
Я в тінь ховаюсь, як її побачу,
Не хочу, щоб скоріше ніч зайшла.

Сльозиться зір, одначе їй навстріч
Я пориваюсь, з пристріту неначе,
Щоб в сяєві її згорить дотла.

XX

*Поет не може достойно
оспівати свою донну*

В душі іноді відчуваю стид,
Що досі не співець я ваших чарів,
Хоч з дня, як стрів, я тільки й марю
Прекрасний образ віршами різьбить.

Та тут же, збезнадіявшись за мить,
Похоплююсь: забракне в мене дару, —
І все натхнення пропадає даром,
І можна вже себе не гарячить.

Не раз я говорити був готовий,
Та звуки із грудей не виривались.
Ні, не мені бують у височінь!

Не раз виводив на папері слово,
Та думка і перо мої здавались,
Нічого не придумавши. Амінь.

XXI

*Поетове серце, відкинуте
Лаурою, приречене на загин*

Не раз, моя прекрасна ворогине,
Ладен був здатись я цим двом очам
І спокій мати. Та не хтілось вам
Зійти, не потураючи гордині.

Про нього мріє, може, інша нині,
Одначе марно — серця не віддам.
Я не належу вже минулим дням,
Нехай воно в неволі вашій гине.

Але якщо притулку не знайти
Йому у вас і знову стать ізгоем,
Зневаженим і погордющим, — знов

Воно зіб'ється з вірної путі.
Тоді ганьби зазнаєм ми обоє,
А надто ви, бо в вас моя любов.

XXII

Секстина

Усе живе, чий прихисток — земля,
Хоть декого і відстрашає сонце,
Вершить свій труд, поки триває день;
Коли ж крайнебо засівають зорі,
Хто йде під стріху, хто ховатись в ліс,
Щоб відпочить принаймні до світання.

А я, як тільки пломінке світання
Розсіє тінь, в якій дріма земля,
І звірі галасом наповнять ліс,
Зітханнями я проводжаю сонце;

І плачу, бачачи на небі зорі,
З надією новою жду світання.

Коли ж тьма заступає ясний день
Й для інших розливається світання,
Я позираю на зловісні зорі,
З чиеї волі я — оживлена земля,
І день клянущу, коли побачив сонце,
Як той, кого зростив у хащі ліс.

Навряд чи звір лютіше в лісі
Гасає цілу ніч і цілий день,
Ніж та, що вродою затьмила сонце.
Зітхаючи з первосну до світання,
Оскільки якщо плоттю я — земля,
Мені кохання припослали зорі. .

Поки до вас я не вернуся, зорі,
І не сховав мене любовний ліс,
І не сточила плоть мою земля, —
О, що коли б урвало хмурий день
Блаженство від смеркання до світання,
Одна лиш ніч, поки не зійде сонце!

Я вкупі з любою провів би сонце,
Щоб нас ніхто не видів — тільки зорі,
Щоб наша ніч не бачила світання
І не дала б їй обернутися в ліс,
Уникнувши обіймів, як в той день,
Коли спустився Аполлон на землю.

Та мій уділ — земля і темний ліс:
І вдень, не в пору, загоряться зорі
Скоріше, ніж мого світання сонце.

XXIII

Канцона

*Поет повідає, як він віддав свою
свободу за любовне рабство і як
йому скрутно від цього*

Начало мого віку молодого,
Весну ще юного, несмілого кохання,
Що розрослося так грізно і похмуро,
Згадаю, щоб полегшити страждання,
Коли я жив, цураючись Амура,
Повідаю, в яку мене зажуру
Він ввів і що зі мною стало.
Мені наука — іншим теж наука!
І про мою розпуку
Писать не одному, а сотні перам мало,
Рядки сумні снуються без числа,
І жалібні в гаях лунають звуки.
Як не повірять, що нещасний я,
І якщо пам'ять не цупка моя,
Забудькуватість вибачають муки,
І думка, що всі інші розмела
І пам'яті приносить стільки зла,
Всю душу забирає, безборонну,
Лишаючи мені лиш оболону.

Немало збігло літ літам на зміну
Відтоді, як Амур вчинив мені
Облогу вперше, і новим шляхом
Я вже пішов, і думи крижані
Позводили свої алмазні стіни,
Щоб серце ними обгорнуть кругом,
Ще не лилися сльози джерелом,
Міцний був сон, мене вражало дечим
У людях те, чого в мені нема,
Та доля всім рядить сама:

Життя вершить кінець, а днину — вечір.
Не міг собі Амур подарувати,
Що сталь стріли одержує лиш прошила,
Не заподіявши мені ураз.
Тоді він даму залучив ураз,
Перед могутністю якої сила
І хитрощі вартують небагато,
І, взявшись вдвох одного подолати,
Перетворили мужа у лаврину,
Яка і в холод зроду не загине.

Тут попередила моя тривога
Про дивну зміну у моїй персоні:
Волосся обернулось листям тим,
З якого на чоло кладуть корону,
Душі підвладні, розтяглися ноги,
Пнучися кожним порухом своїм,
Й корінням перекинулись тугим
Над берегом ріки, ні, не Пеня,
І руки стали віттям лавру — ух!
А сніжно-білий пух,
Який зробивсь одержує моєю,
Мене порвав аж у підхмарну вись!
Овва! І це пропало сподівання,
Отож я, плачучи невтішно, день і ніч
Один, як сич,
Розшукував його уже востаннє,
Загнавшись на узморину кудись,
Де мертві води й чути тихе «плись».
Відтоді допекла мене кручина,
І сіддю вкрила пісня лебедина.

Так я ходив край любої землі,
І замість мови пісня розлягалась,
І дивний голос милості просив:
Співати ніжно так ще не вдавалось
Мені про всі мої грижі-жалі,

Та ласки я, бідаха, не зажив.
Яку гризоту я в душі носив!
Проте вже більше, ніж сказав донині,
Сказати, хай забракне слова — варт:
Про ту, в якої добрий гарт, —
Про безконечно люблю ворогиню.
Майстриня із грудей виймать серця,
Вона так само і моїм заволоділа
І мовила: «Ні слова про любов!»
А згодом я її спіткав ізнов
Одну, вже зовсім іншу, і несміло
Повідав їй всю правду до кінця.
І вираз її строгого лица
Засвідчив ясно про мою провину.
І я завмер, мов кам'яна людина.

Світилось стільки гніву в любім зорі,
Що я затрепетав, окам'янілий,
Як чув: «То, може, сплутав, сам не свій,
Мене із іншою?» — «Аби вона схотіла, —
Сказав собі, — я покотив би й гору.
Дозволь мені заплакати, пане мій!»
Не розумію як, та, ледь живий,
Я здатність відзискав пересуватись,
Почувшись до вини за цей урок.
Проте короткий строк,
Аби перу за прагненням угнатись,
І з того, що вдалося зберегти,
Згадаю тільки дещо із пригоди.
Не зичу жодному таких я мук:
Як смерть рубала піді мною сук,
Й боротись мовчки з нею було годі,
Не міг знайти я силу в німоті;
Та й говорити як же зможеш ти.
І я кричав — кричав папір, чорнило:
«Я ваш, а ви себе б хоч пожаліли!»

Хотів я вірить, що відтане мила,
Що зглянеться вона на мене скоро,
А якщо так, обійдеться цей раз.
Та гнів іноді нехтує покору
Та ще й черпає у покорі силу, —
І от зостався я на довгий час
У мороці, а світ її погас.
Ніде не бачачи, хоч як я пильнував,
Її слідів, — де їх у млі знайти! —
Як той, хто спить в путі,
Якось ницьма упав я серед трав.
Сумуючи, що промінь як змело,
Я вихід дав своїм сльозам печалі,
Бо стримувати їх уже не міг.
З такою швидкістю не тане сніг
У березні, з якою сили убували.
І я, оскільки в небі вікон не було,
Під буком обернувся в джерело.
Хто чув, щоб чоловік кипів у ключ?
Посвідч це й сумнівом себе не муч.

Хто сотворив цю душу досконалу?
Якщо це не Творець усього світу,
Якого ця душа за приклад має,
Завжди гріхи готова відпустити
Тому, хто кається йде напропале
І, каючись, покращать обіцяє.
Коли вона мольби ще раз чекає,
Вона наслідує і в цьому Бога,
Розкаяних щоб устрашить,
Бо клятва не грішить,
Не закриває грішникам дороги.
Й, змінивши гнів на ласку, неня
На мене глянула і оцінила,
Що сум мій вже покуті до ладу,
Розмаяла мою біду.
І заблагав її я знову сміло,

І зір її, — яка ж вона шалена! —
Зробив раптово каменяку з мене.
Лиш голос мій, залишившись на вітрі,
Смерть кликав і її по імені так прикро.

Мій журний дух, — ніяк ця згадка не мине, —
Дійшовши до любовної нестями,
В пустельних гротах плакав я багато,
І гріх якимсь спокутував сльозами, —
І віднайшов своє єство земне.
Як видно, щоб сильніше ще страждати.
Увесь цей час їй наступав на п'яти:
Й таки настиг її у засторонці.
У плесі тихого струмка
Купалась діва голяка,
Освітлена яскравим сонцем.
Дививсь я і видовищем благим
Втішався; але стид узяв своє,
І з сорому, а може, і зі зла
Мене водою діва облила.
Аж це вже на здивовання мое
Раптово, — ладен присягнутись всім, —
Я перекинувсь оленем струнким
І досі з бору в бір усе гасаю,
Перехитрить свою безсилий зграю.

Канцоно, ким я не ставав єдино,
То це лиш тучею злотою Грімія,
Що дощ на пал любовний пролила.
Зате мінявсь у племінь і орла,
Коли ширяв так легкокрило я.
Ту величав, кого співав невпинно.
Мені повік судилася лаврина:
Його найперша віть — моя утіха,
Моєму серцю благосна і тиха.

XXIV

Відповідь на сонет Страмацци Перуджі

Коли б мені павіттями гордливо,
Із неба слана, як Гримій наш дзвонить,
Була надіта на чоло корона,
Як тим, хто творить поетичне диво,

То об'явився б другом вашій діві
Я сам, хоть грішний вік і ставить перепони.
Та недуг мій перечить всім канонам,
Що їх утвердила ще первісна олива.

Не так горенить пал піску сухого
Крізь марева гарячу каламуть,
Як я горюю в смутку вбогім.

Так всі мої запаси пропадуть.
Шукайте ж спокійнішої вологи,
Ніж її містить слізний мій посуд.

XXV

Приятелеві

Амур журились, не в змозі потаїть
Журби, я і собі заплакав з ним.
А ви, уражені поведженням таким,
Порвали ще тонку любові нить.

Та душу вашу напрямив в цю мить
Сам Бог, що є великим і благим.
Хвала Тому, хто наш Отець усім,
Хто може віддавати віть за віть.

І якщо вам не враз везе в любові,
Трапляються то ребра, то покати,
То треба вниз, то братися угору,

Тут відступ, а там рівно знову,
То це лише на те, щоб показати,
Який крутий узвіз веде нас до гонорів.

XXVI

На цю ж саму тему

Я радий більше, ніж гребці судна
Розбитого, що виснуть на кодолі.
Аж це земля все ближчає поволі,
І під ногами зрештою вона.

І в'язень, як пробачена вина,
Радий не більше, вийшовши на волю:
Що є дурніше за сліпу сваволю,
Ніж з повелителем моїм війна!

І ви, творці солодкоспівних віршів,
Тим гордитесь, що дів ушанували.
А в царстві обраних давно вже знали:

Один розкаяний, той важить більше,
Ніж дев'яносто дев'ять досконалих,
Які пройшли проз нього, ним згордивши.

XXVII

Про Філіпа де Валуа і хрестовий похід

Благий король, кому дано вінець
Від Карла, з ворогами вельми строгий,

Він обламає сатанинські роги
І Вавилону покладе кінець.

З ключами, в мантиї Христів боєць,
Намісник і служитель ревний Бога,
На римські рідні вернеться пороги,
Де стільки вірних жде його сердець.

Навряд щоб хто тебе дурить зумів:
Твій ніжний агнець винищить вовків.
Хай кожен збуй це візьме на увагу.

Отож сьогодні втілюю мрію в яв,
І Римові його надій не збав,
І за Ісуса припоясуй шпагу.

XXIX

Канцона

*Поет зважує, любити
чи розлюбити Лауру*

Пурпуру, адамашку чи шарлату
Ще жодна не носила
Така, як ця, золотокоса.
Зложив я перед нею зброю,
Довірився, віддав усю свободу —
Ярмо пристало вірному рабові,
Ходитиму тепер лише у славі.

Коли душа, утомлена блукати,
У мандрах сих остилих,
Страждаючи, як ще ніколи досі,
Лиш нею надихалась, як святою,
Чудовний образ відвертав знегоду,
Полегшуючи муки у любові
Усупереч обаві.

У затінку зеленої лаврини
Я бачив діву, білу, наче сніг,
Який ховався від сонця довгі роки,
І перед мною вид її й волосся —
Повсюди, де б не повернули очі,
Куди б не йшов, угору я чи в діл.

Мої думки тоді лиш зйдуть в діл,
Коли не буде зела у лаврині;
Щоб змовкло серце, видивились очі —
Огонь узявся льодом, жаром — сніг.
Не густо так на голові волосся,
Як довго ждати, щоб прийшли ті роки.

Та час біжить і швидкоплинні роки,
І може смерть нас скинути у діл,
Збіліє чи чорнітиме волосся —
Я вічно буду в затінку лаврини,
В давучу спеку і в лапятий сніг,
Поки навіки не зімкнуться очі.

Гарніші годі уявити очі
Ні в сьогодні, ані в оні роки,
Вони печуть мене, як сонце сніг.
І ось сльозами заливаю діл,
І котить їх Кохання до лаврини
З алмазним віттям, з золотим волоссям.

Діждуся швидше сіди у волоссі,
Ніж жалістю мені зігріє очі
Той вирізьблений ідол із лаврини,
Адже, як вірний лік, — уже сім років
Пройшло, як я сповняю діл
Стогнанням дні і ночі, в сквар і в сніг.

Усе ще з полум'ям, хоча у кудрях сніг,
Той самий (тільки сивина в волоссі),
Зажурено іду із долу в діл.
І, може, притуманю слізьми очі
У правнуків, через багато років,
Попрацювавши гідно для лаврини.

Топази лавра, кинуті у сніг,
Не так горять, як блиск волосся й очі,
Які дочасно вік мій зводять в діл.

XXXI

До тяжко хворої Лаури

Шляхетна ця душа, що свій відхід
Дочасний в інший світ звершає,
Здобуде чин, який їй подобає,
Щоб у благіші небеса вступить.

Вона зорею пишно заяснить
Між Марсом і Венерою, — втеряє
Блиск сонце, бачивши, як обступають
Її духи у цю блаженну мить;

Чи то четвертий угорі куток
Вона побачить, — серед трьох зірок
Не буде їй подібної красою.

Для неї п'ята сфера не годиться,
Та, злинувши, вона затьмить собою
Юпітера та й інші всі зірничі.

XXXII

*Поет втрачає надію зцілитися
від своєї шаленої пристрасті*

Чим ближчає до мене смертний час,
Коли вже горя людського немає,
Тим легше, тим стрімкіше час збігає, —
Чому ж надії промінь ще не згас!

Я говорю: цим милошам у нас
Тривать недовго, — серце відчуває.
Земна вага у землю западає,
І спокій ми спізнаєм в самий раз.

І кане в небуття моя надія,
І сльози, і ненависть, сміх і злоба
Завершать вік, пішовши з нами,

Тоді я розпізнаю і узрію,
Що йшло життя якимись манівцями
І що всі мрії в'януть біля гробу.

XXXIII

*Хвора Лаура приходить до поета
уві сні втішати його*

Уже благословлялося на світ,
Уже зоря, не любя так Юноні,
Над полюсом сіяла беззаконно,
Не даючи від ревнощів тій жить.

Вже боса бабця встигла запалить
Огонь, куделю взявши у долоні,
Уже коханці плакали, безсонні,
У цю останню для любові мить.

Коли моя надія, вже знебула,
Знов ожила, бо шлях ще не забула,
Хоч мучилась-каралась дні і ночі,

Вона була — овва! — не та вже, що колись,
Та ніби мовила: «Підбадьорись,
Ще не погасли в світі ціі очі!»

XXXIV

*До Аполлона з проханням
зцілити Лауру*

Твій знаний, Аполлоне, райський гріх
І досі у тобі не знає впину,
І від забутку золоту чуприну
Донині ти любесенько зберіг, —

Від стужі, від потоків дощових,
Які тебе бояться до загину.
На захист стань священної рослини,
Де глей чіпкий, як бачиш, не застиг.

Коханням марячи, як це було у пору,
Коли ти жив серед простого люду,
Яви погожий день, а млу відкинь.

І чудо нашому постане зору:
Вона сидить на травці — наше чудо,
Сплітаючи сама для себе тіль.

XXXV

*Поет шукає самотності, але й там
його переслідує Амур*

Один, похмурий, між пустельних піль
Задумливо блукаю крок по кроку,

І тільки на піску укмітить око
Чийсь слід, то злякано тіка відтіль.

Як рятуватися, не знаю я покіль,
Від люду, від душевної мороки,
Бо ж я, байдужий до життя до строку,
Виказую прихований свій біль.

Та знаю я, що горам, і долинам,
І нивам, і лісам, і рікам знаний
Той скарб, що я таїть готовий, —

І хай шляхи всі дикі, всі пустинні,
Мене Амур пильнує ненастанно,
Й кінця немає нашій з ним розмові.

XXXVI

*Поет не хоче вкоротити собі
віку, але його спокушає таке
бажання*

Аби знаття, що смерть ще й захистить
Мене од страсті, й не давать заруки,
Що я не накладу на себе руки
Й не скину мого тіла лютий гніт.

Та страх мені, що змінить перехід
Лиш болем біль і мукою лиш муку,
І ось стою, готовий до розлуки,
І кроку ні ступить, ні відступить.

Для грізної стріли пора наспіла,
Вона лила вже людську кров густу,
І вірю, що й цей раз не схибить цілі.

Про що ж іще Любов прохать і ту,
Що краски і мені не пожаліла?
І як пробить благанням глухоту?

XXXVIII

Орсо, графові Ангільярському

Ні, Орсо, не імлі, не схилам гір,
До моря ручаї збігають звідки,
Не опасанням, не тінястим віткам
І не ставкам, не пагорбам навкір

Веду розмову я з недавніх пір:
Вони не шкодять будь мені за свідка —
Гірка докука тут — ота намітка,
Яка мені прикрила любий зір.

І те, що спущений одвічно долу,
Хоть скромність і гордота в нім посполу,
Все моє щастя гасить він.

І біла ручка може в кожную мить,
Загородивши, погляд мій розбить, —
Так риф віщує вже кораблегин.

XXXIX

*Як поет не встиг одвідати
Лауру*

Мене лякає погляд цей суворий, —
Такий Амура владу приріка, —
Втекти б, як пустуну від канчука:
У ньому ж смерть, тобі, хлоп'я, на горе.

Які б там не тяглися гори, звори,
Здолає воля все — вона така,
Як смерть вже підбирається, близька:
Здригнешся, і вона тебе поборе.

Побоюючись кари знов зазнать,
Я не пішов на зустріч із тобою,
А звідси до догани недалеко.

На оправдання ж я сказати рад:
Якщо я не піддався бою,
Це вірності моєї безпека.

XL

*Другові з проханням надіслати
твори святого Августина*

Якщо Амур чи Смерть ще не порвуть
Тієї, що я тчу, основи,
Якщо, відкинувши міцні окови,
Я знову вирвусь на надійну путь,

То, може, поєднає вмілий труд
Колишне слово з сьогоденним словом,
І вістку про нечувану обнову
Аж до самого Рима донесуть.

Проте, буває, для моєї праці
Бракує ще щасливого піткання,
Яке мені мій батько дати може.

Тож руку дай, це так мені придасться,
Ти підпоможеш, знаю це зарані,
Щоб сотворив і я щось гоже.

XLI

*Відсутність Лаури поет приписує
бурям і грозам*

Коли той лавр, що Феб любив, із гаю
Втече, на його горе й неталан,
Береться в крицю бити коваль Вулкан
І стріли для Юпітера клепає.

Дощить, сніжить, у небі гримотає,
Вже Генварю дістався Юль у бран, —
Сховався Аполлон десь у туман
І звідти свою любку виглядає.

Ці зорі лиходайні Оріона
У чистім морі гублять кораблі,
Сатурн і Марс — яриги не сторонні.

Сурмить Еол на всіх кінцях землі,
Нептун нервує, дрочиться Юнона,
Коли Вона майне вже звіддалі.

XLII

*Спокій на небесах після
повернення Лаури*

Їй досить усміхнутися, цій панні,
Явивши неподобну нам красу,
Як киди сицилієць працю всю
І горна більш роздмухувати не стане.

Гримій у сагайдак збере старанно
Тарахкотючу громовиць ясу.
І зійде Феб, діждавшись часу,
І з ним Юнона, знов благоуханна.

Жене зефір лиш брижу невелику, —
Матросам менш стоять коло стерна.
Поля встелило різнотрав'я й квіти.

Поблідли злі зірки від Її лику
Й тікають з неба. Це таки Вона,
Та, за якою тільки сльози лити.

XLIII

Переживання Феба через відсутність Лаури

Латони син з небесного балкона
Скидав очима вже в дев'ятий раз
На ту, хто мучить іншого в цей час
Й морила хто його во врем'я оно.

Та марно зазирає він під колони
І хмурився, нагадуючи нас,
Коли наш погляд тільки б любу пас,
Та завше виникають перепони.

Від сумовитих в'янучи думок,
Він не уледів, як вона до нього
Вернулась, гідна тисячі карток.

Світились сльози співчуття живого
На личку в найжурливішій з жінок,
Однаке й стужавіло воно строго.

XLIV

Тільки Лаурине серце не схильне до жалю

Хто землю Тесалії заросив
Своїх краєв червоною кривцею,

Впізнавши в мертвій голові Помпея,
Над чоловіком доньки сльози лив.

Пастух, що з пращі Голята вбив,
Не зміг змиритись з втратою своєю,
Над сином горе виливав тяжке
І все чоло до Саула клонив.

Жалем вас не розчулити, мій друже,
Вас прикриває непроникний щит,
Коли Амур стріля, обравши ціль.

Вам до моїх катушів геть байдуже.
В очах у вас погорда лиш блищить,
І вже й сльозинка не впаде відтіль.

XLV

Лаура перед дзеркалом

Суперник мій, шибиткувата шкода,
Куди ви зір утоплюєте свій
І відбиттям показує який
З усіх доступних найпишнішу вроду,

Уже нав'яв вам, — от недогода, —
Що більш я не ввійду у дім благий,
О, ця баніція, такий він, вислід твій:
Приречений блукать я круг господи.

Хай під замком сидіть ви завзялись, —
Страсть до самої себе навівать
Свічадо вам заледве мало право.

Згадайте, чим кінчив свій вік Нарцис,
Хоть дивній квітці знайдеться навряд
Достойнішої, ніж його, оправи.

XLVI

Інші інвективи проти дзеркал

Лілеї, перло, пурпурові квіти,
І злото — все, що вам весна дала
І що зів'яне взимку без тепла,
Мого жалю не може погасити.

І все гіркіші дні ці сумовиті,
Навряд щоб довго мука ще жила,
Найбільше зло для мене — дзеркала,
Що наймиліші вам у всьому світі.

І це вони пошили у німтура,
Хоть ви зволяли ще мене приймать,
Стрільця й володаря мого Амура.

Пресподниця їм шліхувала гладь,
Дала печать їм Лета хмура,
І жереб мій тепер — лише конать.

XLVII

Поет знов побачить гарні очі, без яких не може жити

Я відчував: не марна осторога,
Без вас у мене духа не вдмухнуть,
Ставати проти смерті — в цім можуть
Всього, що є ще на землі живого.

Жагу я не тримав занадто строго,
Спрямовуючи на забуту путь,
А нині хочу знов її вернуть,
Волаю їй — йди он туди, небого!

Мені побачить вас така охота,
Хоча я мав вас уникати доти, —
Боюсь собою очі мулять вам.

Діставши на цей раз якусь вільготу,
Боюсь, недовго проживу я сам,
Якщо бажанню попуску не дам.

XLVIII

*Поет відчуває, як при Лаурі
його серце палає,
а язик німіє*

Вогонь вогнем перебороти годі,
Як річка від дощів не меженіє,
Своє своїм зазвичай багатіє,
Чуже в чужім шукає нагороди.

А ти, Любов, де в цілковитій згоді
В одній душі два тіла ніби діє,
І що сильніш жага у нас шаліє,
То більше завдає вона і шкоди.

Як Ніл, накочуючи з верхоріччя вал,
Страшеним ревом вухо оглушає,
Як Сонце сліпить осмілілі зори, —

Так і незгодний із душею пал
З ярливості своєї знемагає.
Баскому коню треба дати шпори.

XLIX

На цю ж саму тему

Хіба не гнав від тебе я брехні,
Невдячний мій язиче? Хіба мало

Я шанував тебе? А люди помічали,
Що всі слова твої лихі й сумні.

Коли ж благать доводилось мені
Кохану, то уста твої мовчали,
Й виходив вірш, що почуття чекали,
Без ладу й кострубатий, як у сні.

І ви, о сльози, ви моїх ночей
Попутники, чом вам би не полити
Перед коханою потоком повним?

І ви, гінці усіх лихих вістей,
Зітхання, ви забули вже бриніти!
Лише мій лик, як завше, красномовний.

L

Канцона

*Усі, хто працює і страждає,
перепочивають; поет — ніколи*

Тоді як день схиляється на спад,
Вістуючи зорю десь з того боку,
Де жде на неї людність невідома,
Стара прочанка приспішає кроки, —
Покрівлі на видноті бовванять.
Засапалась, взнаки дається втома,
От ляже спати вдома,
І як рукою зніме
Їй огнище питиме
Турботи, що зайшли в дорозі.
Аби її печалі, не у мнозі,
Та їх мені. Бо, як сіда світило,
Я, признаюсь, не в змозі
Одвести душу — так мені немило.

Нім племенисте покотьюло,
Сідаючи, в близькому смерку кане,
Хоч ще проміння жевріє ясне,
Сапальник повертається останній,
Завівши просту пісню, з поля,
Веселий. Його столу не мине
Убоге їстовне,
Як ще недавно жолуді —
Всі їли їх тоді,
Та й ними люблять досі ласувати.
Хай іншим весело, а от у мене в хаті
Про спокій і веселість не питай.
Людина я планитувата,
Куди б не повернувся небокрай.

Не жде вівчар, як хмарки золотаві
Натомляться вже од дняного бігу
Й чорнітимуть у темноті,
Встає на ноги, спершись на гирлигу,
І, покидаючи джерела й трави,
Жене поволеньки свої гурти.
Відтак на самоті
В дімку чи курені,
У гілки вбрані листяні,
Дріма собі — і ні мур-мур.
А от мені лихий Амур
Велить сочити крок по кроку
Серед ярів і кучугур
Втікачку ту мою жорстоку.

Сховавшись у закритій паді,
Потомлені на дошках мореходи
В одежі цілу нічку пухнуть сонні.
А я, коли пірнає сонце в води,
Гишпанію минувши і Гранаду,
Марокко і Гераклові Колони,
Коли мужі і жони,

Світ Божий, з ним і звірі
Відпочивають в мирі,
Всю ніч не склеплюю повік,
І хоч би хвильку біль не пік,
Бо від кохання витерпу немає
Уже десятий рік.
І хто мене од лиха одволає?

Саме писання якось біль зніма,
От зараз вечір, видно, як воли
Вертаються без ярем з поля.
Куди ж мене ці муки завели,
Чому я досі не зірвав ярма?
Хіба я не наплакався доволі?
Гірка моя недоля,
Коли уперше у пригожий вид
Наважився я очі утопити,
Щоб він витав переді мною вперто.
Тепер його у серці вже не стерти
Ні силі, ні умінню.
То з ним мені умерти?
Так, він мене з душею лиш покине.

Канцоно, якщо ти
В моїй компанії охоче
Проводиш дні і ночі,
То ліпше не показуйся нікуди,
Хвали не слухай, не заводь на людях
(Хай буде поміж нами!) —
Яку у моїх грудях
Пожежу запалив нечулий камінь.

ЛІ

*Поет через муки заздрить
неживим речам*

Аби це сяйво ще б мене сліпило —
Як тесалійська бачила долина
Прудкої утікачки переміну,
Так би й моє перетворилось тіло.

Аби я знав, що більш мені несила
З'єднатись з нею (о лиха година!),
Я скаменів би, — кам'яній людині
Уже ніякі радощі немилі.

І, мармуром зробившись, чи алмазом,
Що дражнять кожне завидюще око,
Чи ясписом, таким ще дорогим,

Я б ярем скинув з пліч моїх одразу,
Щоб бути несхожим із отим старим,
Що відкидає тінь на все Марокко.

ЛІІ

Мадригал

Свого коханця чарівна Діана,
Купаючись, голісінька, в криниці,
Тією наготою так не манить,
Як от мене ця дика чередниця,
Яка в воді полоще покривало,
Відкривши золоту свою косицю.
Палюча спека підсобила мало,
Коли кохання дрожем пронизало.

ЛІІІ

Канцона

Римському сенаторові

Шляхетний духу, вихователь тіла,
В якому почалася немала
Земна мандрівка зацного сеньйора;
Доріс ти незабаром до жезла,
Який тобі вручили люди сміло,
Щоб став ти Риму за міцну підпору
І правив присуд скорий,
Кого ж мені призвати, як не тебе,
Ти ж бачиш: згас у душах луч добра,
Де зло, де правда, хто їх розбира? —
Італія в мізерії, в ганебі,
Чи ж рятувати вже її не треба,
Спасати нашу сплюху від загину?
О, аби міг я їй нам'ять чуприну!

З сонноти непробудної навряд
Прокинеться вона назустріч зову,
Та ще коли важкий кошмар їй сниться.
Та, може, твої руки вже готові
Вчинити диво? І здолає встать
І рідний край очолити столиця.
Тож не вагайся, злапай ледащицю
За довгі коси — інший би не смів! —
І підніми із курної землі!
Я, чиї очі стільки сліз лили,
Рятівникові не жалів би слів, —
Атож, коли із Марсових синів
Зійде тавро (та щоб навік умерло!),
І під твоє усе перейде берло.

Ці старожитні мури величаві
І кам'яною величчю грізні
Нагадують про себе ще і нині,

Гробниці, де лежать у вічнім сні
Останки тих, чия не меркне слава,
Хоч скільки б не минуло з їх спочину,
І давніх цнот та доблесті руїни,
На тебе покладають ще надію.
О непідкупний Брут, о Сципіони,
Почувши про нові у нас закони,
Як кожен з вас душею порадіє,
А перший наш вітія,
Фабрицій з словом звернеться палким:
«Постане ще у величі мій Рим!»

Якщо є співчуття там, наверху,
То душі, вже без тіл, та незабуті,
Як співвітчизники, од тебе ждуть
Кінця цій горожанській смуті,
Через яку народ наш із страху
Обходить церкви, бо уже і тут
Убійники підступне щось кують,
Зробивши з них розбійницьке кубло.
Розбито подобизни й вівтарі,
І доброго не бачать у добрі,
Серед руїн панує тільки зло.
Такого на землі ще не було:
Не Божу славу прославляє дзвін,
Злодіяти і різать кличе він.

Жінота плаче, не мовчать і діти,
І хто старенький, сльози не хова,
Уже не радий доживати віку,
І біла, чорна, сіра монашва,
І жебраки, що голим тілом світять,
Волають: «Заступись за нас, владико!»
І біднота, заходячись од крику,
Напоказ виставляє рани й кикті,
Що вразили б старого Ганнібала;
Пожежі в Божих храмах запалали, —

Та можна навіть полум'я несите
Рішучою рукою погасити,
Тоді утихнуть нечестиві страсті,
І вже тобі на небесах воздасться!

Ведмеді і вовки, орли і гади
Колоні гордопишній мармуряній,
А заодно й собі вчиняють шкоду —
Од них і плаче тая люба пані,
Що кличе тебе виполоть розсаду,
Де бур'янистому привільно роду.
Тисячоліття перейшло відтоді,
Як пломінки немає вже сердець.
Ото, як у гордоту удалася,
Безрадною нова зробилась раса
І материн ославила вінець!
Ти муж і ти отець!
І це тобі під силу, як нікому,
Ба навіть нашому отцю святому.

Зазвичай перебірлива Фортуна,
Як помисли виношуєш високі,
Стає з тобою люта й зловорожа.
Та, порівнявши із тобою кроки,
Зробилась нині лагідна любуня,
На себе анітрохи не похожа.
Та й перед ким вона ще може
Одкрити, як перед тобою, путь?
І вірю я: в небесній славі,
У царевінчаній державі
Нова відродиться можуть,
Аби колись гукнуть:
«Служили інші юній вперто,
А я стару відбив у смерті».

Тобі, канцоно, на скалі Тарпейській
Постане чоловік, перед яким
Схиляємося ми усі уклінно.

Скажи йому: «У тебе нині
Є друг, хоч ти і не знайомий з ним,
Так він передає, що Рим
Тобі хвалу, вмиваючись слізьми,
Піє з усіх горбів семи».

LIV

Балада

Амурів знак прикрасив їй чоло,
І серце перед нею не боролось:
Звабливіших за діву не було.

І рушив я за нею через трави,
Аж це гучний почувся з лісу голос:
«Цей шлях і голови тебе позбавить!»

І зупинивсь у затінку я дуба,
Задуманий, навколо озирнувся
І зрозумів, що тут чигає згуба!

І в полудень уже назад вернувся.

LV

Балада

Я вірив, що уже погас цей племінь,
Бо вистудили роки і зима,
Та чую: він в душі поворітьма.

Не все потухло, як оце я бачу,
Жар тліє — недогода ще й яка,
Жага знов прокидається гаряча,
Коли нестримна слізна ця ріка
Із серця, щоб спочило, витиска
Ті іскри, і огнина вже сама
Лютує так — лютішої нема.
Як я, дощем проливши стільки сліз,

Ще й досі не зумів залить огнину?
Амур мене у жертву знов приніс,
Палити і гасити без упину,
І без надії я тепера гину.
Від пуг любовних вирватись дарма,
Як ти од її личка без ума.

LVI

Марне сподівання

У серце палом вражений сліпим,
Лічу години і даремно марю,
Шкодную за минушим часом тим,
Коли з тобою ми були у парі.

І що за тінь лягла над садом цим?
То що, тепер плодам пропасти даром?
Не ляже колос під серпом моїм?
А звір залізе з ревом до кошари?

Таким ось сподіванням бунтівливим
Амур мене карати здавна звик:
Надіятись найважче нетерпливим;

А вихід я вважаю справедливим:
Як смертний ще не звікував свій вік,
Не називайте смертного щасливим.

LVII

В любові багато гіркоти і трохи солодкості

Крок радощів ступає через силу,
Нудьга цупка, надія лиш на мить,
То страда й змора у душі щемить,
То мчить порив, як кінь, увесь у милі.

Та радше сніг затепліє, без хвилі
Моря залишаться, рибалки кинуть сіть
У горах, радше сонце піде встріть,
Де Тигр й Євфрат ще води не розлили,

Ніж я діждусь спокою благостині,
І впинять вже зі мною свару ту,
Яку затіяли Амур і діва;

Та губи хоч скуштують лагомини —
Гортань таки відчує гіркоту,
Поки судьба до мене ще зрадлива.

LVIII

*Месерові Аганітові, посилаючи
йому гостинці*

На перший, любий мій синьйоре, дар,
Куди ви клоните заплакану ланиту,
Віддячитись Амуру не спішіте,
Поводьтеся, як ніби ви скупар.

А другим слід відводити удар
Тих стріл, які втомилися летіти,
Байдуже, чи зима стоїть, чи літо,
У стужу дзвонячи чи сикаючи в сквар.

А щоб утишити сердечні рани,
Із третього скуштуйте зілля сік —
Солодкий він, а потім горенить,

І — хизуватися я тут не стану! —
Мене стигійський не зляка візник,
Поки вас можна буде ще молити.

LX

Прокляття лавру

Шляхетна і улюблена лаврина,
Зростав я при тобі немало літ,
Ти вмiла кволий хист мій запалить,
Але й була до мене негостинна.

Мене ти колисала безневинно,
Та скоро я відчув колючість віт,
І довелось мені заговорить
Про те, за чим я сохну, сиротина.

Хiба якийсь любас згада про мене,
Кого підтримує в коханні віршик мій
Та хто позбувся всіх своїх надій?

Я не врятую Лавра, ні Гримій
Не пощадить, та й Сонце навіжене
Посушить листя все його зелене.

LXI

Поет благословляє все, пов'язане з початком його кохання

Благословен рік, день, і час урочий,
І та пора, та мить, і та година,
І той чудовий край, і та хатина,
Де в бран мене взяли прекрасні очі.

Благословенна перша дроз невинна,
Що я признався в ній собі охоче,
І пущена стріла та серед ночі,
І біль той, що уже не знає впину.

Благословен упертий голос мій,
Що розгинав повітря голосінням,
Відгомін будячи іменням донни!

Благословенні всі мої канцони,
Що їй на славу, та й не без уміння,
Присвячував завжди я тільки їй!

LXII

*Акт покути на одинадцятую
річницю кохання*

Марнуючи безславно всі ці дні
І ночі, беззмістовністю повиті,
У полум'ї згораючи неситім,
Дивуюсь тій, що гожа, як у сні.

Царю небес, молю, дозволь мені
Молитвою свій прогріх відкупити.
І хай злодійні наставляють сіті,
А сорому завдам я сатані.

Вже збігло одинадцять років от,
Як знемагаю я під гнітом владним,
Що мучить тих, живе хто в суєті.

Помилуй недостойного щедрот
І нагадай моїм думкам безладним,
Як того дня повис ти на хресті.

LXIII

Балада

Моє обличчя вздрівши без кровини,
Позначене уже печаттю смерті,

Не віддали ви їй мене пожерти,
Жалем урятували од загину.

І як життя мені ще не докука,
Воно живе (це ваші все щедроти!)
Цим любим голосочком і очами,
І вам належить вся моя істота.
Мій дух, як ледар од удару бука,
Прокинувся під вашими речами,
Відкрилось серце вашими ключами,
І нині, донно, в вас моє опертя,
По вашій волі я пливу уперто,
І все, що йде од вас, — то благостиня.

LXIV

*Прохання до Лаури не зневажати
її оселі, яка є поетовим серцем*

Коли, воліючи погордливість явить,
Киваєте ви на чужу провину
Чи квапитесь позбутися людини,
Що звикла вам самі поклони бить,

Тоді ви утекти могли б умить
Із персів, де розкинулась лаврина
Гіллям любові, — втеча неодмінно
У мене пробудила б тільки бридь.

Вибагливий живець серед сухого поля
Не виживе — і тягнеться жаждиво
Кудись, де край із кліматом м'яким.

А що вже вам не дозволяє доля
Забратись звідси, — постарайтесь, діво,
Не завжди зневажати рідний дім.

LXV

*Поет благає, щоб його сердечний
пан передався Лаурі*

Втомившись, я не чув ходи Амура,
Незчувся, як попав до нього в бран,
Зробився він мені вельможний пан,
І ось тепер я завше у зажурі.

Не вірилось, що в цій сердечній бурі
Не виручить мене уже талан
І я ходитиму від болю п'ян.
Ось кара самовпевненій натурі!

Одне мені лишається в цю мить:
А раптом він ізглянеться на мене
І це моє благання не відкине.

Ідеться не про те, аби страшенне
Це полум'я в душі моїй згасить,
А хай впаде і їй якась жарина.

LXVI

Секстина

Гниле повітря з в'їдливим туманом,
Ще й шарпанним рвачким на волі вітром,
Збирається замжити все дощем;
Уже скалки кругом — замерзли ріки,
Трава не зеленіє вже у долах,
Куди не глянь — лиш паморозь і лід.

Ось і на серці в мене стине лід,
І думи важко стеляться туманом,
Народженим по цих глибоких долах,
Куди не залетить любовний вітер,

І де завмерли нерухомі ріки,
А небеса сотаються дощем.

Та вже вщухає і ливний цей дощ,
Під сонцем тане паморозь і лід,
Скресаючи, водою грають ріки,
І не буває так, аби туман
Не вимітався під поривом вітру,
І клапті снігу осідають в долах.

Та що мені до цих розквітлих долів?
Я плачу і у спеку, і у дощ,
І на холоднім вітрі, і без вітру,
І тане лиш тоді у серці діви лід,
І лик її прогляне із туману,
Як висохнуть усі моря і ріки.

Поки до моря ще збігають ріки
І звір ховається у тихих долах,
Прекрасні очі будуть за туманом,
В який і мої очі б'ють дощем,
І груди діви не покине лід,
Змінивши й мої груди в виток вітру.

Та як же не мириться з кожним вітром,
Що полонив мене в краю, де ріки
Породжують і трави, й чистий лід?
Про лавра тінь я повідомлю доли,
Їй не страшні ні буря, ані дощ,
Ні спека, ні густі драглі туману.

Тумани не тікають так від вітру,
Як збіг той день, ні ріки під дощем,
Ні лід, як нині, коли жарко в долах.

LXVII

Падіння

На лівім березі в Тірренськiм морі,
Де вітер із квилінням хвилі гонить,
Узрів я раптом ту високу крону,
Що так я оспівав, собі на горе.

Амур мене заваб туди на гору,
Згадавши, у чиїх я кіс полоні,
Там був струмок, що тік на цілі гони,
І я упав туди, як мертвий, в зморі.

Серед горбів, лощин і перелогів
Ожить мені поміг стид несусвітній —
Я іншої й не хтів би підохоти.

Я жив, не обсушивши очі, доти,
А ліпше б промочив собі я ноги,
Коли б мені таланило у квітні.

LXVIII

*Побачивши Рим, поет пробує скинути
Лаурину владу, але кохання не дає
цього зробити*

Священний рідний край, угодний Богу,
В'ялить скорботою постійно мозок мій,
Волаючи: «Одумайсь!», й шлях прямий
Мені показує до вишнього чертогу.

Та інша думка одразу б'є тривогу
І мовить: «Ти куди тікаєш? Стій,
Чого ти перестав вклонятись їй,
Ти що, до донни вже забув дорогу?»

Ці речі вислуховую я з сумом,
Мовчу, як той, кого недобра новина,
Принесена раптово, може вбить.

І знову побиває думу дума...
Не знаю, хто подужає: війна
Все точиться, чи ж довго ще — Бог відь!

LXIX

*Поет тікає від кохання і потрапляє
до рук його служителів*

Я знав, Амуре, ти противник втіх,
Ніхто тебе у цім не переборе,
На підступи і каверзи ти скорий
І чіпкість пазурів довів своїх.

Тепер мені ясніш по брехнях тих,
Коли мені згадались наші спори
Між Ельбою й Тосканою у морі
Серед валів солоних і крутих.

І ось од тебе втік з твоїх обіймів
Дорогою крізь шквали й хвилі ці,
У пілігрима перебравшись шати.

А тут мені услід твої гінці,
І чути крики їх: «Куди ти? Сій-но,
Від долі, друже, нікуди тікати!»

Канцона

*Якщо поет, переконавшись
у марності своїх благань,
не перестає нарікати, то винен
він сам, а не зірки чи доля*

На що мені зосталось уповать,
Якщо не раз надії омилили?
Нащо, як з мене висотали жили,
Здіймати руки — Небо ублагать?
Але якщо не стихнуть до могили
Ці мої квилі,
Молю, Амуре, не перебивать,
Якщо скажу, ряст топчучи і трави:
«Поки живу, співати маю право».

Почавши, маю право я на спів,
Бо сміх (таки довгенько я зітхаю!)
Журбу не врівноважує безкраю.
Аби ж по поданні моїх рядків
Небесний зір усмішкою розцвів,
Я б по такій напасті
Найвище щастя
Серед усіх залюблених зажив!
До того ж заявити б міг законно:
«Співаю на догоду я мадонні».

Прекрасні мислі, здатні занести
Так високо мої палкі стремління,
Дивіться, серце у мадам камінне,
Мені самому в нього не ввійти.
Із нею в нас розходяться путі
І вже не зійдуться ніколи,
Так присудила доля,
З якою я втомився спір вести.

Отож у мене серце запеклося.
Не хочу бути плохутою, як досі.

Та що це я? де я? хто кулі лле?
Хіба не сам я, не хотіння голе?
Хоч обійду усі небесні кола,
Планета жодна сліз мені не шле.
Якщо мені від тіла зле,
Чому винити зорі
Чи те, що любе зору?
Зі мною винуватець всіх «але»
З тих пір, як мені світить дні і ночі
Чудове личко і прегарні очі.

Від Вседержителевих рук
Усе, чим хвален світ одвіку,
Та я лиш бачив невелику
Красу, яка пиша довкруг.
Й коротші були стрічі од розлук
З світилом, з нею.
Провиною ж мою
Зір, а не день, коли відкрила прут
Небесна ліпота для зору мого
Начало мого віку молодого.

LXXIV

*Яким дивом поет знайшов для кохання
стільки ходів, думок, рим і слів*

Я вже знебувся від безплідних дум, —
І все довкола вас думки мої знебулі
Про те, як ви мене ще, може, не забули,
Якщо всі дні мої оповиває сум.

Про те, як я живий ще, як мій ум
Все рветься мріями до вас, моя гарнулю,
Хоч скільки вже часу безслідно промайнуло,
І як у березі дзвенить прибою шум.

І як мої не утомились ноги
Розшукувать сліди коханих ніг,
Блукаючи наосліп без дороги.

І як для вас я стільки рим зберіг,
Які не приведуть до перемоги,
Адже Амур поета переміг.

LXXV

Лаурині очі

Така дотклива міць цього ясного зору,
Що рану здатна лиш вона зцілить,
Не здуха зілля тут, ні мудрий ворожбит,
Ні камінь, що привезений з-за моря.

Шукатимеш когось ти ще не скоро,
Одній співатимеш пеани кожну мить,
Та думка сама, щоб іншу полюбить,
Постане висміхом, а не якимсь докором.

Такими вас зробив, прекрасні очі,
Мій повелитель і звитяжний пан
І відпускати вже мене не хоче.

Я знемагаю від сердечних ран,
У грудях полум'я горить уроче, —
Навік судивсь мені любовний бран.

LXXVI

*Поетові люба Амурова
в'язниця*

Амур, мене зумівши спокусити,
Завабив у знайому вже тюрму,
А ключ віддав тирану моєму,
Яка зробила з мене й так баніту.

В життя провести задум страховитий
Я сам же й посприяв іще йому.
Тікати! — та я ніг не підніму,
Ожити хочу, й лячно вже ожити.

Ось так і брязкаю я ланцюгами,
На лобі в мене і в моїх очах
Написана душі моєї драма.

Побачивши мою незмірну втому,
Ти скажеш: «Як з хреста він знятий! Ах,
Хоч поминки уже справляй по ньому!»

LXXVII

Лаурин портрет

Хоч як би там старався Поліклет
Та інші малярі — їм не віддати вдало
Красу, що так мене причарувала
І мої думи поривала в лет.

Та мій Сімон зажив світлиший мед
Тих райських місць, де діва пробувала,
І святобожно длань намалювала,
Унесмертельнивши, її портрет.

Воістину, на небі, не у нас,
Де душу затуляє брентне тіло,
Подібний труд постав в урочий час:

То вищий дар, то благородне діло!
Його вогонь у долах би погас,
І очі в персті геть би потьмяніли.

LXXVIII

Цей самий сюжет

Коли, натхненний заклицом моїм,
Симон задумував своє творіння,
Аби ж то він в високім устремлінні
Дав голос їй і дух пружкам живим.

Я б серце гамував, спинившись перед ним.
Що любо всім, від того я не гину,
Хоча вона пресвітла в цю годину,
І благосна, як Божий херувим.

Проте щоразу, тільки б захотів,
Я розмовляти йду до неї сміло,
Хоч відповіді ти не чуєш, брате.

Пігмаліон, той ублагав богів.
Бодай би раз мені пораювати,
Як перед ликом тішивсь він ожилим.

LXXIX

У чотирнадцяту річницю поетового кохання

Коли початок зійдеться і край
Того, що вже пала літ чотирнадцять,

Ніхто не полегчить мого нещастя,
І не остудить страсті через край.

Амуре, хоч зітхнути вільно дай,
Для мене мука так за нею гнаться,
Я знемощів, нездатний відірваться
Від тої, хто для мене рай-не-рай.

Тому-то я щодня і знемагаю,
Цього стороннє око не помітить,
Та не вона, мучителька моя.

Ось так допосі докалавив я.
Коли кінець — у кого ж я спитаю,
Та я вже не житець на цьому світі.

LXXX

Секстина

Хто важився довірить свою долю
Підступним хвилям і таємним рифам,
Бережений лиш стінками човенця,
Тому уже два кроки від конання,
І ліпше б повернувся він у гавань,
Поки слухняне ще стерну вітрило.

Я леготу віддав стерно й вітрило, —
А що коли мого кохання долю
Спрямує він у благодатну гавань, —
А він мене поніс якраз на рифи;
І до сумного призведе конання
Не буйність хвиль, а мій таки човенець.

Давно мене сліпий несе човенець,
Уже пропало із очей вітрило,
Все ближче мить дочасного конання.

Одначе той, в чиїм приполі доля,
Устиг остерегти мене про рифи
І оддаль показав мені і гавань.

Вогні, що кличуть уночі у гавань,
Шлях прокладають суднам і човенцям
Туди, де бурі не страшні і рифи,
Так небо, надимаючи вітрило,
Мені відкрило ще й інакшу долю,
І я зітхнув: бариться час конання.

І не тому, що вірю я в конання,
Надіюсь засвітла ввійти у гавань,
Чи це не значить в найкоротшу долю
Вмістить найдовшу путь? Адже човенець
Під вітром, що напнув украй вітрило,
Мені на безголов'я, мчить на рифи.

Коли врятуюсь я від грізних рифів
І в певний час діждусь свого конання, —
Як весело я поверну вітрило
І кину якір у гостинну гавань.
Та я палаю, як сухий човенець,
Не в змозі щось змінити в вражій долі!

Ти долю звершуєш мого конання.
Не віддавай човенця згубним рифам,
Нехай жене його вітрило в гавань.

LXXXI

*Поетові хочеться віддати себе
до рук Богові*

Натомлений іздавна нести гніт
Провин моїх, дрібної суєти,
Боюсь у цій дорозі не дійти,
Упавши під навалою всіх бід.

Бог появив мені свій дружній вид
На знак, що знов готовий помогти.
Та скоро зник у вишній висоті,
І зір вже перестав за ним зорить.

Проте і досі чути його зов:
«Ось вірна путь, кому іти несила,
Зверніть до мене серце одиноке!»

Чиї жаління і чия любов
Надасть мені, щоб полетіти, крила,
І віднайти, уже деінде, спокій?

LXXXII

*Якщо Лаура й далі буде такою
жорстокою, поет покине її*

Кохання мого змора не впинила,
Хоча живу на світі в самоті,
Зморивсь я вічно сльози лити ті
І почуватись на душі неміло.

Хотів би я лягти в гробовець білий,
Щоб на могильній вибито плиті
Наймення ваше, ці слова круті
Про зло, яке мене в цвіту прибило.

О, якщо ви побачили одраду
Не в муках серця, відданого вам,
Тоді благатиму у вас ощади!

Коли ж вам треба зовсім інших драм, —
Любов моя спричинить з вами зваду,
І на поталу я себе не дам.

LXXXIII

*Поет дивується, чому він так
страшиться кохання, випивши
через нього добру повну*

Поки не білі сивиною скроні,
Яку підмішує безжальний час,
Амура з луком вгледівши, щораз
Я почувуюсь зовсім безборонний.

Проте хай стріли і летять з розгону,
Хай навіть невичерпний їх запас:
До серця їм тепер закритий лаз,
Узятого уже в міцну обслону.

Уже в моїх очах і сліз нема,
Хоч ходи їм туди іще відомі
І можна їм ввійти без заборон.

Ще, може, груди і зігріє племінь,
Та образ, що панує над всіма,
Обурить лиш, та не урве мій сон.

LXXXIV

*Поет розмовляє, звертаючись
до своїх очей*

— О вічі! Вилийте сльозами гріх:
Від вас на серці тільки смертна стома.
— Ми плачемо, нам туга так знайома,
Та винні, ті страждають більш за всіх.

— Пустили ви суцїгу із суцїг,
Амура, і розсївсь він, як удома.
— Не ми, у нас любов зникає,
Сконати гріховода тільки міг.

— Покуту! Ось чого від вас ми зичим!
Запрагнули бо це видіння любе
Ви перші у пориві самохить.

— А звісно: це таки погуба
Ставати на суді сім сторонничім,
Де можуть нас за іншого судить.

LXXXV

*Знов бачачи свою донну в тому місці
і в той час, коли поет закохався*

Любов, завжди для мене лиш любов.
І з кожним днем сильніш любить охота
Той край, де сліз ніколи не збороти.
Любов одна з моїх міцних основ.

І згадую добу я знов і знов,
Що врятувала дух мій від марноти,
А надто ту, яка сама чеснота,
В якій для себе приклад я знайшов.

Хто б зміркував, що ворог мій коханий
Як друг пробратись до душі зуміє
У приступі завзятім та урочім?

Якою ти, Любове, стала пані!
І, коли б я не грів іще надії,
Я б мертвий впав, тоді як жити хочу.

LXXXVI

*Поет воліє вмерти щасливим,
ніж жити у муках*

О, ця стрільниця угорі страшна!
Амур пускав у мене роєм стріли,

Та нескортельні — мимо все летіли:
Тому б умерти, хто життя не зна.

В'язниця, як колись, оця земна
Мій дім, бо я зостався цілий,
І, поки дух перебуває в тілі,
Моя сердечна мука не мина.

Давно збагнуло моє серце бідне,
Що часу вже не повернуть назад, —
Це досвід мудрий, що не говори.

Я намагавсь його усовіщати:
«Не думай, що відійде без пори,
Хто пережив деньки свої погідні».

LXXXVII

*Очі поетової донни хочуть,
щоб він тільки мучився,
а не сконав*

Як тільки з лука пущена стріла,
Кмітливий лучник провістить береться,
Улучить він у ціль чи промахнеться
І чи рахуба точною була.

Ви, донно, та, хто поглядом стріля,
Ви знали, що у мене він уп'ється,
Що потім мучитись мені прийдеться
І серце слізьми випалить дотла.

І, звісно, прорекли тоді мені:
«Ну що, зітхальнику, дістали ви у шкуру?
Вона смертельна, ця стріла Амура».

Тепер гіркі переживаю дні,
Ні, не бажали ви мені загину:
Живий я ще потрібен ворогині.

LXXXVIII

*Поет радить іншим не тішити
себе, як він, любовними надіями*

Та й забарна вона, моя надія,
Тоді як час життя такий малий!
Було б раніше гнать, як вітровій,
Та ще прудкіше, так, як той не віє.

Хоч нині ще біжу, на ногу я кривію
І бік рукою підпираю свій.
Ух, пронесло. Лиш на лиці маркий
Зостався слід страшної веремії.

Якщо ти до кохання на шляху,
Пораджу я тобі назад вертатись:
Жага тобі мучителькою стане.

Зуміє з тисячі один урятуватись.
Бо й ворогиню ту мою лиху
Уразила-таки сердечна рана.

LXXXIX

*Поет не може жити на волі відтоді,
як став Амуровим бранцем*

Щасливо втікши з клятої в'язниці,
Де цілий вік мене тримав Амур,
Признаюсь, дами, що мені не мур,
А вольна воля зовсім не годиться.

Казало моє серце: веселиться
Одне не зможе, й прошу, що за дур,
На мудрого пустий знайшовся балагур,
І в дурні довелось мені пошитися.

Зітхаючи віднині за минулим,
Я бубоню: «Любіше волокни
Кайдани, скрипиці, окупи, дуби!»

Досадно знати, як помилився ти.
І, знову ставши в'язнем тим нечулим,
Все виправляти неймовірну хибу.

ХС

*Любов живе красою, що її
породила*

Кучериками золотисті жмути
Закручував грайливо тиховій.
І світ очей сяв, такий ясний,
Який сьогодні втратив злото суге.

І твар не строга, хоч і не збагнути,
Чи то личина, не бува, на ній.
І скинувсь я: як у біді такий
Огнем любовним знов не спалахнути?

Створіння смертне так ще не ходило,
Як рухалась вона, і янгольські слова
Лилися, ніби музика незнана.

Небесний світлий дух, живе світило
Я споглядав... Та не гоїться рана,
Коли втрачає силу тятива.

ХСІ

*Братові Герардові, який
постригся в монахи*

Вродливиця, укохана тобою,
Зненацька геть осиротила нас.
Гадаю, в небо путь її прийшлась:
Жила, як мишка, тихою такою.

Ключі від серця — ті, що під рукою
Були у неї, забирати час
І йти за нею, це тобі наказ,
Хай не обтяжений ти ношею земною.

Бо від найтяжчої ти вільний ваготи,
А інші всі неважко вже відперти,
Як богомольцю на шляху до Бога.

Адже стокрот переконався ти:
Усе живе поволі йде до смерті,
Душі любиш відходить без усього.

ХСІІ

На смерть Чіна з Пістої

Заплачте, донни, і Амур, ридай!
Закохані, прийшло його до нього.
А він же славив вас усіх від Бога
І оспівав любові дивний рай.

І ти, мій смутку, сльози не втирай!
Сама скорбота стала край порога,
Зітхання ллються хай аж до знемоги,
Бо серце повне ними через край.

Уболіває вірш, уболіває рима.
Печалиться наш люд по всіх домах,
Оплакуючи смерть месера Чіна.

Пістойці вболівають нещадимо,
Бо навіть їм гірка його кончина,
Зате радіють гостю в небесах.

XCIII

*Поет розповідає про Амурові
погрози*

Не раз Амур мені казав: «Мереж,
Мереж, що бачив, в'яззю золотою.
Як значу вид я краскою блідою,
Дарую горлом і вбиваю теж.

Та й ти конав і оживав усе ж,
А потім розлучились ми з тобою,
Обходив ти мене все стороною,
Та я меткий, від мене не втечеш.

І якщо зір, в який мені постать
Прийшлося тобі, щоб гордощі убить,
В які твоя душа була убрана,

Верне мій лук, щоб зрушивсь супостат,
У нім твій вид розчулить сили стане,
Бо я сльозою лиш умію жить».

XCIV

*Потрясіння і метаморфоза коханців
перед пасією*

Заледве впушений до серця зором
Прекрасний образ, зверхник і властитель,

Життєвих сил розгублений блюстителъ
Завжди заскочений зненацька цим напором;

Подвоюючи диво це повтором,
Вигнанець у противницьку обитель
Вдирається, жорстокий відомстителъ
І там загрожує грабунком і розором;

Ось так коханці встали, мов з труни,
А все тому, що їх життєва сила
Обителі свої перемінила,

Вчинивши шкоду кожній стороні;
Я теж так почуваюсь, як вони,
Бо і мене така біда скосила.

ХСV

*Очі поетової донни пом'якшали
не від кохання, коли читали в його
серці*

Аби зумів замкнуть я в стихотвори
Усе, чим моє серце так болить,
Я міг би жаль у кожного збудить,
Хоч би яким здавався він суворим.

Одначе ти, святий прекрасний зоре, —
Слабий від тебе і шолом, і щит, —
Навіщо змушуєш мене ти сльози лить,
Коли наочно бачиш моє горе.

Подібний променю, тому, що в шибі
Просмикується у доми ранкові,
Ти знаєш, чом я лементую нині.

Бо віра — ворог мій, і тим сильніш Петрові
Завидую в душі і Магдалині.
Мене ти розумієш... що ж, спасибі.

ХСVІ

Безповоротна втрата свободи

Зітхати я уже не маю сили,
Розтерзаний марнотою надій,
Тепер противник я незбутніх мрій,
Що так мою свободу підкосили.

Та не дає відставки образ милий
І вимагає шлях верстати мій,
Хай буде він стражденний і крутий, —
Тоді уперше я напну всі жили.

Коли завада встала на путі,
Не треба б слухатись очей своїх:
Душі не слід за ними вірно йти.

Вона потрапила у бран до них
І вже невільна. Це ж бо бачиш ти.
Хоча за нею це єдиний гріх.

ХСVІІ

Цей самий сюжет

Свободо, золота моя, кохана,
Як я тебе покинув без розмов,
Угледів, схаменувшись, що любов —
Біда, тяжка невиліковна рана.

Для зору те, що грає полум'яно, —
Холодний розум ненадійний схов.

В очах краса земна поблякла мов, —
Так мучусь я, так серце бідне в'яне.

І слухаю того я лиш, хто муки
Збагне мої, хто іменем її
Наповнить звуками солодкими лазур.

До іншої не поверне Амур
Стопи мої, ну і, звичайно, руки
Тій іншій не пошлють рядки свої.

ХСVIII

*Герць. — Орсо, графові
Ангільярському*

Що ж, вашого, мій Орсо, скакуна
Тримати, звісно, можна на оброті,
Але як дух лицарський побороти,
Що рветься в бій і остраху не зна?

А скарга, чи потрібна так вона?
Ви тут, а він на ратній тій роботі,
Хай ви й пробудете без руху доти,
Він на чолі, з ним сила чарівна.

Пишайтесь тим, що він не для забави
На полі честі в справі бойовій,
Що її вік, любов і кров дарує,

Гукаючи, що рветься він до слави,
А пан його, в уяві вже своїй
З ним злитий, сам-один горює.

XCIX

*Другові, який уникає світської
любові*

Не раз розчарувавшись в омані
Всіх наших сподіванок і надій,
Переконайтесь в вимозі такої:
Звертатися до Бога ненастанно.

Земне життя — як майова поляна,
Де серед квітів зачаївся змій.
Довіришся картині тій благій,
Й тобі помститься доля невблаганна.

Тож поки смертна не прийшла минута,
Збагни, що путь низоти не для нас,
Інакше спочиву для серця не здобути.

Та, може, запитає хтось нараз:
«Яка ж це путь? Кумедно чути!
Зовеш туди, де сам захряс».

С

Любовні спогади

Віконце, де пала одне світило
Із примхи, інше — злинувши в зеніт;
Віконниця, в якій вночі свистить
Борей на всю свою студену силу.

І скеля, звідки влітку так любила
Моя мадонна, сидячи, глядіть,
Місця, де найніжніша із харит
Ступала, тільки кидаючи, премило.

І стежка, де зустрівся я з Любов'ю,
Той день, що все нагадує мені,
Яку страшну уразу він приніс;

І лик, назнаменований вже кров'ю
Навіки у сердечній глибині, —
Мене доводять повсякчас до сліз.

СІ

*Поет бачить свої заблуди і не може
піти геть*

Овва, ми всі переступаєм грань,
Яка чекає по життєвій зморі.
І світ нас забуває дуже скоро,
Хоч ти блаженним чи щасливим стань.

Ще грошечки, — і час для розставань,
Однак, удовжуючи випробу сувору,
Амур і досі держить нас у шорах,
Бо править у очей звичайну дань.

Я бачу добре, що літа, як миті,
А сила чарів може дати мало
Мені потрібної на це підпори.

Ось два уже минуло семиліття,
Як розум і чуття на битву стали:
Хто кращий, той і візьме гору.

СІІ

*Не можна судити, що в тебе
на серці, з обличчя*

Коли в Єгипті цар звелів послать
В дар Цезареві голову Помпея,

Той сльози лив удавано над нею,
А сам, як свідчить хроніка, був рад.

І Ганнібал, імперський потентат,
Передчуваючи, що лишиться без неї,
Ошукував веселістю своєю,
Щоб картагенцям тайни не узнать.

Так учинити кожен має право:
Щоб скрити почуття свої лукаві,
Прибрати хмуру чи веселу міну.

Коли лунають вірші величаві
У мене, то це значить неодмінно,
Що я бажаю лиш уникнуть слави.

СІІІ

*До Стефана Колонни з порадою
розправитися з Орсіні*

Наш Ганнібал орудував не влад:
Узявши гору, не добив вражину.
Отож, мій пане, дійте без упину,
Добутий меч не треба опускати.

Ведмедиця, позбувшись ведмежат,
На попасу на майській полонині,
Вищирюючи зуби у ревінні,
Готова кровопімством відомщати.

Щоб не штрикали в серце вам віднині,
Держіть завжди напоготові зброю
І кваптеся туди, куди зове

Щаслива доля воїна-героя,
І через сотні років по кончині
У світі ваша слава оживе.

CIV

*Пандольфові Малацесті,
сеньйорові Ріміні*

Пандольфе, вже у молодості ранній,
Коли любовна гра розпочалась,
Хіба лише ледачий серед нас
Не сподівався вашого буяння.

Бо серце підказало не останній
Мені ярмис, аби уславить вас,
Граніт і фарбу роз'ідає час,
Та не здолать йому мого писання.

Хто Цезаря увічнив і Павла,
Марцелла й Африканця Сципіона?
Чому їх слава й досі не пройшла?

Хіба тримає їх узніжжя чи колона?
У цього ремесла творіння бренне,
А вічне те перо, що є у мене.

CVI

Мадригал

Нова краса в подобі янголиній
Спустилась біля річки випадково,
Де я знічев'я саме простував.

Побачивши, що я, мов сиротина,
Один, вона сплела шовкові
Тенета і сховала серед трав.

Так я попавсь. Та скаржитесь не хочу,
Таке струмили сяйво її очі.

CVII

*П'ятнадцять років не можуть
розбити влади, яку мають
над поетом очі його донни*

Не бачу, як цьому покласти край:
Зі мною ворогують гожі очі,
Щоб знати, як вони мене морочать,
Про це у мого серця запитай.

П'ятнадцять років ось уже, вважай,
Зоріє їхнє сяєво уроче
І променями засліпити хоче
Мене сильніш, ніж у весни розмай.

Переді мною скрізь горять промінні,
Аж сліплячи, такої вони сили —
Чи ці, чи, може, інші паруси.

Гушавиною розрослась лаврина,
І я бреду, сліди згубивши всі,
Туди, куди Амур веде уміло.

CVIII

Порятунок

Щасливе місце, де недавно лиш
Стопи моє кохання зупинило
І зори на мені його спочили,
Ясніючи ясного дня ясніш

(Алмаз подасться від часу скоріш,
Ніж я забуду, як було це мило:
І стерти з пам'яті уже несила,
Яку відчув я благодать і тиш).

Якщо я теж піду тропою цею,
Схилюся низько, щоб шукати слід
Тієї ніжки, що ступала тут.

Коли в Амура доблесть ще не спить,
Сеннуччо, попроси при стрічі з нею
Хоч просльозитись чи разок зітхнуть.

СІХ

На цю ж саму тему

Натомлений жагою, вкотре лину —
Чи в небі сонце, чи зірки, туди,
Куди мене Амур зове завжди,
Укинувши у серце цю огнину.

Затоплений у думу соколину
Про неї, про її палкі плоди,
Звільняюсь я від всякої нужди,
Утихомирений у цю годину.

Уранці, ввечері, удень, з півночі
Солодкий голос щось мені шепоче,
Якого іншому не розпізнати.

Від нього чимось райським ніби віє,
Покріплюючи у мені надію,
Впускаючи у душу благодать.

СХ

Той самий сюжет

Я знов ішов, куди гонитель мій
Щодня мене примушував чвалати,
Щоб стати там, закутому у лати,
Й нікого не пускати на постій.

Я озирався, коли це, як стій,
Почавши мені сонце заступати,
Постала тінь, — не міг я хиби дати, —
Якій витати в вишині святій.

Та тільки я спитав: «Чому цей страх?»
І голову почав підводить сміло,
Аж це мене проміння спопелило

Вогню, що в гарних спалахнув очах.
До того ж оглушив мене ще й грім
І кілька слів привітних разом з ним.

СХІ

Інший порятунок поетової донни

Та, що в очах несе моє життя
І що мені виймає душу з тіла,
З'явилась, і в пошані осмутніло
Схилив бліде чоло з уклоном я.

Помітивши, що я мов манія,
Вона раптово вся аж заясніла
Так лагідно, що зором би згасила
Найбільше пересердя Гримія.

Вона сказала щось, пройшовши мимо,
В нестямі я не чув, переді мною
Горіли милі очі неугасимо.

Снувалися якісь думки юрбою,
Я відчував — душа моя в роздорі,
Проте вже відійшли і біль, і горе.

СХІІ

Сеннучові дель Бене

Сеннуччо, хочеш, я тобі скажу,
Якою я живу тепер бідною,
Так відай же, товаришу, — все тою,
Її одну на мислі я держу.

Раз рідну її бачу, раз чужу,
То чуйною вона, то крижаною,
То лагідна, то знов лиха зі мною,
Допустить, потім покладе межу.

Тут заспівала, тут вона сиділа,
Тут обернулась, глянула ув очі,
Тут викликала стільки в серці бур.

Тут заклопотана, а тут премила...
Я повен нею — бо всі дні і ночі
Повеліває мною пан Амур.

СХІІІ

Йому ж таки

Без тебе тут я тільки половина,
Бо друга, друже мій Сеннуччо, — ти.
Я втік сюди од вітру і сльоти,
Шукаючи хорошої години.

Огож я тут, і знай, тому причина
Не блискавка, не грім із висоти,
Ні, я спокійний, я доп'явсь мети,
І серце ще гаряче мов жарина.

Побачив я гостинну оболонь —
Повітря свіже, перла на листках,
Очистилися небеса урочі.

Амур у серці запалив вогонь
І позосталий погасив там страх.
Ось тільки б це узріли її очі.

СХІV

Покидаючи Авіньйон

Цей Вавилон лишивши нечестивий,
Столицю мерзощів, заплилу в скверну сить,
Подавсь я від гріха подалі в світ,
Щоб жить, допоки не зроблюся сивий.

Любові не чужі мені пориви,
Римую, у полях збираю цвіт,
До себе говорю, — думок тих не злічить, —
І кращих днів чекаю неквапливо.

Дарма, чи я багатий, чи убогий,
Я не турбуюсь долею моєю,
Сердечний і сонцевий жар зачах.

Аби лиш двох побачить мав я змогу:
Одну — не з так суворою душею,
А другого — твердого на ногах.

СХV

Про погляд поетової донни

Така прекрасна й осяйна, мов диво,
Між двох коханців діва йшла, й при ній
Був той, хто на землі і в небі чародій,
І справа я, а сонце йшло ізліва.

Тут, одвернувшись від дружка спесиво,
Звела на мене зір веселий свій.

Мені було б хоч щось сказати їй,
Аби до мене мала ласку діва.

Я ревнував її до Аполлона,
Та ревність миттю радістю змінилась,
Як мій суперник став ні в сих ні в тих.

Раптово з неба хмара опустилась
І заховала вид його червоний,
А з ним патьоки сліз таких рясних.

CXVI

Поет бачить лише кохану

Пригадую, яка мене нудна
Млість охопила від тієї миті,
Коли б волів я очі ввік склепити,
Щоб кращої не бачить, ніж вона.

Такий клейнод — хіба не дивина.
Тепер прийдеться вже без неї жити,
Не бачить світ, її красою вмитий,
І все, що рідне, стане чужина.

У цю забуту усіма тіснину,
Де буду я смутний і невеселий,
Удвох з Амуром повернувся я.

Дівчат нема тут, лиш потічки й скелі,
Куди я оч замислено не скину,
Переді мною ти, любов моя.

СХVII

Стрімчак Воклюза

Аби скала, що сторожить тіснину,
Від чого та і назвище здобула,
За примхою природи повернула
На Рим лице, до Вавилону спину, —

Тоді б мої зітхання без упину
Попри усі сподіванки знебулі
Летіли б схилом, там би їх почула
Та, до якої я душею лину.

А там до них, гадаю я, зичливі,
Бо ні одне назад не прилітає,
Їм так утішно біля свого бога.

Від оч весь біль, і зі світанком сивим,
Все побиваючись за милим краєм,
Шлють мені сльози, а ногам знемогу.

СХVIII

У шістнадцяту річницю поетового кохання

Ось уже збігло аж шістнадцять літ,
Як я зітхаю. Житть лишилось мало.
І мариться — мені ще гірше стало,
Так остогид для мене білий світ.

Любов солодка, благо всякий гніт,
Благаю, щоб життя торжествувало
Над лихом, тільки б сперш не завітала
До донни свашка очі їй склепить.

Я зараз тут, а серцем рвусь кудись,
Та більше, ніж я можу, вже незмога,
Бажати дужче, сил нема в бажання.

Я не зів'яв, пробившись крізь пороги.
Нові у давній пристрасті страждання
Свідкують: я такий, як був колись.

СХХ

*Антонію Беккарі з Феррари у відповідь
на його канцону, де цей поет оплакує
Петрарчину смерть, звістка про яку
поширилася тоді*

Довідавшись з віршів таких сумних
Про те, яка мені належить шана,
Приготував паперу я зарані,
Щоб повідомить вас, що, аби міг,

Давно б уже сконав, бо я не з тих,
Для кого смерть — це тільки щось погане,
Вона мене іноді навіть манить,
А раз до неї вже було лиш змиг,

Та відступивсь я, збитий з пантелику,
Що прочитати не зумів на брамі,
Коли ж до мене прийде смертний час.

Отож я вдячен вам за честь велику,
Та вибір зроблений невдало вами:
Достойніші є люди серед нас.

СХХІ

Мадригал

Гляди, Амур, як діва яснолиця
Тебе не велича і нехтує мене,
Між ворогів двох навіть не моргне.

Ти з луком, вона боса, у спідниці,
Та ще і коси зовсім розпустила,
Мене не милує, з тобою надто сміла.

Я бранець, та, як єсть у тебе стріли,
Оборонити честь ще можеш ти,
За двох нас, пане, добре відомсти.

СХХІІ

У сімнадцяту річницю поетового кохання

Сімнадцять літ кружляє неба звід
Відтоді, як палаю непогасно,
Дивлюся в себе й помічаю ясно,
Що племінь уже холодом кипить.

Нам легше, за прислів'ям, шерсть змінить,
Ніж звичку. Пристрасті яріють повсякчасно,
Людське життя безповоротно гасне,
На плоть мою лягає тяжкий гніт.

Гай-гай, чи я іще діждуся зміни,
Коли я озирнусь на збігли роки,
Прорвавши це кільце вогню і мук?

Чи прийде час, як, вийшовши із тіні,
До неї підійду я вільним кроком
І гляну в оч, стлумивши серця стук?

СХХІІІ

Розлука

Блідота та, що розлилась, як стій,
По ще рожевих, як зоря, ланитах,
Як тільки я устиг її вловити,
У відповідь і вид покрила мій.

В коханні я повівся як німий,
Так у раю блаженні можуть жити
І сяйвом лиш на лицях говорити,
Бо те, що думав, я відчув у ній.

Як в ангела світився лик урочий,
Сама любов стояла он яка —
Не буде порівняння за провину?

І натяком, схиливши долу очі,
Вона мені сказала мовчака:
«Невже мій вірний друг мене покине?»

СХХІV

*Поет не знає, звідки його біди
і як їх лікувати*

Амур, фортуна, розум, що утік
Од дійсності в життя давноодбуте,
Такі тяжкі, що заздрість не відчути
Не можу я до тих, що по той бік.

Амур мені рве серце, жереб звик
Діймать його, — що мою думку скуту
Лютить до сліз; ось так живу я в знуті,
Воюючи з гризотами повік.

Не повернуть до того, що було,
З тим, що лихе, ще більше лихо спіє,
Шляху я половину встиг покрити.

Не на алмази схожі, а на скло
Снує моя рука бліді надії,
І рветься посередині їх нить.

СХХV

Канцона

*Одвідуючи місця, де ступали ноги
його донни, поет нарікає, що й тут
не знайшов полегші од своїх гризот*

Аби ж тому, що рве
Мене, моїй запеклій страсті,
Вдалось убраться в шарлат,
Тоді чуття це огневе
Могло б і серцю передатись,
Що звикло спать.
І рідше б випало стрічать
Слід одинокий
На долах і горбах,
І рідше б ув очах
Стояли сльози, отоді жорстокий
Спахнув би лід –
Причина лих і бід.

З Амуром я на прю,
За ним не бачу світу,
Рядки терпкі, у голові сумбур.
Оглянувши кору
Або листок чи віти,
Судить про серцевину — цур!
У серце хай Амур
Очима тої гляне,

Що завдала мені удар,
Цей любосний пожар,
Исплакавшись, лише квилінням стане.
Тоді вже й інший враз
Заквилить од ураз.

Де щебет рим дзвінких,
Народжених рядками?
Де грація? Де лавр мій серед піль?
Хто б цього серця міг
Розбити камінь,
Аби полегшить звичний біль?
І голос чуть відтіль —
Це річ Амур заводить,
Про неї править лиш
Куди сильніше, ніж
У мене це, на превеликий жаль, виходить.
Що ж, цей раз не вдалось.
О фатуме! О льос!

Як те хлоп'я,
Вродившись язикате,
Вже хоче забалакати, як стій,
Рвусь мовить я,
Щоб дати про себе знати,
Моїй врагині, поки я живий.
А може, щастя їй
Лише одне малює
На весь широкий світ —
Пригожий власний вид.
Зелений падоле, щоб не зітхати всує,
Хоч ти понад водою рознеси
Цей гук вітальної яси!

Гарніша ще стопа
На землю не ступала,
Ніж та, що тут лишила слід.

Любов моя сліпа
Тебе одну обрала,
Готовий завше я сюди спішить.
Аби ж то між суцвіть
Зберігся ніг відбиток,
Своїм чуттям я б вихід дав
І не блукав би серед трав,
Приречений на спиток.
Ти ж не зійдеш з тропи?
Отож, душе, терпи!

Куди не позирну,
Як славно все і мило,
І скільки тут розлито ясоти!
Рву кітку запашну
І думаю: її ж бо породила
Земля, якою гарно так брести.
І трави ці густі
Вона потолочила,
Присівши, тут пройшла вона —
Про це билінка зна.
Нічого не проочив я на схилі.
Блаженний будь,
Хто відкриває путь.

Простацький, вбогий спів!
Ти сам же зрозумів:
Лишайся тут, серед полів.

CXXVI

Канцона

Біля Воклюзького ключа

Спокійний плюск води,
Що кликав освіжиться
Вродливицю (пригадую, зітхання!),

І дерево, куди
Любила прихилиться, —
Підпора для її стрункого стану.
І майова поляна,
Де янголина грудь
Лежала, і повітря чисте,
Де очі променисті
Явив мені Амур, щоб серце одімкнуть.
Почуйте ж хоч востаннє
Жаління ненастаннє.

Якщо урветься нить,
Як небо порішило,
І вже мені Амур замкне повіки,
Хай тіло моє спить
Десь біля вас в могилі,
А дух витає в небесах довіку.
Страшного смерті лику
Я не боюсь, вона усім дана.
Та в смутний час розпуття
Не можу дорікнуть я
Душі, бо вірю, що вона,
Плоть склавши і стражденні кості,
Знайде догідну гавань в високості.

Прийде, можливо, час,
Коли в земну оселю
Тиран поверне, добрий і прекрасний,
І де, на щастя, нас
Застав той день веселий,
І зір її погасне,
Заставши персть безгласну
Серед каміння, й тут
Любові бог крилатий
Навчить її зітхати,

І небеса до страдника зйдуть
І покривалом очі
Втиратимуть охоче.

Розкішний цвіт
(У пам'яті священний!)
З гілля струмує на її коліна,
І в славі цій вона сидить,
Погідна і смиренна,
А на її одіння
Спадають квіти плинно,
Блищать в косатій голові,
Рахтять достоту,
Як перла й злото,
А інші ще на хвилях й на траві.
А деякі, б'ючи легкі поклони,
Шепочуть: «Тут Амур наш пан законний!»

Не раз я говорив
У захваті урочім:
«Ця народилася у кущах раю!»
Обличчя, вигин брів,
Небесна стать, сяйливі очі
І сміх, який дзвінцем лунає,
Чаруючи без краю,
Допевнились, що геть забув
Я істину од щастя —
Як міг сюди потрапити?
Я ж бо на небі, очевидно, був.
Відтоді я не зустрічав ніколи
Тихішого за ці зелені доли.

Аби ж то ти убралась до вподоби,
То ти б, не боячись уже огуди,
Із лісу вийшла і пішла б у люди.

СХХVII

Канцона

*Поет скрізь віднаходить образ
своїї донни*

Куди мене спонукує Амур,
Журливі рими й спрямувати маю —
Крилатому це богу данина.
Як починати? Як дійти до краю?
Чимало випало мені душевних бур.
Амур мою любовну повість зна,
В моїй душі записана вона
Його нетерпеливою рукою.
Хоч од зітхань на мить передихну,
Повідаю про цю ману
І біль мій трошки заспокою.
Куди не поверну,
На що лиш погляд перевозжу,
Усюди донна, її личко гоже.

Відтоді як недоля навісна
Мене із моїм скарбом розлучила,
Амур мені все держить впам'ятку.
А якщо так, тоді, мов юність мила,
На землю повернулася весна.
Як зійде перша травка на горбку,
Я знову бачу гостру і їдку
Вродливицю, якій підвладний чарам.
І коли сонце в небі запала,
Випалюючи все дотла,
Хіба не схоже це з любовним жаром?
Та ось вечірня мла
Всі барви крок по кроку пригасила.
Лише вона стоїть у всій жіночій силі.

У лісову вступивши засторонь,
Що килими уже під ноги стеле,

Як холод тепла змінює пора,
Фіалки бачу я і всяке зело, —
Для бою це Амур привичну бронь
Серед квіток старанно добира.
А чи не ця ніжнісінька кора
Дівоче укривала тіло,
Де нині пробува її душа,
І зараз воскреша
Про неї спомин милий?
І вслід руша
Й моя душа, захоплена ще дужче із роками,
Причиною втішання і нестями.

Коли сія у горах чистий сніг,
Під сонцем золотим такий урочий,
Малюється мені небесний лик,
Що сповнює сльозами мої очі
Здаля, а поруч сліпить їх,
Бо серце підкоряти звик.
Під золотом, під снігом віддалік
Я бачу те, що іншому не вздріти:
До мене усміхається вона, —
І пал, що перешкод не зна,
Поймає душу полум'ям неситим,
Бентежачи її до дна.
І вже його ніколи не вгасити
Ні віхолам зими, ні грозам літа.

Коли минеться горобина ніч
І в темнім небі інеєм-росою
Світила поспішають розцвісти,
У відповідь на муки перед мною
Розпуститься прегарне сяйво віч,
Палаючи, мов зорі з висоти.
Як у минулі дні із-під фати
Я бачив їхній блиск погідний.
Коли огонь охопить небозвід,

Я ладен все любити.
А коли день мине і світ західний
Перестає горіть,
Мені здається, відвернулись очі,
Мене на тьму обрікши ночі.

Угледівши у чаші золотій
Густо-червоні і сніжисті рожі,
Мені вже уявляється вона,
З ким порівнятися ніхто не може.
Три доскональства зібрані у ній:
Кіс злото, шиї білина —
Білішої й набіл на зна —
Та ще той полумінь рожевий,
Що так пасує до її ланит
І ніжно так горить.
Коли бриз тихо торгає дерева,
Мій дух туди летить,
Де мені вперше бачить довелося,
Як вітер рвав її огненні коси. .

Я ніби зорі в небі полічив,
Або усі, як є, на світі води
В одну скляницю захотів зібрати, —
Щоб міг я те, що є в природі,
Серед її великих див,
З коханою своєю порівнять.
На всьому тут лежить її печать.
І як мені захочеться порою
Од цього насланя втекти,
Я знаю — всі путі
Закриті для рятунку перед мною.
І вже як не крути —
На звук лише єдиного імення
З грудей зітхання вирвуться у мене.

Канцоно, знаєш, що мої слова
Ні крапельки не годні передати,
Як я натерпівсь од Амура бід,
Гнобив би й далі гніт
Мене, якби не помисли крилаті.
І ось вам вочевидь:
Я лементом живу на цьому світі,
То й смерть звеліла скін мій відрочити.

СХХVIII

Канцоно

До італійських княжат

Італіє моя! Я знаю, марно
Гоїть речами рани,
Якими зранено твою прекрасну плоть.
Та все ж мовчать не стану
На Тибрі, і на Арно,
І тут на По, де пропадаю от.
Молю тебе, Господь,
На землю оберни пресвітле око
І змилуйся над бідним краєм,
Де боїще триває,
Криваве і жорстоке.
Скажи, мій пане, доки?
Відкрий, зм'ягчи і примири
Серця, що Марс убрав у крицю.
Хай істина хоча б з цієї пори
З негідних уст моїх віститься!

О ви, кому талан примхливий
Під руку ниспослав чудовий люд,
Який для вас немов якась маля, —
Чому товчється це гультяйство тут?
Чому на рідних нивах
Чужинців розливається кривля?

Надія щось не те вам промовля,
Видющим заснітило очі:
Ті найманці готові
Свої кувати кови,
Продай-душа із віри знай регоче.
Отак вали охоче
Накотяться, зродившись у пустині,
Оселі мирні геть знесуть.
Хіба ж ми не повинні
Впинити їх? Інакше нам капут.

Турботлива природа од німоти
Поставила міцний, здавалось, щит,
Альпійський. Та далась взнаки
Сліпа і безрозсудна ненасить.
І на здоровій плоті
Гнійні повикидало чиряки.
Ось так і вийшло, що вовки
Із вівцями живуть в одній кошарі.
І хто ж нас кривдить? Ця ж орда
Гвалтівників без честі і стида.
Недарма Марій
Цій підлій тварі
Поров без роздуму живіт,
Не чула втоми і його рука,
І забував він їсти й пити,
Поки із кров'ю не стекла ріка.

Про Цезаря шкода і говорить,
Коли лилась на трави з їхніх жил
Гаряча кров із-під його заліз.
Яким лукавством нинішніх світил
Нам зав'язало світ?
Не так було колись,
Ці чвари завелись
При вас, країні несучи погубу.
За що ж когось розплатою карати —

Самі ви винуваті.
А що війна, признайтеся, вам люба,
То й щирите ви зуби
І кличете здаля
Тих, хто продав і кров, і душу.
І не злоріка, бачте, я,
Лише довести правду мушу.

Баварець і воює ненароком.
На смерть він пучку піднімає,
У хованки із нею ніби грати.
Чи є щось гірше од цього звичаю?
А ви кривцю ллете потоком,
Рубаючись уперто і завзято.
Попробуйте з рання й до третіх чатів
Подумати, виходить так чого.
В неславі сам страхополох і винен.
Преславний пню латинян,
Жени цих зайд усіх до одного,
Кумиром не роби його
Для нашої породи.
А якщо він і вигляда сильнішим,
Не на природу,
А на нас недолік цей запишем.

Хіба ступив я не на ці терени?
Чи не у цім гнізді
Згодований? Не цьому краю
Віддав свої я сили молоді?
Чи ж інша батьківщина є у мене,
Земля, що стариків моїх ховає!
Дай Боже, щоб лиш без загаю
До вас дійшло це! Подивіться, як
Страждає люд в нужді останній
І прагне спочування
Од Бога і од вас. Подайте знак,
І тут же — чим вам не вояк! —

Підніме цнота зброю
Проти недолі у короткім герці,
Бо мужність із снагою
Іще не вмерли в італійським серці.

Панове, час як іскорка мига,
Незчуєшся, життя вже пролетить.
І смерть нікому не дає вільготи.
Ви зараз тут, та уявіть відхід,
Коли душа, самотня і нага,
Опиниться на грізнім повороті.
Отож, як тут ви доти,
Облиште все лихе, дрібне й остиле,
То й вітер гожий
Вас скерувати зможе
Вже не на бешкет, а на гарне діло,
Щоб потім прогриміло
На весь наш білий світ
Діяння ваших рук або ума.
І будуть вас любить,
І в небо путь відкриється сама.

Ораціє моя,
Дотримуйся увічливого тону,
Бо ти вдаєшся до княжат,
Яким усі лише кадять
І гріють без кінця поклони.
Зате тебе, канцоно,
Почують ті,
Хто про добро уболіває щиро.
Тож ти повинна йти
І вимагати: миру! миру! миру!

СХХІХ

Канцона

*Поет нарікає на те, як важко
йому жити без донни*

Од думи в думу, од шпиля на шпиль
Амур мене веде геть од шляхів
Протоптаних, веде кудись у хащі.
І там, де трапиться струмок чи тихий діл
Або тінистий серед гір масив,
Знаходить супокій душа боляща.
Амур, той знає краще,
Чому вона то рада, а то плаче,
І чом це на лиці поперемінно
З'являється одмінна міна,
Ховаючи під маску маску наче;
Умудрений, той говорити стане:
«Ба, він кохає, а чи ж він коханий?»

В високих горах і в дрімучій пуші
Знаходжу я якийсь передих. Оку
Ненависні людські оселі й ниви.
І раптом сум, здавалось, невсипущий,
На втіху обертається глибоку,
З якою знову я дивлюсь на діву,
І вже нетерпеливо
Покинуть рвуся цю солодку згубу.
І думаю: «А що, як сам Амур
Тебе рятує від сердечних бур —
Й, чужий собі, ти будеш іншим любий!»
І от нова сподіванка юнача:
«Тоді коли і як тебе побачу?»

У затінку узгір'їв або піній
Спинаюсь я і на якимсь бескетті
Малюю подумки прекрасний вид.
Коли ж прочнесь, зітханнтя спожаліннтя

Розбуркала її всю неминуче,
Розжеврила у жилах зимну кров.

Щоб одмінилось любе личко знов,
Побігли сльози, як потоки з тучі,
Як у того, хто довго тебе мучить
І врешті відкликається на зов.

Щоб рожі серед снігу тиховій,
Розмаявши, відкрив слонову кість,
До мармуру подібну білизною.

Щоб спочивав на всьому погляд мій,
Допоки я, вже припізнілий гість,
Не розлучусь з дорогою земною.

СXXXII

Сумніви щодо природи кохання

Кохання це чи, може, щось иначе?
Мене то палить, то морозить знов.
Коли в нім благо — що ж так студить кров?
А як болить, то й радує одначе.

Як я палаю, чом від палу плачу?
Як захопивсь, не жалься на Любов.
На біль подібний її райський зов.
Страждання, страсті — ось вона що значить.

Позвав когось чи я коритись звик
Комусь?.. Скитаюсь баркою малою
По гриві хвиль, розгублений стерник,

Нешеретований, на знання не багатий,
Не знаючи, куди мені пристати.
У сквар — тремчу, зате горю зимою.

СXXXIII

*Поет передає свої гризоти
за допомогою чотирьох
порівнянь*

Підставлений Амуром я під стріли,
Як сонцю сніг, як вітрові імла,
Як віск огню. Ти, донно, там була.
Гукаю вас, а вам немає діла.

У вас з очей зненацька полетіла
Смертельна, щоб убить мене, стріла.
Від вас виходить, — думаю, зі зла, —
Вихр, сонце і вогонь осатаніло.

Думки — це стріли. Сонце — це ваш вид,
Огонь — бажання. Все це так кипить,
Засліплює, оглушує і коле.

І спів небесний, всі солодкі звуки,
Оскільки в них бринить сама розпука,
Мене не порятують вже ніколи.

СXXXIV

Поет описує свою мізерію донні

Не мироносець я і не співець війни,
Тремчу і жду, палаю й крижанію,
Од всіх тікаю, й любі всі мені,
Ширяю в небі, в поросі дубію.

Сиджу в тюрмі, та ґрат нема в вікні,
Відкриті двері, та втікати не смію,
Не раб Амуру й не чужий, о ні,
Я без оков, та воля — тільки мрія.

Розбуркала її всю неминуче,
Розжеврила у жилах зимну кров.

Щоб одмінилось любе личко знов,
Побігли сльози, як потоки з тучі,
Як у того, хто довго тебе мучить
І врешті відкликається на зов.

Щоб рожі серед снігу тиховій,
Розмаявши, відкрив слонову кість,
До мармуру подібну білизною.

Щоб спочивав на всьому погляд мій,
Допоки я, вже припізнілий гість,
Не розлучусь з дорогою земною.

СXXXII

Сумніви щодо природи кохання

Кохання це чи, може, щось иначе?
Мене то палить, то морозить знов.
Коли в нім благо — що ж так студить кров?
А як болить, то й радує одначе.

Як я палаю, чом від палу плачу?
Як захопивсь, не жалься на Любов.
На біль подібний її райський зов.
Страждання, страсті — ось вона що значить.

Позвав когось чи я коритись звик
Комусь?.. Скитаюсь баркою малою
По гриві хвиль, розгублений стерник,

Нешеретований, на знання не багатий,
Не знаючи, куди мені пристати.
У сквар — тремчу, зате горю зимою.

СXXXIII

*Поет передає свої гризоти
за допомогою чотирьох
порівнянь*

Підставлений Амуром я під стріли,
Як сонцю сніг, як вітрові імла,
Як віск огню. Ти, донно, там була.
Гукаю вас, а вам немає діла.

У вас з очей зненацька полетіла
Смертельна, щоб убить мене, стріла.
Від вас виходить, — думаю, зі зла, —
Вихр, сонце і вогонь осатаніло.

Думки — це стріли. Сонце — це ваш вид,
Огонь — бажання. Все це так кипить,
Засліплює, оглушує і коле.

І спів небесний, всі солодкі звуки,
Оскільки в них бринить сама розпука,
Мене не порятують вже ніколи.

СXXXIV

Поет описує свою мізерію донні

Не мирносець я і не співець війни,
Тремчу і жду, палаю й крижанію,
Од всіх тікаю, й любі всі мені,
Ширяю в небі, в поросі дубію.

Сиджу в тюрмі, та ґрат нема в вікні,
Відкриті двері, та втікати не смію,
Не раб Амуру й не чужий, о ні,
Я без оков, та воля — тільки мрія.

Дивлюся без очей, кричу без язика,
Кирпату зву й сахаюсь: «Геть, маню!»
Себе ненавиджу й люблю істоту всяку.

Мені утіха — сум, а сміх — біда тяжка,
Життя і смерть мені те все одно, —
За все це, донно, вам моя подяка!

CXXXV

Канцона

*Поет порівнює себе з тим,
що в світі є найбільшою рідкістю*

Химерне має буть,
Дивочне щось, чуденне,
Щоб це могло скидатися на мене.
Ось звідки появивсь, Амуре, я.
В країні, де займається зоря,
Пташина дивна там літає,
Одна одинцем, бо дружка немає,
Од самогубства оживать встига.
Отак, самотня, і моя жага,
Високими стремліннями повита,
До сонця у блаженстві повертає
І зараз же згасає,
Щоб знов палать без того, щоб втолити.
Горить, згорає, щоби відродиться,
Як диво-птиця, славна із славут.

Могутній риф стоїть
В індійськiм морі, й, звісно, притягає
Залізо він до себе, й одриває
Його од дерева, й рокує не один
Кораблик на загин.
Так серед сліз у глибині чудова скеля
Вкоротить вік мій невеселий.

Мене утопить із гордині,
Бо у душі моїй віднині
Немає серця, одне одне
Не вкриють. І скалі любіш молоть
Замість заліза плоть.
Отож мене і тягне у безодню,
Готуючи мені страшну могилу,
Мій камінь милий, цей живий магніт.

Є землі на полудне,
Де мешкає сумирний звір,
Ласкавий, тихий, та не вір
Його очам, бо в тих зінцях
Урочина і смерть таїться.
Аби не вразив той пристріт,
Переглядається з ним не слід,
А в іншому — турботи мало.
Ось лише я, зухвалий,
Затято, з непохибністю сліпою
Уже на хресний шлях ступив,
Несе мене порив,
На гибель наражаючи, до тої,
Хто зором і небесним ликом кличе,
Мій янгол чарівничий, неосудний.

Опівдні ключ струмить,
Який од сонця іменем походить,
А тільки ніч заходить,
Вода кипить, а вранці — крижана.
(Що холодніш вона,
То вище сонце в небі.)
Я слізну воду теж точу із себе
Подібно до живця.
Лиш день дійде кінця,
І погляд мій живого сонця не застане,
Я весь горю,

Та тільки вздрю
Моє світило — серце в'яне.
Та ти, я бачу, геть змінився, друже:
Тремтиш од стужі, обернувшись в лід.

Ключ ще в Епірі б'є,
Як це відомо з опису, холодний,
Усяку він загашену походню
Запалює, запалену вгаша.
Огню любовного моя душа
Тоді не дознавала,
Та спалахнула палом,
Зітханнями заходячись уся,
Коли явилась зимна їй краса.
Побачивши полум'яну огнину,
Розчулилось би й серце кам'яне,
Але палій підпалить і дмухне,
Аби її задуги в ту ж хвилину.
Отак палила серце і гасила
Не раз ця сила, джерело моє.

Дзюркочуть два ключі
На острові Везіння. Як схилиться
І з першого напиться,
Умреш зі сміхом, з другого пиття
Поверне до життя.
Я теж хотів би весело піти,
Та тільки на щасливій цій путі
Я визволу не бачу від зажур.
Отож мовчи, Амур,
До темних нір похмурих мій вожатий,
Про той живець, що повний до країв,
А надто вже тоді, як час наспів
Світилу із Тільцем лягати спати;
Як сльози вже течуть безперестану
І серце в'яне, душу всю рвучи.

Якщо, канцоно, хтось
Спита про мене, скажеш: з-під бескеття
Народжується в долах Сорги плин,
Там він один,
А з ним Амур і є ще третій —
Тієї образ, від якої гине,
Бо сиротині лиш тікати довелось.

СXXXVI

Інвективи проти Авіньюна

Бий тебе грім, гріховний град, коли ж
З дубів і рік, — ось звідки тії статки, —
Придумав ти збирати ще й податки,
Лахва не бідним, а багатим лиш.

Кубло підступства і брехні, бо ти ж
Заводив скрізь нелюдяні порядки,
Ти винопій, про честь якусь — ні гадки,
Ти похоті даєш останній гріш.

Тут у танок пускає Вельзевул
Дів і дідів, розледащілих духом,
Серед дзеркал-вогнів і під оргійний гул.

А от раніш не так тобі велося,
Коли ти брів у стужу голий-босий.
Тепер ти труїш Господа сопухом.

СXXXVII

Той самий сюжет

Гріхом-мерзотою набитий без ощади,
Прорвав свій міх злочинний Вавилон:
Венеру й Вакха вихваля він, он,
А не благого Зевса і Палладу.

Нового з нетерпцем чекаю ладу!
Невдовзі, як приписує закон,
Новий султан уже посяде трон
І добру славу поверне Багдаду.

І гнитимуть розкидані кумири,
І капища погані упадуть,
Страж згине, спопелівши, у вогні.

Добром зігріті, інші душі щирі
На землю нашу знову принесуть
Вік золотий, що був ув оні дні.

СXXXVIII

Той самий сюжет

Храм ересі, розсадник заборон,
Криниця болешців, оселя злого гніву,
Усе, що прикре, що нудне й спесиве,
Давніше Рим, а нині Вавилон.

Шахрайства горен, що пожер закон
І роззявляє знов несите зіво,
Ад для живих, велике буде диво,
Як не змете Спаситель цей притон.

Збудований в мізерії убогій,
На зодчих підіймаєш ти свій ріг,
Бахурцю! А спираєшся ж на кого?

На друзів гуль? На те, що приберіг
Свої скарби? Нема вже Константина,
Але тебе і сам харпак відкине.

CXXXIX

Своїм відсутнім друзям

Коли бажання розгортає крила,
Аби до вас, о друзі, полетить,
Звершити не дає мені політ
Фортуна невблаганна і всесила.

Та серця, хоч би як вона хотіла,
Не втримати. Воно уже за мить
Серед тих хвиль, де в морі ріг стримить.
І сльози наринають запізно.

Учора знову розлучився з ним,
Воно — по волі, я — із провожатим,
В Єгипет я, воно в Єрусалим.

Розлуку зле обом переживати.
У нас так повелося вже давно:
Стрічатись лиш вряди-годи дано.

CXL

Поетове кохання триватиме до смерті

Амур, що у думках живе давно
І в серці оселився, мені на горе,
Морщинами чоло моє вже оре
І тисне над бровами знамено.

А та, кому гасить цей пал дано,
Усовіщанням діючи суворо,
І хто сама камінна непокора,
Простити нас не хоче все одно.

А що ж Амур? Він, плачучи, в цю мить,
Забувши все, із трепетом біжить,
Щоб більш не появлятися на очі.

Невже мого я зраджу владаря?
Невже йому услід не кинусь я?
З кохання вмерти — смерть така уроча!

CXLI

Поет порівнює себе з мотилем

У жар опівдні, залетівши з піль,
Принаджений іскринкою в зіниці,
Ударить боляче, хоч може сам убиться,
По оку нерозважливий мотиль.

Так і мене, зажевривши тіль-тіль,
Промінний вабить зір, щоб опалиться,
Хоч як там будуть ум і тям злитися,
Амур перемага їх без зусиль.

Я бачу, що чинити так не треба,
Що в оч мені вже зазирає смерть,
Що до біди веде, хай чесна, ця тропа.

І все ж підхоплений в любовну круговерть,
Я плачу про чужих, а не про себе,
І рада умирать душа сліпа.

CXLII

Секстина

*Поет доводить, що пора згадати
про любов до Бога*

Під тіль ласкаву, під густенне листя
Утік я од виснажливого світла,

Що сіяло його вже третє небо;
Уже од снігу майський вітер гори
Опорожняв, оновлюючи час,
У долах завіттали трави й віття.

Не бачив світ шляхетнішого віття,
І зеленішого не пестив вітер листя.
Ніж те, яке явив весняний час, —
І я, рятуючись від злого світла,
Не за тінисті заховався гори,
А за лаврину, виролу під небо.

Віднині я не озираюсь на небо,
Лиш милувався на чудове листя,
В гаях гуляв і забирався в гори,
Але ні стовбура не бачив, ані віття,
Які б сподобились пошани світла
Верховного і зневажали час.

Мого завзяття не послабив час,
І, кваплячись туди, де чув я небо,
У супроводі племінного світла,
Я повертав до вас, зелене віття,
У дні, як землю застеляє листя,
У дні, як зелом зеленіють гори.

Гаї, каміння, ниви, ріки й гори —
Все перетворює на цьому світі час;
І хай мені дарує любе листя,
Що скільки вже ходило колом небо,
І це, усе в живиці, мокре віття, —
Надумав кинуть я, узрівши світло.

Вчарований лелінням цього світла,
Через високі перебравсь я гори,
Аби улюблене побачить віття;
Тепер короткий вік, місця і час

Стежину іншу вказують на небо
І плоду ждуть — не все ж тут квіти й листя.

Страсть інша, інше листя й світло,
На небо інша путь, і інші гори —
Мені шукати час і інше віття.

CXLIII

До Лауриної подруги

Мені так любо чуть Амура мову,
Коли вона ще звернута до вас,
Палаю так, що пал би мій не згас
Й нечулому діставшись юнакові.

Перед красою кожен млить готовий.
В моєму серці буря вже знялась.
Боюся тільки, як би раз у раз
Мої зітхання не глушили зову.

Невже повірить маренням моїм?
Її голівка в кучерях в'юнких,
Так, це вона до мене вітром лине.

А як же я? У захваті німім,
Утупившись, стою ні в сих ні в тих.
Мовчиться так й терпливості богині.

CXLIV

Сеннуччові дель Бене

І сонце в чистім небі після зливи
Не так уже прекрасне вочевидь,
І райдуга, інакша кожну мить,
Не так без порівняння і красива,

Як того дня, ясного напродиво,
Був світлий і пригожий любий вид,
Який не годен я належне похвалить,
Слів не знаходячи високих і правдивих.

Будив кохання цей урочий зір,
Мені, Сеннуччо мій, з тих самих пір
Очей ясніших більше не видать.

Вона стискала грізний лук рукою,
Відгоді смерть висить над головою,
Та я б хотів вернути той день назад.

CXLV

*Хай би що суджено поетові,
Його кохання не зміниться*

І там, де сонце топить сніг і лід,
І там, де жар випалює пашницю,
І там, де сонцева огниста колісниця
Звершає і завершує політ;

І за негоди, і в ясну блакить,
Повітря чисте чи імла клубиться,
Коротка ніч чи день усе бариться,
Чи вже благословляється на світ;

І в небесах, і в чортовім болоті,
Байдуже, це гора чи долу спід,
Дух вільний чи ув'язнений у плоті,

Хай зганьблений, хай піднятий на щит,
Зостануся таким, як був я доти,
Зітхаючи уже п'ятнадцять літ.

CXLVI

*Поет уболіває, що не може
достойно оспівати чесноти
і красу своєї донни*

О душе чиста, щоб ушанувати
Тебе, не стане сторінок і пер!
О честе, певне, із надхмарних сфер,
Верхів'я, попід небеса узятє!

О полум'я, о рожі пелехаті,
Полотна над якими сніг простер!
О щастя милуватися тепер
На те, що крашим годі уявляти!

Аби поет ясніший був із мене
В далечині, про вас би Тула знала,
Бактр, Кальпа, Танаїс, Олімп, Атлас.

Та що самої лиш охоти мало,
Почує край чудовий ваше ймення:
Від Альп до моря я прославлю вас.

CXLVII

Любовні випробування

Лише вудила і чіпкі остроги,
Коли мене гнuzдає сильна хіть,
Її ще можуть якось поскромить,
І тільки в цьому знати острогу;

Й ведуть до тої, що могла б тривоги
І муку на чолі моїм узрить,
Щоб запалив Амур мені в одвіт
Огонь очей, стурбований і строгий.

Тоді, немов од гніву Зевса-Пана,
Хіть відсахнеться й тим уже здобріє, —
Всесилій притаманний сильний страх!

Вогонь солом'яний й несмілива надія
Душі моєї зовсім зрими стануть,
І потурання знайдуть ув очах.

CXLVIII

*Алегорична похвала джерелу Сорги
і лавру, посадженому на берегах річки*

По, Тезин, Вар, Алфей, Гаронна, В'єнна,
Жиронда, що навпіл розбила суходіл,
Інд, Ера, Тигр, Євфрат, Ганг, Ельба, Ніл,
Ібр, Арно, Танаїс, Рейн, Рона, Сена;

Плющ, ялівець, ялина, кущ вербени
Мені не виб'ють молодецьких сил;
Крізь сльози так співається звідсіль,
Де річки берег й лавра лист зелений.

Черпаю я сподівану підмогу,
Зійшовшись із Амуром у бою,
Хоть час усе жене мене в дорогу.

Рости ж, лаврино! Скритий в тінь твою,
Твій садівник, під тихий плюск вологи,
Паперу душу сповіря своєю.

CXLIX

Балада

*Поетове бажання зростає разом
з надією*

Часом до мене не такі суворі
Лик янгольський і любий сміх. І зміни
Вже видно навіть з міні,
З ласкавішого, ніж раніше, зору.

Що ці зітхання втворюють зі мною?
Зродилися з печалі
І людям показали
Усю злиденність животіння цього.
Коли лице я оберну порою,
Спочинок серцю давши, —
Хіба Амур не завше
Підтримує мене й дає підмогу?
Та цій війні іще тривати довго.
І на душі я спокою не маю,
Бо чим палкіш бажаю,
Тим ревніше надія сумнів боре.

CL

Розмова поета зі своєю душею

— Душе, як бути? Чим майбутнє диха?
Чи прийде мир? Чи вічно будуть війни?
— Не знаю; вочевидь лише одне мені:
У її зорі видно й наше лихо.

— Що в тому, як цей зір, собі на втіху,
Морозить жар, а лід пече в огні?
— Аби ж то річ лише у ній, так ні!
— Нехай! Але мовчать і хоч би слово стиха!

— Язык, бува, мовчить, але шемить душа.
Порою лагодою сяє добрий вид,
Але сльозина набіга з-під вії.

— Та розум не спокійний ні на мить,
Скорботи він стійкої не вгаша;
Бідаха знає: марні всі надії.

СІІ

*Поет оспівує силу погляду
своєї донни*

Від хвищі не втікає так морської
Скоріш у гавань зморений стерник,
Як я од муки утікати звик
До тої, хто жаги й не заспокоїть.

І смертного так з висі осяйної
Божественний не засліпляє лик,
Як та, у кого чорне з білим встик
І хто стріли чека лиш золотої.

Він не сліпий, я бачу пахоля;
Без сорому себе він заголя;
Стоїть живий, а за плечима крила.

Тепер таємне зринуло наяв,
Слова, що про кохання я казав:
Мені дівочі очі все розкрили.

СІІІ

Поет нарікає на свою нерішучість

Покірний звір, хоч тигряча повада,
Щось людське, але й янгольське на вид, —

В надії, в страсі, між утіх і бід,
Кручусь я біля тебе до упаду.

То випустиш, то обів'єшся гадом,
То пазурами ладна знов схопить, —
Все на одно — тому уже не жить,
Кого любов солодким поїть ядом.

І вже несила моці захирілій
Узяти верх над цими обома:
Морозним льодом й жаром у горнилі.

І хоче самогубцем стать сама,
Як та, яка вже нас осиротила.
Та сил нема. І смерті теж нема.

СЛІІІ

Поет просить притулку у смерті

Палке зітхання, йди до замку серця,
Від криги хай відтане Вболівання!
Лети аж до небес, моє ридання, —
Хай смерть чи ласку являть стратотерпцю.

Гаряча думко, просвіти у герці
Того, хто схаменеться хоч востаннє.
І якщо доля знову не обмане,
Ми відшукаєм до рятунку дверці.

Чи може мисль переконать мене,
Що наше житов'я — якесь похмуре,
Зате її — погідне і ясне.

Отож рушай ти в путь уже з Амуром,
І всяке лихо, може, нас мине,
Як світоч помагає без зажури.

CLIV

*Досконала краса і досконала
чеснота поетової донни*

Планети, небо, зорі всі загалом,
Суперники розвихрених стихій,
Красою-величчю творили в ній
Душі своєї осяйне зерцало.

І сонечко нове нам заблищало,
І опустилось безліч смертних вій.
Амур подбав, щоб погляд чийсь дерзкий
Не торопів на диво небувале.

Пронизане очей її промінням,
Пала повітря, наче купина.
І вільно дихає у ньому тільки цнота.

Та ница хіть побита вже камінням,
Бо хто на світі істини не зна:
Як є краса, то й доблесть буде доти.

CLV

Лаурині сльози

Юпітер з Цезарем наготувались двоє
Мечем і громом винних покарать.
Аж це Мольба їх кинулась благать,
І випала із рук їх грізна зброя.

Мадонна плакала; щоб якомсь заспокоїть,
Амур почав мене у свідки звать,
І я утратив сон, душевний лад,
І з мене і не вийшло так героя.

Амур береться тихими словами
Намалювать мені жалі почуті,
Накарбувати серце, мов перлину.

А потім з хитрими й надійними ключами
Повернеться, щоб з мене ще добути
Зітхання довгі і скупі сльозину.

CLVI

Той самий сюжет

Якось мені зустрівся серафим —
Гарнішого нема створіння в світі,
І спогад цей живе від тої миті
І збурює, мов тінь, мов сон, мов дим.

Я бачив сльози двох огнів, яким
Далеко й сонцеві, аби отак світити;
І чув я спів — він змусив би тремтіти
Високі гори й водам дав би стрим.

Все: біль і жалість, розум і чеснота —
Злилося у довершення земне,
Якого ще цей світ не відав доти;

І ближче небо стало осяйне,
Й повітря так завмерло у сонноті,
Що навіть лист на гілці не кивне.

CLVII

Той самий сюжет

Цей день палкий ще у мені живе
І досі уявляється як диво.
Чи спише хоч перо його правдиво
Так, як душа леліє і зове?

А як страждання виникне нове?
Вона сумна, але така красива.
Навряд щоб смертне божество чи діва
Це небо роз'яснила грозове.

Волосся — золото, і мов з ебену брови,
Чоло як сніг, і очі — як зірки,
З яких Амур пускає стріли зразу.

Уста — корали й рожі пурпурові —
Ласкавих нарікань полон гіркий...
Зітхання полумінь і сліз ясні алмази.

CLVIII

Той самий сюжет

Коли уперто, без моїх зусиль,
Мені щось очі завше повертає,
Я знаю, що це діву зображає,
Щоб нагадати про любов, мій біль.

Її подоба ніби ставить ціль
Про сум поговорить, що серце крає,
Й зітхання за якимсь незбутнім раєм,
І річ жива лунають серед піль.

Амур і правда тут зі мною згодні
(Та це й не розірвати одне з одним):
На цій землі вона краса сама.

Ніжніш за голосок нема на світі,
І за сльозу чистіш, щоб застелити
Прекрасні очі, теж ніде нема.

CLIX

*Душевна краса поєднується
в коханої з красою тілесною*

Де той небесний рай, де та Ідея,
За прикладом яких Природа узяла
Опуклу звабу білого чола,
Те, що й дива затьмило Емпірея?

Де Німфа, що текучою струєю
Волосся золотого так цвіла?
В чийй душі нема ні дрібки зла,
Дарма що я боюсь іти за нею?

Іскряве полум'я в очах богині
Чи може мрією єдиною шукати
Той, хто не зрів її очей живих?

З кохання покріпиться чи загине
Той, хто не чув, які на мед багаті
І її мова, і зітхання, й сміх?

CLX

Досконалість поетової донни

Амур і я — обидва з давніх пір
Дивуємось: яка вона чудова!
А що вже сміх дзвінкий і люба мова.
В душі від них завжди такий сумир.

А сяєво очей немов те сяйво зір,
Вчувається мені у цьому щось від зову.
Світило ж інше, ранне чи смеркове,
Уже не підійшло б мені за взір.

Побачити її така любота,
Чи то сидить вона на моріжку,
Сама, сказати б, найпишніший квіт.

Чи то у пору весняну, пахку
В замрії вирушає побродить,
Корону сплівши з крученого злата.

CLXI

Поет найнещасніший з коханців

О кроки тихі, о думки просторі,
О спомини, о палахке пишання,
О серця щем, о трепетне бажання,
О вічі, дві криниченьки у горі.

О листя, що підносить чола вгору,
Одне двом доброчесностям визнання,
О тяготи, о незначне зблукання,
Яке веде округ у доли й гори.

О гожий лику! Тут уже я мушу
Послухатись Амурових велінь:
Того, хто бришкає, узяти в шори.

О чистії й тихолюбиві душі,
Хоч ви живі, та ви вже тїнь і тїль,
Погляньте ж на мою сердечну змору!

CLXII

*Поет ревнує до всього,
що оточує його донну*

Блаженні квіти і щасливі трави
Там, де мрійливо діва моя йшла,

Де чула її річечка мала,
І де хилилась мурава ласкава.

Гаї тіністі і дубочків лави,
Омела, що гілля їх обплела,
Дрімучий бір, де не затьмила мла
Живого сонця променисту славу.

Чудовий край, прозірчаста ріка,
Омийте лик ясний і тії очі,
Впиваючи світила блиск урочий.

Настільки мисль моя із вашою близька!
Адже не зможе і скала тривка
Спахнути так, як я, якщо й захоче.

CLXIII

*Поет прагне, щоб його донна
зглянулася на його кохання*

Амуре, то оце твоя мета —
Вести мене, пропащу сиротину,
Дорогою до самого загину?
Ти ж бачиш, що людина я не та.

Замучила мене ця суета —
З тобою вирушати кожну днину
І дертися з вершини на вершину.
Втомивсь я, а тропа така крута.

Я бачу віддалік звабні вогні
І вже ніколи не верну назад.
Шкода, що замість крил лопатки звислі.

А так хотілось би, безкрилому, мені
З тобою, легкокрилим, поспішати.
Аби ж знаття, що діві це до мислі.

CLXIV

*Поет страждає і не може зцілитися
від такого любого йому самому
страждання*

Земля і небо — у солодкім сні,
Відпочивають хижий звір і птиця,
В об'їзд руша зірчаста колісниця,
І моря хвильки вже неголосні.

Ходжу, нудьгую, голова в огні,
А сльози, скільки тим сльозам ще литься!
Уже не горювать, а впору злиться,
Та любий образ — втіха все ж мені.

Щоб пить солодку і гірку струю,
До одного джерела припадаю.
Одна рука то пестить, то ударить.

Чи є кінець на муку цю мою?
Стократ на день народжуюсь, вмираю,
І нікому обрятувать від кари.

CLXV

*Які доннині принади ваблять
поета*

Вона ступає тихо в мураву,
І миттю звідусіль барвисті квіти
Назустріч пелюстки спішать розкрити,
Щоб це здалося сном їй наяву.

Амур, офіру здибавши нову,
Навиклий завше власть свою явити,
Лле із очей блаженство боговите —
Я іншої утіхи й не зову.

Ході й очам віддавши вже належне,
А їм до пари ще й прегарній мові,
Четвертою назву смиренну вдачу.

З цих іскор народитися готовий
Огонь, з яким я так необережний,
Як птах нічний у світлі дня гарячим.

CLXVI

*Поет боїться підвести свою
поетичну зорю*

Триматися б яскині Аполлона,
Де він пророкував для всього світу,
Дістала б і Флоренція пііта,
Як Мантуя, Арунка і Верона.

Та на землі моїй з сухого лона
Камінного воді не цебеніти,
Доводиться будяк і терен вліті
Кривим серпом стинати на осонні.

Олива сохне. Іншим вже коритом
Вода з Парнасу долу покотилась.
Тож не пишать їй, не буяти цвітом.

Вона за гріх безпліддям поплатилась.
Хіба лише Юпітер боговитий
Пошле мені дощу уже як милость.

CLXVII

*Доннині слова сповняють поета
щастям*

Коли такий прекрасноокий він
В єдиний видих укладе зітхання,

І потече в небесному єднанні
Урочистих і ніжних звуків плин,

Я слухаю, й блаженство цих хвилин
В мені умерти збуджує бажання,
І я кажу: «Відхід не буде ранній,
Як небо посилає гарний скін».

Одначе, хоть рвучись до цього раю,
Душа моя боїться й поспішить,
Вагаючись, непевна й тороплена.

Так я живу, так тче і розпускає
Відпущену життю моему нить
Ота небесна серед нас сирена.

CLXVIII

*Поет нарікає, що постаріється,
вірячи оманливим надіям*

Амур приносить добру новину,
Розхвилювавши так мене зарані,
Що не даремні щастя домагання,
Що скоро я плоди його пожну.

Вагаючись: вважать це за ману
А чи новим радіти сподіванням,
І вірю, і не вірю віщуванням.
Брехня чи правда — що тут на кону?

Та бачу, як вірнісіньке свічадо
Вертає з глибини мені навпак
Його присяги і мої надії.

Хай сніг на мої скроні ще не пада,
Але я переконаний і так,
Що щастя не мені уже леліє.

CLXIX

*Поет так багато має сказати,
що йому важко говорити з донною*

Ця думка, що давно не знає впину,
Від люду відчужа мене й жене
По світу у блукання навісне,
Аби зустріть її, мою єдину.

І ось я бачу личко янголине.
І хто тут перед нею не зітхне?
О, вона знає, як терзати мене,
Амурова й моя пригожа ворогиня.

І все ж, як я не помиливсь на ній,
Їй-богу, видно: із-під гордих вій
Проблискує на жалощі надія.

А з нею й смілість у мені зроста,
І я уже розціплюю уста,
Але сказати щось, однак, не смію.

CLXX

*Надмір любові заважає поетові
висловлювати її*

У славне личко вірячи віднині,
Я думав, що, вступаючи у бій,
Зумію завдяки сназі моїй
І смирноті перебороть врагиню.

Надіявся, що страх мене покине,
Бо випав жереб вже мені такий,
Та й вік і смерть достоту, як і їй,
Та гляну — і гублюся ту ж хвилину.

Я мовив, та слова спливали даром,
Скидаючись уже на белькотню.
Амур зробив із мене німака.

В коханні мова плутана й палка.
І той, хто каже, що палає жаром,
Правдивого не відає вогню.

CLXXI

*Поет упертий у своїх
сподіваннях*

У гарні і немилосердні руки
Штовхнула мене пристрасна любов.
Страждать веліла мовчки, без розмов,
Ячатиму — нашле ще гірші муки.

Вона б могла на Рейні серед гуку
Спалить очима крижаний покров.
Моя присутність лиш псує їй кров.
Добрягам радість, злюці то докука.

За що я не беруся, як не дію,
Не серце в неї, а твердий алмаз.
Сказати б, що це ходить-дише камінь.

Хай супиться, махає кулаками,
Я солодко іще зітхну не раз, —
У моїх грудях не убить надії.

CLXXII

Той самий сюжет

О Заздросте, чесноти ворог лютий,
Яким шляхом, підступно, зокола

У груди ти прегарні заповзла
І спритно як впустила в них отруту!

Із мене ти зробила шалапута
В очах коханки: мов, чимало зла
Моя любов уже їй завдала.
То як же тут прихилля знов здобути?

Хай вона рада бачить плаксія,
Нехай сама, як я щасливий, плаче.
Мене це як вражає, то не дуже.

Ненависним хай став для неї я,
Амур мені нашіптує, одначе,
Що все одно, для мене це байдуже.

CLXXIII

Нерішучість у коханні

В очей сонця прекрасні зазираю,
І в мене все то в'яне, то горить.
Із тіла зниділа душа летить
Шукать притулку у земному раю.

Та жовч і ніжність є у цьому краю,
І павутинкою снує все доля нить,
Душа, Амуру скаржачись, скрипить, —
В такій гонитві я вже не встигаю.

Вона у крайність любить завернути,
То робиться палка, то крижана,
То починає жить, то тільки скніть.

Зрадіє й тяжко журиться вона.
Та найохочіше несе свою покуту.
Яке коріння, то такий і плід.

CLXXIV

*Поет втішає себе тим, що страждає
з такої гарної причини*

Як я родився, серед всіх зірок
Залізна наді мною зазоріла,
Залізна люля хлопця притулила,
В залізний світ ступив я перший крок.

Залізна діва очі лиш разок
Утупила, зрадівши точній цілі.
І я вже заблагав: «Амуре, милий,
Зціли мене від рани хоч на строк!»

Але втішався ти з біди моєї,
А їй мій сум утіха невелика:
Це стрілочка, а не для вепра піка.

Та ліпше горювати через неї,
Ніж цілуватись з іншою — не та.
Твоя ж стріла для мене золота.

CLXXV

*Спогади про донну посилюють
поетове кохання*

Лише згадаю мить і ту містину,
Де розгубивсь я і шовковий шнур
Нап'яв на мене знебачки Амур,
Де я зробивсь од ніжних мук причинний, —

Я губка й трут, і вкинулась огнина
Солодких духів в мене, без зажур
Живу тепер, палаючи, — і цур
Усьому тому, що тяжило спину.

Та світить мені в очі, гріє й бавить
Щоденно оце явлене світило,
І ввечері, і вранці все горить.

У пам'яті ще свіже і яскраве,
Як і давніше, променисте й миле,
Являючи те місце й світлу мить.

CLXXVI

Ідучи Арденнським лісом

Через глухий і непривітний бір,
Де лячно і тому, хто ніс би зброю,
Простую майже певною ходою,
Якби не пік мене, як сонце, любий зір.

Іду співаючи (сумним думкам навкір!)
Про неї, хоч землею і чужою.
І раптом видиво стає переді мною:
Вона і подруги, в безлюдді, вір-не-вір.

Серед гілля і листя людський гомін,
Пташиний щебет, долу джерело
Мурмоче стиха між зелених трав.

Для мене хай би так усе й було:
Цей дикий застум, супокою повен.
Аби лиш тут посвітач мій сіяв.

CLXXVII

*Про небезпеки, на які поет
наразився в цьому самому
лісі*

За день сто рік і берегів крутих
Мені явив в прославлених Арденнах

Амур, що окриляє полонених,
Аби на третє небо взять живих.

Іду беззбройний, в сподіванні лих
Там, де і Марсу треба лат спасених,
Так носить човник між валів скажених
З вагою тяжких дум моїх.

Заходить вечір, з тінями, глибокий,
І з ним бентега в грудях винака,
Та страхи не загрожують нікому.

Погідний краєвид і торопка ріка
У серці розливають мир і спокій
І закликають поспішагь додому.

CLXXVIII

*Про суперечливі враження,
які справляє любов
на постову душу*

Мене і шпорить, і бере у шори
Кохання, палахке і крижане.
Поманить і зі сміхом прожене,
Подасть надію і накличе горе.

То впустисть серце, то здійме угору
Та там недовго протрима мене.
За радістю насуне знов сумне,
І глузду щось стає на перекори.

Щаслива мисль йому вказала путь
Не по воді, яка тече із віч,
Та інша мисль їй стала на заваді.

І розум, вимушений повернуть
Своїй повільній гибелі устріч,
Мені й собі готує вже загладу.

CLXXIX

*Відповідь на сонет Джері
Джанфільяці*

Так, Джері, і на мене так зо зла
Визвірюється люба ворогиня,
І я при цьому лиш тому не гину,
Що є у мене вивертка мала:

Оскільки завше гордою була,
А я дививсь на неї, як дитина,
Моя покора діє ще і нині,
Провалина між нами не лягла.

Якби не так, повір мені, ми ж друзі,
Узрів би я тоді лице Медузи,
Що здатна люд у камінь обертати.

Як опинились ми в такій притузі,
То вже безглуздо нам кудись тікати,
Амур же, як відомо всім, крилатий!

CLXXX

Пливучи річкою По

Звичайно, По, ти можеш цю корину
У пінний закрутити чорторій.
Та її духу силі й не такій
Нізашо не злякати й на хвилину.

Не треба навіть галсу переміни.
Прудкіш за парус, весла, вітровій
Несе її крильми, бо світить їй
Золотоліста в березі лаврина.

Ріка коронна, цар між царенят,
Верстаєш проти сонця ти дорогу,
Бо інші вже сонця тебе манять.

Несеш мій тлін, підхоплений на роги,
А дух, буяючи, летить усе назад
До вогнища, до любого порогу.

CLXXXI

Любовні притчі

Амур між зела найміцніші сіті
Зі злата з перлами повісив між гіллям
На тому дереві, яке люблю я сам,
Ось тільки тінь його занадто сумовита.

Насипав зерен — як тут не спожити
Цю смакоту закоханим устам.
Із первовіку, ще як жив Адам,
Вабця ніжнішого не чулося у світі.

А промені, ясніші за світило,
Сліпили все. Намотаний був смич
На руку, ось вона, як сніг, біліє.

І я в сильце попавсь, мене бо полонили
Ці порухи, і ангелина річ,
І втіха, і бажання, і надія.

CLXXXII

Відповідь на сонет Чіна з Пістої

Амур розвогнить серце напропале,
А іншим разом стужею стиска.
Спитати б, сила тут бере яка —
Надії, страху, холоду чи палу?

А то в мороз небесний небувалий
Коханця кине, як душа палка.
А то для ревнощів сховає мужика,
Вгорнувши у жіноче покривало.

Цей племінь підступа з усіх сторон,
І я зі спраги мушу погибать,
Страждання передати вірш безсилий.

Ну, та дарма! Прекрасний мій вогонь!
І кожен бачить в ньому благодать.
Хтось хоче полетіть, та ще не носять крила.

CLXXXIII

Вічний страх через те, що донна змусить поета не жити

Якщо мене вражає світлий вид,
Якщо мене хвилює ніжна мова,
Якщо Амур штовхає чорноброву
Всміхатися до мене й говорить, —

Що жде мене, коли вона за мить
Постане хмура, хоч була святкова?
(Моя вина тут чи недоля знову?)
Невже мені тоді уже не жити?

Холоне серце, я увесь дрижу,
Як лик її нахмурений побачу,
Бо страх той давній в мене ожива.

Ох, як мінлива ця жіноча вдача,
Любові в жінки знаю я межу:
Вона на день, а може, і на два.

CLXXXIV

Про недугу поетової донни

Амур, Природа й з ними заодно
Душа, хоч і честива, та бідова,
Вчинили дружно проти мене змову, —
Амур ладен на підступи давно.

Природі теж всі способи дано
Зробить, аби душа була готова
За вигрaшки порвaть земні окови, —
Там горда вись, а тут якесь багно.

Ось так душа і покидає плоть,
Перед якою я тремчу й німію,
Така вона приваблива і гожа.

Ні, милосердю смерті не збороть.
А якщо так — то марні всі надії.
Ну, а без них хіба ж я жити зможу?

CLXXXV

*Поет порівнює свою донну
з Феніксом*

Золотопера птиця Фенікс ось,
На гарній шиї, зроблене без хисту,

Надіте дуже дороге намисто,
Мені воно дивницею здалось.

Вінець сіяє, ніби палить хтось
Повітря, а Амур у скельце чисте
Уловлює яскріння променисте,
Схотівши ним погратися чогось.

Шарлат барчисті огорнув рамена,
З лазурною торочкою убір,
Обнову, що таких ніде немає.

Заносить слава в край геть далеченний,
До щедрих надер аравійських гір,
Той скарб, що в наших небесах ширяє.

CLXXXVI

*Врода і цнота поетової донни
над усі похвали*

Коли б Вергілій і Гомер узріли
Це сонце, що мені палахкотить,
Велично оспівали б на весь світ
Його, мішаючи водно два стилі.

Вони б Енея славу ущербили,
Ахілла й Одіссея славний міт,
Й того, ким Рим жив п'ятдесят шість літ,
Й того, кого убить Егісту попустили.

Цей давній вицвіт доблесті і слави
Ввібрала в себе ще одна зоря,
Новим розцвівши сяйвом променистим.

Ту Еній оспівав віршем кульгавим,
А цю вже я, хоч, може, і назря,
Якщо не погордить моїм убогим хистом.

CLXXXVII

Той самий сюжет

Побачив Александер ту гробницю
Ахіллову, й зітхнулося йому:
«Ось що для слави, щаснику, годиться —
Гримить про неї в золоту сурму!»

А чиста і сумирна голубиця,
Для кого світло розжене всю тьму,
Моею лірою убогою брідиться.
О леле, я їй віри сам не йму!

Замовити б Гомеру і Орфею
Співати їй урочисті кантати.
А то б із Мантуї узявся ще й пастух.

Зла ж зірка, щоб знущатися над нею,
Послала іншого її повеличати.
Та, може, він лише терзає слух.

CLXXXVIII

Сонцеві

О сонце, ти ж уже світило там,
Як зеленіла люба тобі крона,
Злу даючи красиву оболону,
Що на її понадився Адам.

Поглянь сюди. Вонми моїм словам.
Не утікай. Я б'ю тобі поклони.
Утечею ти множиш перепони
Таким, як я, безщасним бідакам.

Лягає тінь на невисокий шпиль,
Де з лавра ще була колись лозина,
Де зараз тихий вогник мій танцює,

І, поки мовлю я, плазує звідусіль,
Затоплюючи паділ без упину,
Де моє серце з дівою домує.

CLXXXIX

*Алегоричний опис любовних
гризот поетових*

Із вантажем забутку, в буревій,
Моє судно блукає в океані,
Грозить тут Сцілла, там Харибда мане,
Стерник мій пан, ба ні, противник мій.

На гребках ручих дум веселий рій
Куйовдяться й кричать без перестану.
Одвічний вихр жаги і сподівання
Вітрила рве у сутичці крутій.

В тумані розпачу, під сліз потоком
З нерозуму посплітані канати
Звисають вже мачулами із борту.

Погасли мої вогники двоокі.
То вмінню гинуть, тямі пропадати?
Зневіривсь я потрапити до порту.

CXC

Притча

Пречиста лань на травах лугових
На сході сонця весняної днини,
Між двох річок, у затінку лаврини,
В уборі встала рогів золотих.

Уражений видінням, я не міг
Утриматись, і от я без упину,

Мов той скупар, за дивним скарбом лину,
В полоні хтивих схотінок своїх.

«Не руш мене!» — Ішла круг її шиї
З алмазів і топазів буйна в'язь. —
«Сам Кесар дарував мені свободу».

Був південь, коли сонце так яскріє.
А я, милуючись, її очима пас.
Та раптом зникла лань, а я упав у воду.

СХСІ

*Донна постає перед поетом,
як Бог перед блаженними*

Як вічно жить — це спозирати Бога,
Хіба це не всерадість повсякчас?
Щасливий я, що бачу, донно, вас,
В короткім відтинку мого шляху земного.

І ви іще прекрасніші від того, —
Повік би вас очима тільки пас!
О цей солодкий мого раю час,
З яким не порівняється нічого!

Він промайне, і не помітиш як.
Чого бажать? У кожного свій смак,
Той пахощі, той славу божествить.

Один вогонь підносить, інший воду,
Але мене це зовсім не обходить.
Нема, як ваш сяйний, мов сонце, вид.

СХСІІ

Граційна хода Лаурина

Амур, ось кого треба прославлять,
Ніщо земне не стане їй супроти,
На неї небо лле свою ясноту,
Вона ж сторицею вертає все назад.

Диви, в який убралася шарлат,
Ряхтять усюди перла й позолота,
Зір і стопи спрямовує усоте
Туди, де пагорбів тінистий ряд.

Зелене зілля і барвисті квіти
У затінку густім осіньчука
Під її ніжки стеляться охоче.

І навіть ніч, у зорях палахка,
Готова в відповідь згори іскрити,
Аби світили й їй її прегарні очі.

СХСІІІ

Ніжний голос поетової донни

Така пожива трапилась мені,
Що і нектар для мене не пиття.
Приносить кожна втіха забуття,
Як вип'ю з Лети краплю вже на дні.

Почую голос, і рядки сумні
Записую у серці черню я,
Зітхаю раз у раз, її любля,
Бо зазнаю розкошів удвійні.

Як він чарує гожістю своєю,
Ніжнішого нема на цьому світі.
О, голос цей — сама краса!

Бо він витає тут же коло неї,
Подумати, що можуть сотворити
Природа всеплодюща й Небеса.

СXCIV

Повертаючись до Провансу

Нарешті благодатний вітерець
Відсвіжує переліски й поляни.
Бентежний дух, ласкавий, добре знаний,
Мене хвилює й мучить унівець.

Скоріш сюди, в притулок для сердець,
Утікши від привичної Тоскани,
Від сірого туману серце в'яне,
Та сонце ріже млу вже напрямець.

Воно моє, у ньому мед і сила,
Без нього як мені на світі жить?
Та сліпну я, тікати б без загаю.

Ні, пізно. Врятували б тільки крила.
Занапастить мене яскравий світ.
Без нього тану, а у нім палаю.

СXCVC

Тільки смерть або донна можуть зцілити поета від кохання

Дивлюся, як міняється мій вид,
А все ще піддаюся на понаду,
Тягнусь до віття чарівного саду,
Якому треба вічно зеленить.

Скоріш не зазоріє неба звід,
Скоріш життя залишиться позаду,
Ніж цю страшну й таку солодку зваду
Зуміє хтось одразу упинить.

Отож, поки душа моя жива,
Дорога хресних мук ще несходима,
Та, може, ворог мій і милость зна.

Скоріше я повірю у дива:
Якщо на світі хтось мене підтрима,
То тільки Смерть чи лиходій — вона.

СХСVІ

Любовні спомини

Весна шурхоче між зелених віт,
Та б'є в чоло мені її дихання,
Щоб я згадав, які мені страждання
Приніс Амур, замкнувши білий світ.

Мені вона явила гарний вид,
І я зробився страдником кохання,
Від злота кіс ішло таке сіяння,
А нині нить перлова в них блищить.

Як гарно розпадались ці жмути
І як стягались — мода, бач, така! —
Згадаю, то у мислях круговерть.

Та час зв'язав їх у вузли круті,
І стиснув серце скрут того шнурка,
Якого, як попустить, то лиш Смерть.

СХСVII

*Голос, коси, тінь та очі поетової
донни*

В лице війнула холодком лаврина:
Любовна рана в Феба тут ятрить.
Амур в ярмі й мені звелів ходить.
Спізнивсь скидати, от і гну я спину.

Я — мов старий, що з роду сарацинів,
Обернений Медузою в граніт, —
У кіс піймався золотисту сить,
В чиєму сяйві навіть сонце гине.

Ох, це волосся, ці медвяні пута.
Чогось добитись, втративши надії,
Не борюкаюсь і здаюсь охоче.

У її тіні серце крижаніє.
Від холоду ні крикнуть, ні зітхнути.
Я скаменів, побачивши ці очі.

СХСVIII

*Очі і коси поетової донни
ще достойно не оспівані*

Вітрець на сонці ледь перебирає
Волосся золотистого жмути.
Амур їх сплів і, в нитки їх густі
Заткавши серце, дух мій піднімає.

Душа-бо кожним нервом відчуває,
Як наближаєшся до мене ти,
Аби мене убить чи зберегти.
Куди хитнеться терези, не знаю.

Узрівши, у якім горю вогні
І які пуга тягнуться між нами,
Бо зв'язані у мене руки й ноги,

Не знаю вже, що говорить мені.
Я перед зором цим втрачаю тяму,
Від ніжності дійшовши до знемоги.

СХСІХ

Украдена рукавичка

О руце, серця вірного заков,
Моє життя ти держиш у десниці,
В тобі змогли Природа й Небо злитися,
Щоб у красі явить мою любов.

П'ять пальців, п'ять перлинок мов,
П'ять ран моїх, яких завдала криця.
Тепер вам можна врешті розтулиться,
Я бачу вас оголеними знов.

О чиста і легенька рукавичка,
Що білокість приховуєш і рожі,
Засяяла тепер краса сама!

Аби ще й фату... крадіжка невеличка...
Радіти?.. де ж!.. на радість щось не схоже...
Я щойно був багач... та скарбу вже катма.

СС

Поетова донна зосереджує в собі всі риси краси

О ця тонка оголена рука,
Овва, вже рукавичкою обвита.

Ці руки привчені до пестоців і спириту
І причарують враз молодика.

Амур запас уже шовкового шнурка.
Та скільки в нього способів ловити,
Чим тільки його шати не розшиті, —
Розповідать, зламаєш язика.

Світлісті очі і зірчасті вії,
Уста — ті, не кажи ти, янголіні,
Ще й повні перел і солодких слів.

Та й інші є клейноди дорогії:
Чоло опукле й золота чуприна,
Що блиск її і сонце б те потьмив.

ССІ

Повернута рукавичка

Амур (якого ще бажать хісна?)
Підніс мені шовкову рукавичку,
І як зрадив я, неборак, з незвички,
А потім загадавсь: чия ж вона?

Згадав той день (не дійсність, а мана!),
Коли в одну хвилину невеличку
Пошився я через мою правичку
В багатії чи в бідарі — хто зна?

Я й здобичі такій уже не рад,
Безпомічний, безмовний і розбитий,
І мушу ангелиці уступити.

Аби ж, тікачу, крил тобі до п'ят,
Ти міг би хоч цій ручці відомстити,
Через яку і сліз цей водоспад.

ССІ

*Поет уже збезнадійвся завоювати
любов своєї донни*

Із надр своїх живий прозорий лід
Пускає племінь, жар нестерпний нині,
Він сушить серце, кров п'є по краплині,
Руїною мені уже грозить.

На мене смерть замахується бить,
Її небесний грім і рев левиний
Життя моє догонять неодмінно,
Я мовчки побиваюся, та й квіт.

Аби ж то спожаління і любов
Підпомогли, подвійна ця колона
Могла б мене прикрити од вогню.

Та я не вірю, тут бо знати знов
Мою ласкаву ворогиню й донну,
Та не її, недолю лиш виню.

ССІІ

*Даремно поет робив свою донну
безсмертною*

Знеможений, горю вогнем без міри,
Усі це бачать, тільки не вона,
Мене трактує так, немов не зна,
Не помічає мук моїх допіру.

Божиста врода й повна недовіра.
Чому ваш зір бідаху обмина?
Аби моєї зірки не вина,
Ви пожаліли б душу мою щирю.

Вогонь мій, до якого вам байдуже,
Мої пісні красі твоїй урочій
Запалять інші душі не сторонні.

Надіюся, що він таки заслужить,
Щоб мій язик і згаслі твої очі
Іще надовго зберігали племінь.

ССІV

*Поет закликає свою душу брати
приклад з донни і вернутися
до Бога*

Душа, якій чимало Бог вділив,
Чуть, бачить, думать і читати знаки,
Мій зір і те, серед чуттів онаких,
Яке доносить серцю святість слів,

А що як батько вас би появив
Раніш чи згодом, стало б вам однако
Без двох вогнів лишатись серед мряки
І стіп коханих не знайти слідів?

Яскраве світло і виразний слід
Ведуть вас у короткий перехід
Туди, де вже чекає вічний спокій.

Знімайся в небо, зморений мій дух,
У цих туманах ти ще не потух,
До сяйва Божого спрямовуючи кроки.

CCV

*Поет вітає себе зі своїми
гризотами*

Солодкий гнів, примирення і згода,
Страждать приємно й бід не уникають,
Приємно мовить вміло і не в лад,
В утіхах віднаходить осолоду.

Тобі, душе, хіба все недогода?
Мовчи й терпи і пий солодкий яд.
Та й пізно відступати вже назад.
Тобі ж кохання — вища нагорода.

Через віки зітхне з нащадків хтось:
«Як мучитись бідасі довелось
І гарно як цвіло його кохання!»

А той недолі стане дорікати:
«Таку красу зустріну я навряд,
Аби ж то не кончина її рання!»

CCVIII

Пливучи Роною

Ти води ринеш із альпійських гір,
Ріки швидкої носячи наймення.
З тобою ми спадаємо шалено,
Амур мій, твій Природа проводир.

Ти спереду: женеш, як дикий звір
(З тобою збігтись сил нема у мене),
До моря, де трава така зелена,
Де свіжий вітер, де все вабить зір.

Там пробуває найдивніше з див,
Там наше ніжне і живе світило,
Краса не для твоїх річнистих берегів.

Поцьомай ніжку або ручку білу
Йй, поцілунок скаже і без слів:
Він духом кріпкий — тіло знемоціло.

ССІХ

Повертаючись до Італії

Шпилі, де вже мене тепер нема
(Те, що лишив, його лишити годі),
Зі мною йдуть, а тут ще й при нагоді
Тягар накинула мені Любов сама.

Отак і йду, не скинувши ярма,
Дивуючись собі у цім поході,
І, даленіючи, ще ближче все підходить.
Отож простую, може, і дарма.

Як олень, від стріли діставши рану
І чуючи в боку підступний яд,
Тікає, хоч болить йому, щомочі.

Так я давно з стрілою в серці в'яну,
Притомлений, а водночас і рад,
І кволюся, а ще підбігти хочу.

ССХ

Поет нарікає на жорстокість своїї донни

Від Ебро і до індського потоку,
Який шука до моря кожен спад,

І в небесах, і на землі навряд
Щоб бачив хто таку красу нівроку.

Що напророчать крук мені й сорока?
А Парка скільки може відмотать?
Оглухло милосердя, мов той гад,
Пропало моє серце одиноке.

Той, хто хоч раз її зустрів,
Захоплення і трепет відчуває
І так, як я, уже не охолоне.

Але, збиваючи мій запал і порив,
Вона вдає чи справді не зважає,
Як посивіли з горя мої скроні.

ССХІ

*Поет розповідає, як і коли
він закохався*

Амуру я прислужник із принуки,
Жага і звичка знов мене дола.
Якщо надія є, вона така мала,
Мені до серця тулить кволу руку.

Те бачить рятівницю в ній од муки,
Не знаючи, яка це сила зла.
Спить розум, пристрастей роїться мла,
Бажань не переводиться докука.

Краса, честь, доблесть сяяли у всьому.
Речам солодким здавшиися в оману,
Серед гілля я серцем вгруз у глей.

В рік — тисяча і триста двадцять сьомий,
Дня шостого у квітні, вранці рано,
Ввійшов я в лабіринт, що без дверей.

ССХІІ

*Після двадцятої річниці
поетового кохання*

Радію в сні, люблю журу тяжку,
Люблю борвій і тіні обіймаю,
Пливу в морях, де дна нема і краю,
Пишу на струях, зводжу на піску.

Я так уже світилу по знаку,
Що від його проміння зір втрачаю.
І вслід тікачки сарни поспішаю
На кулявім і немічнім бику.

Розбитий, отемнілий, недолугий,
Я рвуся з трепетом у сні і наяву
До Диви й Смерті, до свого кінця.

Усе двадцятиліття (скільки туги!)
Я зойками і лементом живу,
Під злою зіркою попавшись на живця.

ССХІІІ

*Чари поетової донни
перевершують усе*

Чи є на світі хтось на неї схожий
З чеснотами високими всіма?
Чоло високе — скільки в нім ума.
Невіста скромна, а красою гожа.

З музикою змагатись голос може,
Постава й постать горда і пряма.
Поглянуть — янголиця йде сама,
Їй битиме поклони і вельможа.

А зір готовий серце скаменить,
І блиск його прошиє доли й ніч
І вийме душу і поверне в тіло.

А потім голос ніжний зазвучить,
І сповнена зітхань солодких річ
Мене обмарить чарами уміло.

CCXV

*В поетовій донні зосереджені
всі щедроти душі й тіла*

Смирениця, хоч кров блакитна гра,
Дотепний розум і душа пречиста,
При стриманості сміх такий іскристий,
Вже зрілий плід, хоч молода пора.

Таких панянок доля обира
Чи цар зірок, у неї, Йсусе Христе,
Достоїнств стільки, стільки того хисту —
Все описать не знайдеться пера.

Амур і Честь у ній зійшлись охоче,
Сама краса — оздоба їй лишень.
До неї не звертайсь, а мовчки гинь.

І дивну здатність мають її очі:
Ніч осіять, притьмити білий день,
Згірчити мед, підсолодить полинь.

CCXVI

Любовна скарга

Весь день я плачу, плачу я і ніч,
Як смертні засинають у покоях,

В гірких гризотах мучусь я удвоє:
Невже сльозам довіку литься з віч?

Я очі тру, а толку ані гич,
Душа, як звір, не знає вже спокою,
Метається, від стріл жаги такої
Терплю я муку, кару, Божий бич.

Ова, ось так від днини і до днини
Пройшов я, очевидно, півдороги
Тієї смерті, що для нас життя.

Моя це чи чужа чиясь причина,
Живе жаління, вірна підмога,
Стоїть, хоч на очах згораю я.

CCXVII

*Поет не шукає у співах нехоті
до своєї донни*

Я вірив у вогонь мого рядка,
У сповнені гірким жалінням рими,
Вони розтоплять й серце некрушиме
Росою спочуття до юнака.

Ну, а як дійсність вийде не така,
Вони порозуміються із тими,
Які устами докорять одними
Ту, що мене очима уніка.

До неї нехоті, а співчуття до себе
Я не шукаю. Тут розбийся хоть.
(Така моя судьба, така недоля).

Співать її — чи більше щастя треба?
Тож знайте: як я цю покину плоть,
Для мене смерть не що, як вольна воля.

ССХVIII

*Поетова донна над усіма
як сонце*

Над женами красою взявши гору,
Вона одна у всесвіті царить,
І перед гожістю її ясних ланит
Все меркне, наче перед сонцем зорі.

Амур мені нашіптує з докором:
«Вона живе — й безцінна кожна мить,
А зникне, о, тоді вже вочевидь
Блаженне моє царство рухне скоро.

Як без світил і зір небесна шата,
Без вітру сфера, без роси туман,
Як чоловік безріка, безуман,

Як океан без риб і перекатів,
Тоді усе замре в похмурій ночі,
Коли вона склепить навіки очі».

ССХІХ

Аврора, Сонце і поетова донна

Оголосивсь пташиним співом ліс,
Хоча ще день не вимів клапті ночі,
А по горі шпаркий струмок клекоче,
Зриваючись зі скель, летить униз.

І та, хто білим личком, злотом кіс
Всіх заломила, розчесати хоче
Сідого Старця, любляча й уроча,
Аби його куделі не вились.

Прокинувшись, я бачу над собою
Два сонця — те, що сяє на просторі,
І те, що віри вже мені не йме.

Я милувавсь, як йшли вони обоє,
І перше тільки тьмило в небі зорі,
А перед другим тьмилося саме.

ССХХ

Величання поетової донни

Де роздобув Амур такого злота
На дві коси? З якого схилу зміг
Принести свіжий і м'якенький сніг,
Щоб він налився теплотою плоти?

Де перла взяв, спроможні з неохоти
Погамувать речей солодких біг?
І як він навіть небо переміг,
Надавши їй чолу таку ясноту?

З якої сфери, янголе крилатий,
Послав її на горе ти мені,
Що я тепера мушу погибати?

З якого сонця ця душа висока
Прийшла в мені посіяти неспокій,
Щоб серце мліло в стужі і в огні?

ССХХІ

*Поет не може відірватися
очима від донни, хоча
вже його смерть близька*

Чие наслання і яка морока
Беззбройного мене кидає в бій,

Де бути битій голові моїй,
Де доля познувається жорстоко?

Ба ні. Її прекрасний зір шокроку
Мені сія й веде, такий благий,
За цей вогонь повік я вдячний їй,
В якому вже палаю двадцять років.

Я кроки Смерті уже близько чую,
Як бачу гарні очі пломенисті,
Які, мене шукаючи, звелись.

Мене Амур і раниць, і лікує.
Не те що уявить — сказати хисту
Я більш не маю, як не раз колись.

ССХХІІ

Подругам відсутньої поетової донни

«Чому ж то, донни, у розмові милій
Сумні й веселі ви, як бачу я?
А де життя, могила де моя?
І чом моя кохана вас лишила?»

«Нас звеселяє спогад про світило,
Яке так славно у гурті сія.
А журимось тому, що зла рідня
З ненависті й сваволі її вбила».

«А душу яким правом гноблять нині?»
«Душа — це воля, у неволі — тіло,
Нам добре теж, як їй, уже влетіло.

Приховану журбу побачиш сходу,
Ми ж свідки, як марніла її врода
І як сльозились очі у богині».

ССХХІІІ

Чари поетової донни над усе

Коли у морі золоту квадригу
Купає Феб і тьмариться ефір,
З циганським сонцем і ряхтінням зір
Жду ночі я насильницьку кормигу.

Розчулить пробую мою недвигу,
Повівши, що живу я мов той звір,
Коханню, діві, сам собі навкір,
Просвітлого не відаючи мигу.

Нема покою, не бере дрімота,
Аж до зорі — жалі і побивання,
Душа печальна слізьми промовля.

Світає, та в мені ще морок доти,
Хіба надія жевріє остання
На сонце те, що гріє й звеселя.

ССХХІV

*Поетова любов така сильна,
що навіть докір своїй донні
не може її погасити*

Як страсть і серце не лукаві, ні,
Томління ніжне, ввічливе бажання
І чисте благородство обожання,
Іти наосліп випада мені;

І якщо мислі на чолі ясні,
Та плутані й хиткі слова кохання,
Бліді ланити з сорому й змішання
Спалахують неначе у вогні;

І якщо з болем, гнівом і сльозами
Кохати дужче іншого, ніж себе,
З зітханнями я мушу осмутніло

Палать далеко й клякнуть перед вами,
Не знаючи, я в пеклі чи на небі,
Це гріх ваш, діво, я лиш потерпілий.

ССХХV

*Судно і колісниця з Лаурою
та її супутниками*

Дванадцять зорь, дванадцять гарних дів,
Хоч стомлені, проте які бідові,
І з ними сонце на судні смоловім, —
Таких плавців я зроду ще не зрів.

Ба ні Ясон, найкращий із плавців,
З руном, в яке вдягались всі готові,
Ні пастир, про якого в Трої мова,
Не викликали стільки хвальних слів.

А згодом бачив їх я в колісниці,
Між ними і Лаура, янгол тихий,
І ніжний голосочок її чуть.

Навряд чи смертному таке присниться:
Автомезонт щасливий, радий Тифій
Везти такий пригожий люд.

ССХХVІ

*Поет оплакує свою донну, приречений
бачити лише здалеку те, що любить*

У стрісі горобець, у лісі звір
На світі так, як я, не одинокі.

Оле мені, позбавлений я доки
Того світила, що жадає зір.

Для мене сльози втіхою з тих пір,
Сміх — то журба, і яд — невинні соки,
Сяйливе небо — тьма і заморока,
А ложе — бойовище, а не мир.

Недарма люди кажуть, ніби Сон
Назвати можна Смерті рідним братом,
Бо нам несе утіху небуття.

О краю, найщасливіший з сторон,
Послав ти мені дар такий багатий,
Який обтужую так гірко я.

ССХХVІІ

*Поет заздрить бризу і хвилям того краю,
де живе його донна*

Бриз розкидає непокірні коси,
Примушуючи кільцями сяйнуть,
То знов збирає золото у жмуть,
Аби воно тугим вузлом лилося.

Здається, ніби в очі мені оси
Любовні намагаються кольнуть.
Шукати скарб рушаю я у путь,
Іду і плачу, сиротина босий.

То поруч ціль, то відступа за мить,
То все пливе, то ясно бачать очі,
То підведусь, то упаду без тями.

Повітря, де ще зір її горить,
І ти, прудкий прозірчастий поточе,
Чому не помінялись ми шляхами?

ССXXVIII

*Алегорія про поетове кохання і славу,
якої він домагається для донни
і для себе*

Правицею Амур мій правий бік
Відкрив і в серце в ту ж хвилину
Зелену посадив туди Лаврину, —
Ярішому не будь смарагду ввік.

Розгін пера, солодких сліз потік
З зітханнями гіркими без упину
Так хороше прикрасили рослину,
Що її пах до неба аж потік.

Чеснота, добра віра, гонор, врода,
Хупавість у небесному вбранні,
Коріння благородної породи.

Ношу я їх у серці цілі дні,
На них молюся я у цих походах,
І ноша ця тепер за честь мені.

ССXXIX

Пісні й плачі

Співав я або плавав, не багато
Мене плачі втішали чи пісні,
Та серцем я витав у вишині,
Мені було від чого горювати.

Все 'дно мені — що хижі, що палати,
Гнів чи зневагу висловлять мені.
Сприймаю лють і ласку нарівні,
Погрози всі розіб'ються об лати.

І хай вдаються до свого обману
Амур, Мадонна, Доля або світ,
Щасливий я вже думкою про неї.

Нехай згорю я, вмру або зів'яну,
Одначе любо в цій юдолі жить:
Солодкий корінь гіркоти моєї.

ССXXX

Повернення веселоців

Раніш я плакав, а тепер співаю.
Живе світило перестало крить
Від мене свій благий небесний світ:
Амур так доброту мені являє.

Уже давно я сльози проливаю,
Ще трохи, і мені урветься нить.
Ні парус, ні весло, ні міст, ні брід
Од смерті не дадуть уже загаю.

Пролитих сліз повнішає струя,
В заплави розливаючись бурхливо,
Її і думкою уже не переплить.

Ні лавр, ні пальма — затишна олива
З жалю мене вертає до життя.
Тож годі лити сльози. Будем жить!

ССXXXI

Про хворобу поетової донни

Я жив у згоді з жеребом своїм,
Без сліз, без завидющої гризоти.

Хай долі іншого голубити охота,
Мій біль не виглядає чимось злим.

Та зір, що був мені таким ясным,
Чиє ярмо благословляв я доти,
Укрило мороком його видноту,
І світоч мій ледь блимає за ним.

О ти, природо, спочутлива мати,
Невже така підступна ти і зла,
Щоб пагін свій предивний поламати?

Усе життя з одного джерела,
І як, Господь, ти можеш попускати,
Аби твій дар понижили дотла?

ССXXXII

Засудження гніву

Підводив Александра сильний гнів,
І в цьому поступався він Філіпу,
Хоч цар різьбить себе лише Лісіппу,
А Апеллесу малювать велів.

Тадей, смертельно ранений, зумів
Загризти свого вбивцю Месаліппа,
А Суллу, гнів опанувавши сліпо,
Добив, але спочатку осліпив.

Гнівливий був і Валентиніан.
Аякс, ворожі погромивши раті,
Ще й самогубцем став із серця він.

У гніві чоловік собі не пан.
І хто його не годен гамувати,
Приречений на сором і загин.

ССXXXIII

*Про одужання донни і про раптову
недугу самого поета*

Узріти довелось мені світило —
Чудові очі, тільки з них одне
Було якесь недужне і тьмяне,
І тут же й моє око потьмяніло.

Та Небо піст тривалий мій розбило,
Явивши знову диво неземне,
Воно з Амуром зроду ще мене
Щедрою такою не вщедрило.

Аж це мені влетів у праве око
Той біль, що око донні тьмив,
Та замість мук приніс утіху він.

Окрилений, розумний цей порив
Злетів зорею в небеса високо.
Природа й Жаль дали йому розгін.

ССXXXIV

Журба

Покоїку, моя скромненька схова,
Коли мене крутило в серці бур,
Ти був затокою, де світиться лазур,
Щоб покріпити душу бідакові.

Моя ліжнице, втішниця зразкова,
І ти вже стала урною зажур,
Яку вночі несе мені Амур
Рукою білою, усвіріпившись знову.

І не від туги я тепер тікаю,
Од себе я рятуюсь і од дум,
Що крильми досі правили мені.

І навіть черні не цураюсь зграї
(Оце дожив до чого, своєум!):
Так лячно жить мені в самотині.

ССХХV

*Кохання несамохіть пориває
поета до його донни*

Амур мене знов тягне самочинно.
Як вберегтись тут від його спокус.
Найбільше я образити боюсь
Вельможну мого серця господиню.

Стерник так не пильнує від загину
На рифах свій дорогоцінний груз,
Як я за байдаком моїм дивлюсь,
Щоб не нарвався на її гординю.

Та слізна злива і зітхань борвій
Понесли жалюгідний човник мій,
В пучину зариваючи шалену.

Таранив інших і розбився сам,
Підставивши борти крутим валам,
Обдертий, без вітрил і без домена.

ССХХХVI

*Поет перепрошує за те, що
намагається бачити донну
всупереч її забороні*

Амуре, не суди мене суворо
За цю вину, бо серце як в огні,
А розум кволий і думки сумні,
І ось його долає втома й змора.

Свої жадання я держав у шорах,
Боявсь збентежить очі ці ясні.
Але не втримав, — де там вже мені, —
І з розпачу з'явилась непокора.

Ти сам женеш, куди — я не збагну,
Переступити в страсті всі пороги,
Вганяючи в боки мої остроги.

На гріх мене збива моя прекрасна,
То їй скажи, щоб донні було ясно:
«Прости самій собі його вину!»

ССХХХVII

Секстина

Не гурт роїться риби серед хвиль,
І в небі угорі, під місячком,
Не гурт зірок спалахує у ніч,
Не гурт птахів прихищують діброви
І зілля полонина або берег,
Як гурт тих дум приносить серцю вечір.

Мені усе надія на той вечір,
Який мене врятує від злих хвиль
І подарує сон і тихий берег.

Не мучивсь ще ніхто під місячком,
Як я, це бачать геть усі діброви,
Як я поневіряюсь день і ніч.

Для мене білою давно вже стала ніч.
Зітхаю — ранок за вікном чи вечір,
Амур зробив мене насельником діброви.
Я заспокоюся, як стихне гомін хвиль,
Як сонце змеркне перед місячком
І геть зів'яне провесняний берег.

Смутить мене щоднини кожен берег.
Блукаю й зойком зустрічаю ніч.
І лик міняю разом з місячком.
Як тільки з млою наступає вечір,
З очей біжать потоки слізних хвиль,
Які готові змити і діброви.

Міста ворожі, але не діброви
Для дум моїх, виходжу я у берег
Послухати ласкавий хлюпін хвиль
В тій тиші, що її дарує ніч.
І я на день не проміняю вечір,
Не випущу зорю над місячком.

О, якби з тим, хто дружить з місячком,
Міг сон ділити в затінку діброви,
А та, хто близить мій останній вечір,
З Любов'ю й Місячком на цей берег
Прийшла пробуть зі мною цілу ніч,
Щоб сонце більше не зійшло б із хвиль!

Побачиш хвилі ти під місячком,
О пісне, зроджена у ніч у цій діброві,
У березі зустрівши завтра вечір.

ССXXXVIII

*Про те, як на святі вельможа обирав
донну, щоб поцілувати з-французька*

Природа царська, розум небувалий,
Гарт непохитний в певності своїй,
Зір рисячий, дотепність, дух ясний
І передбачливість — чоло це увінчали.

Прийшло на свято гарних дів чимало,
Нарядних, чарівливих, Боже мій,
А він серед юрми обрав, як стій,
Ту, що усіх красунь переважала.

І тих, що були старші й родовиті,
Він змусив жестом набік одступити,
Щоб свою донну вже поцілувать.

Очей торкнувсь губами і чола.
Мене аж заздрість ніби узяла:
Адже для нас чужий такий обряд.

ССXL

*Поет перепрошує донну за те,
що не скорився їй, пішовши від неї*

Молю Амура, хай це і непрямо,
О радосте моя гірка, у вас
Пробачення випрохувать щораз,
Коли кривими ухилюсь стежками.

Я щирий буду, моя донно, з вами:
Коли в душі любовний пал не згас,
Неволею він робиться для нас,
Примушуючи кидатись без тями.

Та ви, ви завше духом угорі,
Ви ласка, чистота, небесна цнота,
Ви світоч, блиском впоєний зорі.

А ви на те: «А що він, власне, може?
Йому красою любити охота.
Він шаноблив, та чом така я гожа?»

ССХLI

Жаль посилює кохання

Любов, чия держава чимала
Й тікати од неї смертному несила,
Стрілу у мене огняну пустила,
І запалила серце ця стріла.

А потім, у завзятті своєму зла,
Хоч перша нападуть гибеллю грозила,
Мене стрілою ще й жалю прошила,
Щоб мука та подвійною була.

Одна вогнем пашиє палючим рана,
А другу тим, що ви такі жорстокі,
Сльозами я невдовзі вже заллю.

Та не погасять мій пожежар потоки,
Що з двох криничок ринуть ненастанно.
Жага лише зростає із жалю.

ССХLII

Поет посиляє своє серце навздогін за донною

Поглянь, стражденне серце, на цей шпиль:
Хіба не тут явилась нам учора

Та, що трималась з нами не сурово?
І що ж, тепер за нею слізний квиль.

Тепер я сам. Пожди, не йди звідсіль.
Перечасуєм, — що, як здасться скоро
Терпимішим гірке це наше горе,
О ти, що ділиш і вістиш мій біль!

До серця ти звертаєшся, сіромо,
Хоч розлучився з ним уже давно,
Поки вагавсь, яку обрати путь,

І мучився із розпачу і втоми,
Тебе уже покинуло воно,
Аби в очах прекрасних утонуть.

ССХLIII

Сліди перебування Лаури

Тут на горбі, де рість, зело і цвіт,
Мов дух небесний у земному гаї,
Співаючи і мріючи, блукає
Та, що прославилась на цілий світ,

Що моє серце встигла захопить,
Воно не дарма нині поспішає,
Покинувши мене, до того раю,
Де на траві зберігся її слід.

До неї горнеться і каже їй шокроку:
Аби ж бідасі дая побути з нами,
Бо скільки йому можна жить плачем.

Та з мене насміхається жорстока:
Без серця ти лиш незворушний камінь,
І ти ж, священний пагорбе, едем.

CCXLIV

Відповідь другові

З біди одної в гіршу ще біду
Широка і легка веде дорога.
Мене, як і тебе, охоплює тривога,
На ній я тільки навіженства жду.

У мене страх і сором на виду.
Чого благать, війни чи миру в Бога?
Але як трепетать, що вийде з того?
На судію я все переведу.

Із дружби хто кого ушанувати
Захоче, марно діятиме він.
Прихилля часто очі засліпляло.

Ось моя рада: в горяні палати
Злетиш, як серцю ти даси розгін:
Бо шлях далекий, а часу замало.

CCXLV

Поділені рожі

У перший, позавчора, ранок маю
Закоханий, умудрений роками,
Підніс коханцям, що зустрілись саме,
Дві свіжі рожі, зірвані із раю.

Почувши, як він ніжно промовляє,
Дикун і той би захопивсь речами.
А він дивився в їхні лица прямо,
Чаруючи й вчарований до краю.

«Під сонцем вже нема коханців схожих», —
Сказав зі сміхом і зітханням враз,
І їх обняв, і погляд вгору скинув,

Так він ділив свої слова і рожі:
У серці радість з сумом обнялася.
Яка промова! Яка гарна днина!

ССXLVI

*Поет просить небо, щоб він
умер раніше за свою донну*

Дивлюся я на молоду Лаврину,
Чию листву хитає тиховій,
Мов злото кіс у гожий грі новій,
І жду, коли ж душа цю плоть покине.

Зі світу рожі не цвіли почину,
Аби красою дорівнялись їй.
Молю тебе, Юпітере Гримій,
Не їй — раніш мені пошли кончину!

Аби всесвітнього не бачити упадку
І світ од мого сонця не потух,
А у очах не панувала тьма,

Душе моя, кинь іншу всяку гадку
І налаштуй одне ловить свій слух:
Той голос, що солодшого нема.

ССXLVII

*Поет перепрошує, що не вміє гарно
оспівати свою донну*

Можливо, всім це буде недогода,
Що я у падковитості своїй
Надмірно б'ю уже поклони їй
За ум, шляхетність, милосердя, вроду.

То ось що я скажу такій породі:
«Боюсь, що надто млявий віршик мій
І не такий умілий я хвалій,
Не оспівать мені її достойно зроду».

Ну, а вони одказують, невіри:
«Взялись би Смирна, Мантуя, Афіни,
І ті б свої порозбивали ліри».

Бо смертний не складе такі пісні.
Будь моя воля, зрікся б неодмінно.
Але ж Амур віддав наказ мені.

CCXLVIII

Високі прикмети поетової донни

Побачити, яка в Природи сила,
Ходіть сюди подивуватись тій,
Хто відтепер назавше світоч мій,
Затьмивши в небесах усі світила.

Не відкладайте братися до діла:
На кращих зупинивши вибір свій,
Смерть першими хапає їх мерщій.
Овва, її відперти вже несила.

Поквапся і тоді побачиш зримо
Саму красу, якої більш нема,
Усю в чеснотах, як в шляхетній тозі.

І скажеш, що мої замовкли рими,
Що я ходжу, вчарований, сліпма.
А хто не встигне, тому лити сльози.

ССXLIX

*Сумні передчуття поета,
розлученого з коханою*

Згадаю день той, і в очу ту ж мить
Задуманий постане погляд діви,
Бо з нею моє серце незрадливе,
Воно її забути не велить.

Знов бачу, як між дів вона стоїть,
Мов рожа між дрібних квіток зваблива,
І не сумна, й не радісна, на диво:
Її терзає острах вочевидь.

Куди поділась звична її жвавість,
Клейноди де й одіння всім на зависть?
Пісень і сміху більш ніхто не чує.

Розгублений, стою ні в сих ні в тих.
Лиш чорні думи, рій пророцтв лихих.
Дай Боже, щоб усе було це все.

ССLI

*Лаура являється поетові
неживою*

Привиддя сонне, навісна примара!
Невже посвітач рідний мій погас?
Щоб це прийшов її останній час,
Звершилася якась зловісна кара.

Надією, притулком, щедрим даром
Я звав тебе. Де ж вістка ця взялась?
О Боже, відверни біду цей раз,
Хай це послання пролунає даром.

Я мрію знов узріть небесний лик,
Днів наших славу, вроди пишний квіт,
Що може хвору душу ізцілить.

А як насправді кинула навік
Вона чудове це земне мешкання,
Приходь тоді й до мене мить остання.

ССLII

Невпевненість

У неладі душі то плачу, то співаю,
Надіюсь і боюсь. У стогоні, у римі
Зливаю біль. Амур же нещадиме
Рве моє серце, змучене до краю.

Чи ж сяйво, за яке яснішого немає,
З її очей до мене більш не йтиме,
(Який бідаха я, наш батечку питимий!)
І я в гірких сльозах так і сконаю?

І якщо їх уже на небі ждуть,
Нехай їх не обходить моя доля:
Мені все 'дно за сонце зорі ці!

Мене б'є страх, я корчуся од болю,
Не відаю, куди верстати путь,
Бо я давно вже збивсь на манівці.

ССLIII

Нарікання на розлуку

О ніжний погляд, о солодка річ,
Почую я коли вас чи побачу?
О злото кіс, яким ти, небораче,
Готовий милуватись день і ніч!

О гарний лик, такий страшний увіч,
Судивсь ти не для втіхи, а для плачу.
О потаємне зіллячко зміяче,
Вбивай мене уже, та не каліч!

А щойно лагідні і гарні очі,
Де думка і життя моє домує,
Пошлють мені що-небудь у гостину, —

Його одразу ж перейняти хоче,
Уплинь чи верхи, щоб я плакав всує,
Фортуна, моя давня ворогиня.

CCLIV

Страх і надія

Давно уже не чую я новин
Про любу й лагідну мою врагиню,
Не знаю, що гадать про неї нині,
Без неї серцем я одним-один.

Пригожість іншим принесла загин.
Вона ж красою й чесністю єдина.
Можливо, і Господь наш для почину
Надасть зірниці їй високий чин.

Ні, сонцю. І тоді нужденне житов'я
Моє до краю має вже дійти,
І питиму гіркий напій розлуки я.

І що тепер мені жаління ті:
Кінця добігла оповідь моя.
І вік мій завершивсь о півпуті.

CCLV

Ранок і тиха пора для поета

Коханий Веспер, зате зла Аврора
Для всіх веселих і спокійних пар.
Для мене ж вечір — муки і кошмар,
Аж поки не діждусь ранкову пору.

Все виглядає так тоді бадьоро,
Коли двох сонць пала ясний пожар,
Красою й сяйвом збільшуючи чар,
Здається, небо до землі говорить.

Як сталося тоді, коли тонке гілля
Зазеленіло й я сказав: «Лаврино,
Рости і в серці у моїм пишай».

Для себе зрозумів давно вже я,
Що це і є страждань моїх причина.
І добре те, що покладе їм край.

CCLVI

Скарга на Лауру

Помститись я збираюсь з давніх пір
Тій, хто мене хвилює й озиває,
І, болем душу сповнивши, тікає,
Ховаючи від мене ніжний зір,

Хто, відібравши в мене звичний мир,
Так бідне серце мучить і карає,
Що вже ночами зовсім сну немає,
Замість спочинку виє в ньому звір.

Не раз зазнавши гибелі страшної,
Мій безтілесний дух спішить до тої,
Яка мене всього перевернула.

І ось стою, розгублений до краю,
Він їй говорить, плаче, обіймає,
Проте вона лишається нечула.

CCLVII

Обличчя і рука поетової донни

Це гоже личко, за яким я гину,
Так спочиває зір на білому чолі,
Очей би не одвів, аби на його тлі
Долоня не майнула в цю хвилину.

Стріпнувся дух, мов на гачку рибчина
Або мов пташка на клейкім гіллі,
Як досі я не бачив взагалі,
Уважний до лиця, цієї благостині?

Та погляд мій, згубивши свій предмет,
Намацував дорогу, як вві сні,
Красу знов повертаючи знебулу.

Який стрімкий, який розкішний лет!
Дві слави враз відкрилися мені,
Душа подвійну втіху тут відчула.

CCLVIII

Лаурині погляди і слова

Світились очі добрістю іскрин,
Мене своїм обпалюючи палом,
А з серця мудрі речі струмували
До мене, ніби благодатний плин.

Тепер сиджу і згадую, один,
Бо мучать мене спогади чимало,
В яку це таку днину небувалу
Зайшло у моїй вдачі стільки змін.

Душа так довго гби́ла й бо́лила
(Нелегко вибивать закореніле!),
Що їй уже спокуси не збороть.

Вона з утіх ще незнайомих мліє,
Перебуваючи у страхі і в надії,
Готова вже мою покинуть плоть.

CCLIX

*Поетові хочеться знов
побачити берег Сорги*

Я завше прагнув жить в самотині
(Лісам, полям, річкам це добре знати).
Щоб не могли мені до неба переп'яти
Путь ці уми глухі і навісні.

Тоді прийшли б до мене гарні дні.
Над Соргою пригори тінюваті
Допомогли б і плакати і співати,
Не те що у тосканській стороні.

Та доля, що все робить навпаки
І держить там мене, де я у гніві бачу
В баюрі скарб мій, посеред грязя,

Прихильнішою стане до руки
З пером. Я цього вартий наче,
Амур це бачить, знає донна й я.

CCLX

*Поет підносить Лауру вище
всіх найславетніших донн*

Я знову бачу ці прекрасні очі,
Звабливі — два Амурових гнізда.
Сіяли так тоді вони урочо,
І гріли так, — о зоре молода!

Укохану затьмить не випада
Ніякій діві, як вона не хоче.
Ні навіть тій, через яку біда
Зоставила від Трої купу клоччя.

Ні римлянці, що проти себе крицю
Ввігнала в гніві у шляхетну грудь,
Ні Поліксені і ні Іпсипилі.

Природи честь, небесна голубиця,
Другій на цій землі уже не будь.
Шкода, що світ на мить лиш навістила.

CCLXI

*Поет закликає інших донн
наслідувати його донну*

Тій, що нав'яць хоче юнакові
Високі почуття і благодать,
Збираюсь я таку пораду дати:
Ступає хай услід моїй любові.

Як чесно жити, з Богом у розмові,
Як гідність із красою поєднати,
Тоді не треба довго і гадати:
До неба йти вона уже готова.

Бо можна й мову перейняти лучче,
Мовчанку і манери, правил звід,
Як цей твій ідеал не на папері.

І лиш красі, для всіх такій сліпучій,
Не наламатись, бо від ранніх літ
Рядить лиш доля, інше все химера.

CCLXII

Честь для донни дорожча за життя

Життя безцінне, а вже потім шана,
Хоча її не так ціную я.
Та як без честі, матінко моя,
І щоб була ще жінка не погана!

Вона живою бути перестане,
Як в неї добре втрачене ім'я,
І скнітиме, сама вже не своя,
Страшна як смерть і як одкрита рана.

Лукреція б мене не здивувала,
Якби вона вдалась не до кинджала,
А з горя руки здійняла на себе.

Тут кожна філософія сліпа,
І непутить, і лиш одна тропа
Веде нас до тріумфу і до неба.

CCLXIII

Похвала Лаурі й лавру

Величне древо слави й перемоги,
Заплата піснетворців і царів,
Чимало ревних і щасливих днів
Ти на мою приводило дорогу.

Правдива донно, стримана і строга,
Ніхто, як ти, не мав щедріших жнив,
Хоч стільки ставив пасток і сильців
Амур, для тебе ці прийоми вбогі.

Це важить нам, а не тобі порода,
Блакитній крові в тебе гріш ціна,
Рубіни, перли, золото — ніщо то.

Тобі було б байдуже і до вроди,
Аби не вбором правила вона
Прегарному клейнодові чесноти.

CCLXV

*Смерть — єдиний засіб проти
Лауриної суворості*

Жорстоке серце і натура вперта
В такій сумирній янгольській істоті.
Невже це їй убить мене охота,
Не зглянувшись, довести аж до смерті?

Як врунеться і як вродило щертю,
Заходить ніч чи сонце лле ясноту,
Я плачу, бо недолі не збороти,
В Амурі й Діві не знайти опертя.

І все ж не покида мене надія:
Довбає ж крапля камінь мармуровий,
Не відступає, точить, сердсь-не-сердсь.

Ніхто мене спинити не зуміє,
Під палом сліз, моління і любові
Відтане найбайдужіше із серць.

CCLXVI

*Кардиналові Колонні
з перепросинами, що поет
не зміг одвідати його*

Мій пане, в думці я завжди при Вас,
Душа моя про Вас лише говорить.
Та жереб мій (який же він суворий!)
Мене гнітить і шарпає всякчас.

Та ще й і від Амура цей наказ —
Кохати ту, що відійшла так скоро.
І ось два світочі мені гукати впору,
Як я колись гукав уже не раз.

Мій пане славний, гожа моя Донно,
Ці пуга мусив був на себе наложити
Я сам собі навіки на покару.

Лаврини зело і красу Колони
П'ятнадцять ось і вісімнадцять літ
Ношу я в серці — і таки не даром.

CCLXVII

*Поет оплакує смерть своєї
донни*

О ніжний зоре, о пригожий лику!
Великокняжа і легка хода.
І річ, що лиш покірності жада,
А пишака збиває з пантелику.

Солодкий сміх, в якому вже одвіку
Смертельна причаїлася біда.
Дух царський, можна сила молода,
В тобі усякий визнає владику.

Палаю вами й дихаю я вами.
І був я ваш. Тепер, як я без вас,
Мене дійняти болі вже безсилі.

Я жив іще надіями і снами,
Коли живий посвітач мій погас,
І вітер розметав мої всі квилі.

CCLXVIII

Канцона

*Поет розмірковує над тим,
що йому робити*

Як діяти, порадь мені, Амуре.
Невже мені зосталось умирати?
Без діви на землі мені тюрма,
Усе навкруг таке понуре, —
Піти б до неї в горяні палати,
Душа намучилась сама.
Адже надій нема:
Вже за життя не побороть розлуки,
Вона пішла, й до муки
Всі чисті радощі мої звелись,
А очі повні сліз.

Ти знаєш про мою тяжку втрату,
Про люте горе,
І пожалів мене, вірніше, нас,
Як стало нашу барку розбивати
Об скелю в морі
І ми в пітьмі лишилися нараз.
Чи ж краска б та знайшлась,
Щоб змалювати біль несамовитий?
І ти, незрячий світе,
Зі мною плакати мусиш, бо згубив
Найгожішу із дів.

Твоя єдина слава впала,
Бо ти ж, невдячний світе,
Так і проочив ти,
Як Діва по землі ступала,
Красу ту гордовиту
Не зволив гідно піднести.
А я із пустоти,
Яка довкруг запала грізно,
Зову Мадонну слізно,
Все, що зосталося від уповань, —
Це сльози, цей потік безперестань.

Оле, його земля вкриває,
Те личко, що для мене
Світилося, як горяна блакить.
Її незримо тіло ходить раєм,
Покинувши те бренне,
Яке було на ній так мало літ.
І прийде скоро мить,
Коли вона у ще одній обнові
Постане перед нами знову,
Бо вічною красою її вись
Нагородить щедріше, ніж колись.

Побачивши кохання в зорі,
Як це було у мене,
Закоханого донна не мине.
Вона мого життя підпора,
Одне її імення
На світі держить ще мене.
Амур мене збагне:
Не той я, що у роки молодії,
Поховані давно усі мої надії,
А як мене підточує жура,
І їй уже побачити пора.

Ви, дами, що її небесній статі,
І поведінці дивувались,
І юній прехорошій вроді,
Жаль, звісно, здатний утшати
Мене, як ви вже здогадались,
Та ту, що по землі не ходить,
Жаліти годі.

А я зостався тут, бідовий,
Вислухуючи мови
Амура, — він не дасть мені рубать
Морський канат:

«У грудях задави скорботні квилі,
Бо приступу нема до раю,
Якщо душа у страсті навісна.
Вважають донну всі за опочилу,
Лиш я так не вважаю
Та й ти: до тебе приязна вона.
Почувши, як луна
На її славу пісня стоголоса,
Вона з зітханням просить,
Щоб ти складав любові данину,
Щоб голос твій співав, як в давнину».

Обачно уникай
Гуртів веселих, та при цім, одначе,
Не тих, хто плаче.
Напутні не забудь слова,
Канцоно, безутішна удова.

CCLXIX

*Поет оплакує смерть кардинала
Колонни і смерть Лаури*

Мій Стовп упав, а з ним гінка Лаврина,
В чиєму затінку помріяти я міг.

Ураз погублених, не віднайти вже їх
Ні в жаркій Індії, ні в краї сарацина.

Де тільки прихилюсь я, сиротина?
Де ділась радість? Чом затихнув сміх?
Не воскресять мені їх купи золотих,
Ні геми Сходу, ні сяїні перлини.

Але, як так розпорядився льос,
Що вдіяти? Ходить, як чорна хмара,
Й журитися, як ти до цього звик?

Якоюсь казкою життя тобі здалось.
Та раптом вітер з одного удару
Змітає все, що ти надбав за вік.

CCLXXI

*На смерть донни, якою поет
захоплювався якийсь час
після Лауриної смерті*

Палючий гудзь, що тис з усіх сторон
Впродовж двадцять одного року,
Смерть розтяла — мою страшну мороку, —
Ми з горя не конаєм, це закон.

Амур лаштує знов мені полон:
Сильце в траві, щоб кара ця жорстока,
Вогнем спалюючи, мучила шокроку
І на пожежу не знайшлось заслон.

Аби мене не умудрила сила
Тривалих мук, то мав би погибать я,
Згорів би залюбки, немов той хмиз.

Та смерть мене удруге одзволила, —
Розтятий гудзь, розтоптане багаття, —
Чи б проти неї сила й сприт змоглись?

CCLXXII

*Поет нарікає на важке життя,
яке йому доводиться вести*

Життя мина, вік людський невелик;
І скоро прийде свашка та кирпата.
І те, що є, пора вже поховати,
Як те, що буде й що було торік.

Забути днів цих безконечний лік,
Не згадувати ту фатальну дату.
Лиш страхом Божим можна ясувати,
Що я із цього світу ще не зник.

Невже не доведеться відпочити
Моїй душі? Овва, мій кораблисько
Втомився краять хвилі навпрошки.

У бухті буря, щогли всі розбиті,
Стерник лежить, вода вже зовсім близько,
А з берега не світять маяки.

CCLXXIII

*Поет картає свою душу
за її вперту жалобу*

Що дієш? Чом вертаєшся у дні,
Яким уже немає повороту,
Скорботний духу? Чи тобі охота
Горіти, палячи себе, в огні?

Ласкава мова, позирки смутні,
Оспівані тобою вже усоте,
Пішли з землі і пробувають доти
В небесній недосяжній стороні.

Не оживляй того, що убиває,
Не мрії віддавайся ти сліпій,
А думі, що веде тебе до раю.

Черкаймо неба, паділ цей земний
З його красою тільки заважає
Живому й мертвому здобути упокій.

CCLXXIV

*Поет осуджує кволість
свого серця*

Покою дайте, навісні думки!
Чи ж мало вам, що Смерть, Амур, Фортуна
Тісною раттю на поріг мій суне,
Що вже на мурах інші вояки?

О серце, ти все робиш навпаки,
Зрадецьки, як колись у роки юні,
Допомагаєш, розпустивши нюні,
Врагу свого добитись залюбки.

В тобі Амур своїх таїть гінців,
В тобі Фортуна повністю панує
І Смерть удар готує вже за миг —

Добить мене, щоб більше я не жив,
В тобі усі думки рояться всує,
І ти одне виною лих моїх.

CCLXXV

*Поет втішає себе думкою
про нинішнє щастя його донни*

Мій зоре, стмяніло для нас світило,
Хоч в небо піднялось і возсіяло там,
Воно нас жде, пора туди і нам,
Не дляймося, мов гості запізнілі.

О слух мій, хори янгольські злучили
І голос, що приємний небесам.
Мій кроку, чи ж догнать моїм ногам
Ту, за якою ти ступав несміло?

Навіщо вся ця поміж нами звада?
Що мало милувались на земну
Красу, на мене не кладіть вину.

Смерть — ось кого хулить або хвалить.
Вона розв'яже й зв'яже кожну нить
І після сліз подбає про розраду.

CCLXXVI

Поет кличе смерть

Як тільки чистий янголиний вид
Пропав, спричинене відходом скорим
Його, пойняло мою душу горе.
Щоб біль полегшить, треба говорити.

Гризота прагне скаржитись щомить
І з Донною й Амуром вести спори.
Інакше моє серце не поборе
Жалю, що наді мною так тяжить.

Єдину, Смерте, ти зі світу цього
Взяла, а ти її, земля обітованна,
Вкриваєш, бачиш і храниш в цей час.

Чом кинула мене, невтїшного й сліпого?
Сіяв для мене ніжно і кохано
Світлий зір і ось тепер погас.

CCLXXVII

Поетове кохання живе надією

Оскільки сподіватись я не смію,
Що перемінить владар мій наказ,
Душа моя вся болем запеклась,
Жага жива, та мертва вже надія.

Ось через це я не живу, а скнію.
І день, і ніч ридаю повсякчас.
У море моя барка понеслась,
Без помочі не виведу її я.

Веде мене уявний провідник,
А справжній у землі, точніш, у небі,
Щоб звідти душу світлом воскресить,

Але не зір, бо цей ясний потік
Через жалобу лиш такий як треба,
Щоб побілить волосся в ранню сідь.

CCLXXVIII

*Поет хотів би померти вкупі
зі своєю донною*

Вона красою й гожістю пишала,
Коли Амур збирає нас на пир.

Та, на землі лишивши свій убір
Земний, мене покинуть побажала.

І в небо вознеслась без покривала,
І наді мною царствує з тих пір.
Чому ж, як я узрів її між зір,
Не залишив і сам життя причалу?

А може, ще її догнати вдасться, —
Душа, така легка, услід її рушає.
І ось уже утішивсь чоловік.

Та я не можу витерпіть загаю...
А це ж яке було б велике щастя —
Не будь живим сьогодні третій рік.

CCLXXIX

*Лаура приходить до поета
розповісти, якого щастя
вона зазнає*

Чи листя в ярім лопотить розмаю,
Чи птаство учиня в повітрі крик,
Чи шульпотить струмочок невелик
І свіжістю два береги сповняє, —

Де б я не сів, мережачи безкраї
Свої рядки, а з висі, звіддалік,
Живий ізнову бачу її лик,
І, як зітхання, голос долинає:

«Та й помарнів ти за останній час, —
Мені рече він. — Скільки ж осмутніло
За мною сльози ручаями лить?

Не плач, на небі дух мій не погас,
Життя тут вічне й вічно сяє світ.
Я очі тут склепила, там прозріла».

CCLXXX

*Опис чарівного куточка, що нагадує
поетові його улюблений*

Не знаю досі я такого краю,
Де міг би бачити усе ясніш,
І волю заживать таку безкраю,
І відчувати благодать і тиш.

Де для зітхань під синім небокраєм
Чимало зручних лощовин і звиш,
Амур на Кипрі схожого не має,
Хіба що закутень забутий лиш.

Вода тут про кохання шепотить,
І віти, й бриз, і птахи, і рибини —
Все мене просить й далі так любить.

А ти, душа, сповита у блакить,
Скажи на згадку скорбної кончини,
Що можу я зневажити цей світ.

CCLXXXI

*Поетові повсякчас ввижається
Лаура*

Як часто в тиху схованку свою
Тікаю я од світу і од себе,
І сльози на траву, на груди ллю,
І лементи мої сягають неба.

Як часто відчуваю я потребу,
Зашившись в тінь, у зела товчю,
До смерті владної звернутись ще би,
Щоб виблагать вернуть любов мою.

Я бачу: німфа чи якась богиня
У Сорги чистих водах плине
І ось виходить на траву зелену.

То бачу — квіти як вона зрива,
І мариться: невіста це жива
Та виявляє ще і жаль до мене.

CCLXXXII

*Лаура приходить до поета
уві сні втішати його*

Душе, до мене знов вертаєш ти,
Утішити в моїй скорботній ночі.
Смерть не згасила твої любі очі,
Вони над прахом здатні розцвісти.

Мене ти вириваєш з самоти,
В якій мені живеться неохоче.
Пробуджуюсь. В твоїй красі урочій
Я можу дні прожиті віднайти.

Кохання я раніше величав,
Тепер хіба що рани свої гою,
Оплакуючи по тобі утрату.

І все ж твій привид радість мені дав —
Знайомі риси знову узнавати
В ході, у лику, в голосі, у строї.

CCLXXXIII

Інвективи проти смерті

Найгожіший знекровила ти вид,
Ти погасила, Смерте, гарні очі,
І сяєво краси її уроче
Тепер огнем, як звикле, не горить.

Мою одраду вкрала ти за мить,
Наклала на уста мовчання ночі,
Тож слухаю й дивлюсь я неохоче,
Бо слово й зір нема кого ловить.

До мене все ж потішити у горі
Являється кохана і говорить, —
Для мене поміч це в житті єдина.

Аби здолав я передати знов
Її слова і жар, я б заронив любов
Не то що в людське серце, а й звірине.

CCLXXXIV

Поет скаржиться на те, що втішні мрії такі короткі

Така коротка мить і мисль така прудка,
Які мені впокоєну у Бозі
Являють, що підмога біль не в змозі
Утишить, та біда вже не тяжка.

Амур, який мене ніяк не відпуска,
Тремтить, заставши Донну на порозі
Душі моєї, хоч її погрози
Ще не вщухають, річ її м'яка.

Вона, як пані у своїй палати,
Вступає в серце, щоб понуку дати,
І вже у ньому світло, а не муть.

Душа, засліплена від ясоти,
Зітха: «О час, великий ти,
Бо зір твій їй відкрив цю путь!»

CCLXXXV

*Лаура вказує поетові
небесну путь*

Так матірка не доглядає сина,
Так щира та упадлива жона,
Не відаючи спокою чи сна,
За мужем, битим долею, не гине,

Як от за мене, горе-сиротину,
Уболіває в небі, неземна,
Убрана в світло осяйне, вона,
Подвійна у турботі двоєдиній —

Коханки й матері. Ще боючись,
Але осмілившись, вона мене зове
На праведні путі — не манівці.

І вільний дух здіймається увись,
І світ мені вістить життя нове,
Бо то посіяла вона надії ці.

CCLXXXVI

*Голос донни наставляє
поета на добру путь*

Аби палких зітхань солодку хвилю,
Які мені од донни й досі чуть

(Вона на небі, а здається, тут,
Живе і ходить, дихає і квилить),

Я передав натхненно й приуміло,
Тоді б здолав її сюди вернуть,
Стурбовану, щоби на хибну путь
Утома мене, бідного, не збила.

Вона мені дає високий навід,
І, слухаючи її ніжний зов,
Тримаюсь я цього шляху по змозі.

І радощами так радію знов,
Не тільки я — почула б скеля навіть,
І та б із кремню витиснула сльози.

CCLXXXVII

*Сеннучові дель Бене після
його смерті*

Сеннуччо мій, без тебе одинокий,
Розрадою я розпач перемиг,
Що ти із тіла неживого зміг
Вознестися в політ такий високий.

Ти бачиш полюси — із того й того боку,
Світил у небесах нерівний біг,
Тобі це видно, нам же не до них, —
Я радий, що тобі і там нівроку.

Скажи, уклінно прошу, в третій сфері
Гвіттоне, Данте, і месеру Чіно,
І Франческіну щирі привітання.

А Донні передай, як мучусь я тепера,
Як скоро я уже відлюдьком стану
І як болять мені її кончина.

CCLXXXVIII

*Безлюддя Воклюз сповнене
поетовими болецями*

В повітрі тут бринять мої зітхання,
Суворі гори дивляться на луки,
Тут появилась та, що серце в руки
Моє взяла в час майського пишання.

І в небо злинула, її утрата рання
Мене такої сповнила розпуки,
Що сльози так і ллються без принуки,
Сухого не знайти від побивання.

Нема скали в горах, нема куща в низині,
Ні гілочки, ні зела на узгір'ї,
Ні квітки, ні билинки на стерчку,

Нема води в джерелах ні краплини,
Немає в пуші навіть диких звірів,
Які б не відали про цю біду гірку.

CCLXXXIX

*Поет визнає марноту своїх
колишніх бажань*

Мій світоч, — чи ще є така зваблива
Якась краса, аби його затьмить, —
Схотіло небо у щасливу мить
До зір вернуть як рівновартне диво.

Тепер прокинувсь я, упали всі покриви,
Побачив, як вона зуміла, на мій стид,
Твердим і ніжним зором погасить
Душі моєї запальні пориви.

Я вдячен їй, кажу це без обави,
Напутила мене вона не даром,
Рятуючи, така сувора й чула.

Аби творить мистецтв великі справи,
В одного слово, в іншого це чари.
Я увічнив її. Вона мене натхнула.

ССХС

*Спасенна суворість поетової
донни*

Дивацький світ! До мислі вже мені,
Що вчора від огиди аж млоїло,
І муками здобуто щастя сміло,
І вічний мир приходить по війні.

Обман надій в любовному огні,
Коханці марно сотні раз горіли.
Загибала зовсім виглядає мило:
Прах у землі, а дух у вишині.

Амур сліпий, завзяття нависне
Мене несли, і йшов я напропале
Туди, де чатувала вже погуба.

Благословенна ти, що берег любий,
Вказавши, упованням вгамувала
Мій пал, аби урятувать мене.

ССХСІ

*На зорі поетові являється
його донна*

Коли рожевозолота Аврора
Готується на круг земний зійти,

Я від чуттів зітхаю повноти:
«Лаура там, моя любов сувора!»

Титоне, щаснику! Звичайно, скоро
Свою сухотоньку таки дістанеш ти.
Мені ж повік не досягнуть мети
В відпущену для мого віку пору.

У вас он без перерви скільки стріч,
Споночіє, і знов вона з тобою,
Та, що кохає сідь твою все 'дно.

Мені ж сутужний день і ревна ніч,
Все, чим я жив, вона взяла з собою,
Залишивши мені лиш імено.

ССХСII

*Поет відчуває, що його співи
скоро вмовкнуть*

Про її очі говорив мій стих,
Про личко, передпліччя, ніжки, руки,
З самим собою це була розлука,
Щоб як ніхто ще я співати міг.

Її волосся в звоях золотих
І сміху янголино ніжні звуки
Були як рай, як ті солодкі муки,
А нині персть лишилася од них.

І от я у житті без берегів
Пливу крізь бурю в утлому човні,
Шукаючи вогнів у морі даром.

Доходить краю мій любовний спів,
Утома заважає грать мені,
А тут іще й розшарпана кіфара.

ССХСІІІ

*До поета приходять слава,
якої він не шукав*

Аби ж то знати наперед мені,
Що в мову ввійдуть ці мої зітхання,
Я б і числом побільшив їх зарані,
І довше б гартував їх на вогні.

Та Муза опочила у труні,
І сили вже розходяться останні,
І я не можу працювати старанно,
Пом'якшуючи рими замашні.

У праці домагався я колись,
Аби серцеві болючі вляглись,
І не збирався заживати слави.

Тепер же я відчув у цьому смак,
Та голосу не відведу ніяк,
Такий зробивсь спустошений і млявий.

ССХСІV

*Смерть донни принесла поетові
самі сльози*

Вона жила в моєму серці нині,
Скрашала пані цей убогий дім,
Тепер відходом вбитий я страшним,
Я смертний, мертвий, а вона богиня.

Душі окраденій позбутись благостині,
Амурові тинятися сумним,
Тремтіти в пору плитам гробовим,
І нікому повідать про причину.

Бо їхній плач, знадвору радше він,
А мій в мені, та я вже онімів,
Від мене тільки чуються зітхання.

Та й, власне, ми лиш порохня і тінь,
А прагнення сліпе, йому вже не до слів,
І, власне, ні до чого й сподівання.

ССХСV

*Лаура дістає на небесах нагороду
за свої чесноти*

Не раз спада запитання одне
Мені на ум і мучить непомалу:
«А може, завдає і їй печалі
Минуле і вона себе клене?»

Відколи це життя завершила земне,
Відколи небожителькою стала,
Вона все бачить зі своєї далі
І хоче підбадьорити мене.

Високе диво, щасна ти душа,
Чудова врода, тут усім премила,
Вертаєшся у рай, тобі знайомий.

Хай на тобі вінець і віть пиша,
Серед живих тобі їх присудили
Твої чесноти й мій любовний пломінь.

ССХСVІ

Поет благословляє свою любов

Раніш любив я сам себе винить,
А зараз був би радий цьому бруну

І тій болючій і солодкій рані,
Яка мені вже роки як болить.

Злосливі Парки, ви порвете нить
Тієї сіті, де я так застряну,
І золота стріла смертельна стане,
Вона завжди у грудях нам стримить.

Коли вона жила, не відала душа
Покою, волі, радості і раю.
І щоб змінитись, не було і мови.

Хай буду вічний я стогни-душа
Цієї, а не іншої, й сконаю
Чи скнітиму, забитий у окови.

ССХСVII

Лаурині краса і цнота

Краса і Цнота в ній зійшлися мило,
А то ж завжди іде між ними спір,
І принесли у її душу мир,
Порушити який уже несила.

Кирпата їх косою розділила,
Одну вмістила в небо серед зір,
А другу в землю, погасивши зір,
Який любив пускати любовні стріли.

Хоч відійшла, в мені вона жива,
Я бачу жести, чуються слова,
І сяєво очей не убуває.

Поки ще не прийшла моя пора,
Бодай хоть з допомогою пера
Благенького її я оспіваю.

ССХСVIII

*Колишнє щастя поета
і його нинішня мізерія*

Коли дивлюся, як минулі роки
Розвіяли багато дум моїх,
І запал крижаний в мені затих,
І спокій відлетів, такий жорстокий.

Розбиті в прах любовні замороки,
Лишилися половинки справ благих,
Та — в небесах, а та — в землі на штих,
До цілі мук вже не ступити й кроку.

І я тремчу, безпомічний і голий,
Нещаснішим за мене важко бути —
Сиджу у страсі і жалю я 'йно.

Моя ти зоре, фатуме, недоле,
О дню, і тихий наді мною, й лютий,
Додолу скинутий, я тільки порошок.

ССХСІХ

*Поет без угаву оплакує
невіджалувану втрату,
якої він зазнав*

Де вид, чійй легесенькій морщині
Коривсь одразу я без протиріч,
Де світло таких любих мені віч,
Що осявало життьову стежину?

Де чесність, де порядність, благостиня?
Де тиха мова і солодка річ?
Де диво вроди, що ішло навстріч,
І вабило, й вело мене невпинно?

Де ніжна тінь високого чола,
Що дарувала мені тихі звуки
І думи, що до віршів надались?

Де та, що у житті вела за руку?
Без неї я тепер у світі зла,
А очі сповнені горючих сліз!

ССС

Поетові заздро на небо і на землю

Завидую тобі, могильне порохно:
Взяло ти в мене ту, кого я ладив
Собі на суджену, моє кохане ладо,
За кого бій веду уже давно.

Завидую тобі, небесне полотно:
Ти прийняло і пригорнуло радо
Ту душу, що покинула осаду,
Де їм було так любо заодно.

Завидую вам, духи, в емпіреї:
Ви нині розмовляєте із нею,
З усіх вона була найкраща.

Завидую й тобі я, костюмахо:
Її взяла ти, а мене у страху
Покинула отут напризволяще.

СССІ

У Воклюзькій долині

Долина, де мій жалісливий квиль
І досі з відголосками лунає,
Звірина лісова, пташина згряя,
Ріка, в якій од сліз набігло хвиль.

Роз'ятрені зітхання серед піль,
І стежечка, яка не з того краю,
Чаруючи, ще й не туди збігає,
Але Амур веде мене на шпиль.

Як був, так і зостався краєвид,
Та я не той: душа така сумна,
У ній не радість, а страшенна змора.

Тут споглядав я рай. Ступаю вслід —
Туди, де в небо вознеслась вона,
Землі віддавши розкоші убору.

СССІІ

*Поет в екстазі поривається
до своєї донни*

Відчувши, що без неї я загину,
У позасвіття вирушив мій дух.
Ось так вступив і я у третій круг.
І тут узрів її, мою єдину.

За руку взявши просто, без гордині,
Вона промовила: «Якщо такий ти зух
І пал твій ще і досі не потух,
Нам суджено зійтись в цім любім крині.

Уму земному щастя не збагнуть.
Тебе я жду, до мене твоя путь,
Ти так кохаєш вірно, як і треба».

Чому ж замовкла і забрала руку?
Її речей такі солодкі звуки,
Ще трохи, і зостався б я на небі.

СССІІІ

*Поет зіставляє своє теперішнє
з минулим*

Амур, який приходив неодмінно
На береги в найгожішу із пір
Вести зі мною і з рікою спір,
В який вкладали ми усе уміння;

Листва, квітки, зефір, ріки коліно,
Закриті доли між високих гір,
Притулок, де, судьбі наперекір,
Шукав я від любовних мук спочину;

О мандрівні насельники гаїв,
О німфи, й ви, чия незмірна сила
Заполонила вод криштальну грань, —

Раніше радісний, тепер я осмутнів,
Це Смерть мене всього перемінила.
У світі кожному дається свій талан.

СССІV

Зрадливість поетичного генія

Коли любовний черв таки устиг
Довести, гризучи мене, до змори,
Я вирушив шукати в дикі гори
Сліди, не розбираючи доріг.

Наваживсь я у звуках жалібних
Амуру й їй висловлювать докори,
Та рими і натхнення дуже скоро
Повстали проти вбогих рим моїх.

Огонь у гробі жевріє незримо,
Та з часом він спалхнув би без зусиль,
Аби до старості не кидав я стезю.

Беззбройний, я б озброївся у рими
Й побачив, як підтоптаний мій стиль
Видавлює із каменю сльозу.

СССV

*Поет благає донну зглянутися
на нього*

Душа прекрасна, вирвана з гнізда, —
Такої більше не створить Природі, —
Поглянь згори, як мучусь тут, на споді,
Як сльози ллються в мене, як вода.

Колишній заблуд серце відкида:
Твій ніжний погляд навіть вряди-годи
Не був готовий до якоїсь згоди.
Так хай прийде надія хоч бліда!

Поглянь на скелю, звідки Сорга плине,
Між вод і трав побачиш ти людину,
Якій забудь тебе уже несила.

Тут дім твій, тут твоя краса
Мене знайшла й злетіла в небеса,
Аби не бачить тих, які тобі немілі.

СССVI

*Опис поетових гризот
по смерті його донни*

Те сонце, що мені вказало шлях,
Направивши у небо мої кроки,

Із Сонцем порівнялося високим,
А моє світло загорнуло в прах.

Я звіром став, ховаюся в лісах,
Броджу, аж мліють ноги, самотно,
Душа щемить, додолу никне око,
Світ як пустеля, і поглянуть страх.

Шукаю там, де випало зустріть
Її. Амур, плутяга мій химерний,
Веде мене на плаї ці кругі.

Нема її ніде. Та ось священний слід,
Тікаючи від Стикса та Аверна,
Спрямовує усіх на горяні путі.

СССVII

*Поетові пісні не достойні
свого сюжету*

Я покладався на широкі крила,
Завдячуючи летом саме їй,
Чув, що несе мене пісенна сила,
Хоча за хистом скромний я хвалій.

Але коли плоди усе обсіли,
Не розігнутись гілочці малій,
І відступив я, вражений немило,
Живим на небо закортіло, — стій!

Перу, не то що слову, не злетіть,
Куди злетіла полегко Природа,
Сплітаючи цупку для мене сіть.

Амур, той так додав Мадонні вроди,
Що я її вже був негоден зріть,
Та доля не дала своєї згоди.

СССVIII

Незрівнянні чесноти поетової донни

Тієї, за яку я Соргу, а не Арно
Обрав і вільну взяв собі нужду,
А не служіння за багату мзду,
На світі вже нема, і плакати марно.

Не все мені минається безкарно:
Хоч скільки я рядків не покладу,
Шляхетна врода, на мою біду,
В піснях виходить не така вже й гарна.

Піймати в ній я хочу стільки рис,
Вони, як зорі в небі, розбрелись,
І для портрета вже їх забагато.

Хоч щось одне. Немов яскраве сонце,
Всім людям зрине із усіх сторін це.
Та ні, я і цього не в змозі описати.

СССIX

Поетові треба узнавати свою донну на землі

Це чудо із чудес не на віки
Нам небо показало і вдарило,
Бо скоро, нас уразивши немило,
В хори її забрало між зірки.

Амур уклав до уст мені рядки,
Щоб я про неї всім повідав сміло,
Та мало що у творі говорили
Моє уміння, пера і картки.

Мої пісні не стали виняткові,
Хоч я так розраховував на диво,
А успіхом я їх не назову.

Хто німоту цінує більш, ніж слово,
Промовить справедливо: «О, щасливі
Ті очі, що її побачили живу!»

СССХ

Повернення весни

Зефір війнув, і з ним весна зелена
Насіяла скрізь маю і зела,
Щебече Прокна, стогне Філомена,
Вітаючи повернення тепла.

В траві рябіють квіти незліченні,
Зевес радіє: донька ожила.
Зігріла землю й воду хіть шалена,
І всяка твар вибрикує мала.

І лиш мені доводиться зітхати,
Бо взято у надгоряні палати
Від серця мого бідного ключі.

І щебет птах, і піль безкраї гони,
І пань пригожих радісні уклони —
Мені пустеля й звірі уночі.

СССХІ

Плачі соловейка

Кого оплакує так ніжно соловій —
Своїх пташат чи солов'їху милу,
Мелодію завівши осмутнілу
На вись усю і паділ наш земний?

У відповідь у цій пітьмі моїй
Мій сум ще більшу набирає силу.
Кому, як не мені, копа могилу
Цариця Смерть, хіба опертись їй!

Який ти легковірний, небораче!
Чи ти гадав, що цих очей світила
Земля поглине, лише грудку кинь.

І ось в сльозах і страхів я бачу,
Що нам жорстока доля присудила:
Усе на цьому світі тільки тлінь.

СССХІІ

*Ніщо не може втишити
поетового болю*

Ні в тихім небі мандрівні зірки,
Ні в чистім морі кораблі смолові,
Ні в полі лицарі, до бою вже готові,
Ні в пралісі на грищі хижаци,

Ні з новиною гість віддалеки,
Ні вірші, зложені на честь любові,
Ні край фонтана, на м'якім лужкові
Співачок любих голоси дзвінкі, —

Ніщо могого серця не залудить:
Забрала все навек в свою могилу
Та, що була мені свічадо і світило.

Тягти життя мені несила, люди.
Я рвусь покласти край моїй недолі:
Ох, лучче б я її не знав ніколи.

СССХІІІ

*Поет нарікає на те, що небо
ніяк не поєднає його
з коханою*

У полум'ї я жив так люблю нею,
Співав і плакав. Та минув той час,
Тепер вона на небо вознеслась,
Зробилась тільки віршою моєю.

Не світить зір її мені зорею,
Але в моєму серці не погас,
І серце, відлітаючи од нас,
Вона вгорнула у свою кирею.

Взяла з собою в землю й вишню вись,
Де кращій з тихих і смиренних дів
Кладуть на голову вінок вічнозелений.

Навіщо смертні ризи ці здались —
Без них я б духом первозданним змив,
Щоб приєднатися між душ блаженних.

СССХІV

Докори поетовій душі

Душе, ти шлях знегідь звістила свій,
В дні радості мрійлива, осмутніла,
Шукаючи того, що на віку так мило,
Спочинку од біди, як статись їй.

Слова, лице, манери, жести, стрій
І з боєм спочуття раптова сила —
Тобі в прозрінні все те говорило:
Цей день останній, більш нема надій.

О бідолашна душе! О ці чари!
Як ми палали тут, коли мені сяяли
Ті очі, що їх більше не узріть.

Їм, приятелям двом, я передав не даром
Скарбів найблагородніших чимало,
Лишаючи тут серце й мислів цвіт.

СССХV

Як смерть стала на прою з поетом

Квітками й зелом одшумів мій май,
І приску в серці жевріти не довго,
Дійшов і я до того вже порога,
З якого хоч-не-хоч у діл збігай.

Врагиня дошкуляє, та не вкрай,
Бо стала не така шорстка і строга,
І вщухли мої муки і тривоги,
І радість повернулась знов у край.

Отут уже пора і Чистоті
Зійтись і побалакати з Амуром
Про те, що їм чинити як-не-як.

Та Смерть ще раз вкида мене в зажуру,
Поставившись мені на півпуті,
Як грізний і озброєний вояк.

СССХVІ

Той самий сюжет

Жаданий спокій віднайти пора,
Сюди, по всіх боях, уже ступили кроки,
Та мій порив спинила ненароком
Смерть, що людей не дуже розбира.

Як нетривала мла, коли мете кура,
Так проминули і життєві строки
Тієї, що мене вела очима доки,
І ось тепер нема мені добра.

Міняють звички втома й сивина.
Якби ж не ця кончина надто рання,
Не плямував мене б ніякий гріх.

Мої почувши голосні зітхання,
Схилилася б із-під небес вона
І спочутливо вислухала б їх.

CCCXVII

Та сама тема

У тиху гавань ввів мене Амур
Серед буяння шторму навісного,
В мої вечірні роки, задля того,
Щоб я відмігся від сердечних бур.

Чи не тому, що до чужих натур
Пом'якшала-таки моя небога.
Та Смерть, як тільки випала спромога,
Все потопила, не лишивши жмур.

Якби вона зосталася живою,
Ось би тоді до вух її дійшли
Мої солодкі скарги і жалі.

І може, і знайшла б вона слова
Потіхи для обох про наші два
Змарнілі лиця, вкриті сивиною.

СССХVIII

*Поет поклоняється Лаурі
після її смерті так,
як поклонявся живій*

Коли рослина впала чимала
Від гострого заліза чи від бурі,
І крона боком долі полягла,
І показався сонцю корінь бурий,

На іншу Калліопа набрела
З Евтерпою, і та мені похмуро
Заткала серце; так кругом ствола
Плазує плющ, щоб лізти вже по муру.

Жива лаврина, де гніздились поки
Мої зітхання і думки високі,
Перебуваючи в своїм надійнім схові,

Залишила коріння у мені,
І голос чийсь бринить, та в вишині
Нема йому і досі ще одмови.

СССХІХ

*Лаурині моральні гожості —
найперша причина
поетового пламеню*

Дні перемчались оленем прудким,
Єдине, що у пам'яті не гине,
Ясніючи, побіжне і хвилинне,
Із присмаком солодким і гірким.

Мізерний світ, хисткий, їдкий, як дим.
Сліпець той, хто за течією плине.
Від неї порох залишився нині,
І моє серце, сховане із ним.

Я знаю: неземна її краса
Прикрасила собою небеса,
Пишаючи у формах благородних.

І поки голову мою вінчає сідь,
Я допитатись думаю зуміть,
Якою я узрю її сьогодні.

СССХХ

Повернення до Воклюз

Знайомий чую тиховій у горах,
Це тут огонь очей її сіяв
На радість, на веселощі забав,
А нині обернувся мені на горе.

Навіщо мріять, як життя суворе?
Змутнів струмок серед сирітських трав.
Пустий і зимний цей закутень став,
Я ще живий, та в нім поляжу скоро.

Надія ще залишилась мені:
Побачити її знадливі стопи
І гожі очі біля мого дому.

Служу я пану лютому й скупому,
Згораючи у власному вогні,
Й оплакувати можу тільки попіл.

СССХХІ

Поет сумує, споглядаючи місця, що були свідками його кохання

Чи не мого це Фенікса кубло?
Тут пера позолотисті лишила

І серце узяла моє під крила
Та, до якої лиш квиління йшло.

Солодких нарікань тут перше тло.
Де те обличчя, яснозоре, миле,
Що пестило, і ранило, й цілило?
Земне це диво в небі розцвіло.

Убогий, я тиняюся без тебе
В місцях, де болі важко так таїти,
Щоб оспівать тебе на вівтарі.

Я бачу пагорби, імлою оповиті,
І цей останній твій політ до неба,
Й розблислі очі як вогні зорі.

СССХХІІ

*Відповідь на сонет Джакома
Колонни*

Почувши їх співзвуччя нещадиме,
Не сохнучи, блищить сльоза мала,
На вірші, де сама Любов жила,
Озветься Жаль і вже не пройде мимо.

Твоя зоря сіяє, а не блима,
У тебе нехить до земного зла.
Ті твори, що їх Смерть геть розмела,
Зібрав я знову у поправні рими.

Ти свіжим плодом смакував би стиха
З мого гілля. Яке ж це зле світило
Завидливим промінням нас облило?

Хто вкрав тебе, укоротивши вік,
Кого мій бачить дух і славить мій язик?
А все ж зітханья як-не-як потіха.

СССХХVІ

*Поет втішається, думаючи
про Лаурине щастя*

Я знаю, Смерте, твій нестямний гнів —
Амурову обладу ти збіднила:
Згасила світло, квітку любу й милу
Скосила, у тісний загірби рів.

З життя забрала ту, якій я так радів,
Щоб тінню вбити променисту силу.
Та славу поховать тобі несила,
Ну, а таку, як в неї, й поготів.

Вона тепер на небесах ясниться
І радує усіх своїм сіянням,
Себе забути людям не дає.

Хай буде ваше серце, янголице,
Підкорене на небі вболіванням,
Як тут красою вашою моє.

СССХХVІІ

*Поет сподівається домогтися
для Лаури безсмертя на землі*

Лаврини віддих, свіжість, аромат,
Надію зовсім близького спочину —
Забрала їх в якусь одну хвилину
Губителька усіх земних одрад.

Як Сонце заступає Місяць-брат,
Аби в пільмі втопити світлу днину,
Так відступаю я, хмурнію, гину,
Збираючись од смерті в смерть тікати.

Від сну, красуне, вже ти пробудилась
І нині серед обраних умів
В Творцеві спокій однайшла великий.

І якщо спів мій має трохи сили,
Якщо тебе я піднести зумів,
Із пам'яті не вийдеш ти до віку.

СССХХVIII

*Поет побивається, що не зумів
передбачити смерті своєї донни*

Овва, прийшов останній з днів щасливих,
Навряд щоб я діждався знову їх.
Недарма серце — ледь зігрітий сніг —
Передчуває лиш журні мотиви.

Так ніби в дім ввірвалися пориви
Гарячки і по тілу, як батіг.
Хоч я скорився, ради дачь не зміг,
От щастя й закривилося накриво.

З небес сіяють її гарні очі,
Пишаючи здоров'ям і життям,
Тоді як тут мої лишились вбогі.

І кажуть, спочутливі та урочі:
«Ще доведеться, друзі, стрітись нам,
Не на землі, а за її порогом».

СССХХIX

Розлука і смерть

О день, о час, о врем'я наше люте,
О злісних зір лукава й хитра змова!

О вірний зір, що ж ти мені одмовив,
Коли мене намислив одштовхнути?

Дісталось мені, я знову в скруті,
А то подумав, зовсім безтолковий,
Що упаде лиш частка, не основа;
Якому ж треба вістрягану бути!

Сія на небі віще письмено:
Задуги любу цю мою огнину.
Чи не про це вістив журний і ніжний лик?

Влетіла мені в око порошина,
Дививсь я та й не вгледів все одно,
І похилився з горя чоловік.

СССХХХ

Останнє побачення

Він говорив мені, цей любий зір:
Бери від мене все, що тільки змога,
Бо занесуть тебе далеко ноги,
Мене ти не побачиш більш, повір.

Біду передчуваючи, мов звір,
Чому ти так і не зробив нічого,
Ступивши легковажно на дорогу
Своєї муки і страждань без мір?

І так сказали мовчки її очі
Моїм: «О друзі, ми уже давно
Були таким жаданим вам свічадом,

Нас небо жде, ми йдем туди охоче,
Бо повну волю нам дає воно,
А ви собі живіть, хоч і нерадо».

Канцона

*Поет нарікає, що не зумів
умерти раніше за свою донну*

Життя свого священне джерело
Я кидав, по морях і по землі
Я правивсь за зорею без принуки,
І в цьому вигнанні, було,
Розраджував гіркі жалі
Надією і пам'яттю про злуку.
Кидаю меч і піднімаю руки
Перед недолею, вона (оце біда!)
Умить занастила уповання,
Оставивши душі лиш спогадання,
І ось тепер за ними упада
Її одвічна спрага і жада.

Як скороход без їжі, без пиття
Вже плентає з ячанням: не впади,
Втрачаючи останні сили й тяму,
Так я відтоді, як моє життя
Духовної позбулося їди,
Що в неї вгородилася зубами
Та, що царить і над царями.
Хіба мене те саме не чека?
Я ладен вмерти, та боюся — рано.
От як під вітриганом
Сніг або кур кудись тіка;
Я теж тікач. Моя судьба така.

Не став би я життя любить,
Якби (Амур це знає) не вона,
Хто сонцем нам здавалася на сході.
Та після смерті злинула в блакить
Її душа, шляхетна й чарівна.
І ось за нею я спішу відтоді.

Одначе затаївся сум на споді,
Адже я не схистився уловить
Амура іншу раду в зорі,
І нині я у горі.
Хто сподівався на щастя в смертну мить,
Бувало, покидав нещасним світ.

СССXXXII

Секстина

Скарги на смерть

Щасливий вік мій, невимовна радість,
Погідні дні і тихомірні ночі,
І зойки ніжні, і солодкий вірш,
Поставлені к строці дзвенючі рими,
Усе перевелось на жаль і сльози,
Життя мені нелюбе, хочу Смерті.

І мовлю я, звертаючись до Смерті:
«Кирпата свашко, ти убила радість,
У мене на очах не сохнуть сльози,
Похмурі дні мої і тоскні ночі,
Квиління й гвалт не в'яжуться у рими,
І від ячань розвалюється вірш».

Куди тебе завів любовний вірш?
До криків гніву, до думок про Смерть!
Де пломінки рядки? Чому кульгають рими,
Шляхетної душі завждішня радість?
Коханчині слова де серед ночі?
І на устах, і в думках тільки сльози.

Колись жага народжувала сльози.
Цупкий, лунав уже ніжніше вірш.
І довгі, плачучи, не спав я ночі,
А нині сльози ще горій од Смерті, —

Оскільки назавжди утратив радість
Той погляд, про який лунали рими.

Колись кохання нарізало рими
Жарким вогнем очей, а нині сльози
Притерли пам'ять про колишню радість,
І спала думка перетворити вірш.
І до блідої я волаю Смерті:
«Нехай минуть мене лихі ці ночі!»

Прогнали сон нудні томливі ночі,
Грімкі колись, мої приглухли рими,
Попавши нині ув обійми Смерті,
І в кожній пісні неодмінні сльози.
На манівці в Амура збився вірш:
Тепер журба панує, а не радість.

Ніхто не вмів сповна так пити радість,
Ніхто не мучиться сильніше дні і ночі.
Журбою, журачись, журливий дише вірш, —
І озиваються лементуванням рими.
Я жив надією, її втопили сльози,
І лише Смерть рятунок мій од Смерті.

Убитий смертю, тільки з ласки Смерті
Я зможу знов відчутти давню радість
Узріти ту, хто гамувала сльози,
Хто дощиком скропляла ніжні ночі,
Коли думки вбивалися у рими
Й Амур підніс увись мій вбогий вірш.

Коли б я, прочитавши цей мій вірш,
Лауру зміг би вирвати у Смерті,
Як подругу Орфей, не дбаючи про рими.
Яка була б це невимовна радість!
А ні, хай тьма близесенької ночі
Криниці заснітивши, впинить сльози.

Амуре, роки вже, як ллються сльози,
Як нарікає мій журливий вірш,
Не сподіваючись на тихі ночі.
Тому-то і волаю я до Смерті,
Аби взяла мене, мені на радість,
До тої, по якій голосять рими.

Коли б притомлені злетіли рими
Туди, де невідомі гнів і сльози,
До тої, чия врода небу радість,
Вона б узнала, як змінився вірш,
Раніш не знаний їй із волі Смерті,
Що їй судила день, мені млу ночі.

Ви, хто ще вірить у блаженні ночі,
Хто жде кохання й добирає рими,
Перекажіть мою мольбу до Смерті —
В ту гавань суму, де вже зайві сльози, —
Нехай мені верне колишній вірш,
На горе людям, а мені на радість.

Нехай цю радість не змарнують ночі:
І вірш скорботний, і плачливі рими,
І сльози — все мине з приходом Смерті.

СССXXXIII

*Поет посилає свої рими
на Лаурину могилу*

Ідіть, тужливі рими, до плити,
Де скарб безцінний мій земля ховає,
Скажіте їй (з небес вона відповідає,
Хоч тлін її устиг час замести),

Що листя з Лавра, пущене пливти,
З сумного я потоку підбираю,

Бо слід її по нім я відшукаю:
«Так і дійдеш, — кажу, — до неї ти».

Я весь у ній, у мертвій і живій,
Живій навек, вона-бо невмируща,
Такою її світ не втомиться любити.

І вийде хай на шлях останній мій
Прийнять мене спочити в її кущі
У ту мою прощальну смертну мить.

СССXXXIV

*Поет просить Лауру прийти
до його смертної постелі*

Як вірність заслуговує заплати,
І Жаль до мене в'ється, наче пліть,
Я жду віддяки, бо не погасить
Моєї віри в Донну, в світ багатий.

Тепер я не боюсь її втрати.
Вона вже добре знає мою хіть,
Про це устигло слово заявить
Або лице, якого не сховати.

Почувши угорі, як я зітхаю,
Вона захоче, зглянувшись на мене,
На бідолаху знову очі звести.

І як я скину це одіння брентне,
Вона зійде назустріч з небокраю
У гурті друзів і Христа, і Честі.

СССXXXV

Видіння

Між сотнями жінок лише одна
Заволоділа думами моїми,
З подобою благого серафима
Зрівнятись гожістю могла вона.

Істота ця не смертна й не земна,
На щось, крім неба, і очей не зніме.
Душа ж моя, в любові невситима,
На крилах ось її наздоганя.

Та плоть мені летіти заважала,
І наздогнати я її не зміг,
Лиш поглядом провівши осмутніло.

О ясні, чисті і живі зерцала,
Навіщо ж Донна, зажуривши всіх,
Крізь вас вселилась в інше гарне тіло?

СССXXXVI

Поетові здається, ніби його донна і досі жива

Лелію завше у душі моїй
Ту, хто у Лету, знаю я, не кане.
Я бачу знов її в красі пишання,
Ще й на зорі світання осяйній.

Як вперше, все таке хороше в ній,
Ловлю в лиці вітання ненастанно,
Кричу: «Жива і жить не перестане!»
Ось відповідь почую з уст, постій.

Відповіда, а то й мовчить. І ось ми
Із серцем, ізирнувшись непомітно,
Зітхаємо: нас обмануло диво!

У літо тисяча і триста сорок восьме,
В годину першу, шостого дня квітня,
Заснула поміж нас душа щаслива.

СССXXXVII

Алегоричний апофеоз

О ти, кого багатством не здолає
Пишновеличний і духмяний Схід
І ким і Захід мав би дорожить,
Як скарбом, що такого більш немає.

Мій любий Лавре, у твоїм розмаю
Пишала врода, пал, любовна хіть.
Сюди злітав спочити серед віт
Владика благородний мого раю.

І ось мені на долю випада
Обрать тебе для помислів гнізда,
Я був щасливий, хоч в тривозі сам.

Яким же доскональством був цей храм!
Тоді Господь, аби прикрасить небо,
Тебе покликав і узяв до себе.

СССXXXVIII

Поетова донна знана лише небові і йому

Задула ти, Кирпата, мій світець.
Світ отемнів, кохати некрасиво,

Красу і гожість нехтують спесиво.
Я світом нуджу, я душею мрець.

Добро в зневазі. Честі вже кінець.
Всі дивляться, та й я, чомусь іскрива.
Якщо нема зерна, чи ж буде добре мливо?
Ведеш ти гру, який же з тебе грець?

Земля, повітря, безбереге море
Цей брентний рід людський іще оплачуть —
Без квітів луки, перстень без рубіну.

Чи знав же хто її в земну ще пору?
З мук мліючи, я знав її, одначе,
І небові віддав любов свою єдину.

СССXXXIX

*Поет засліплений Лауриною
досконалістю*

Відколи небеса поширили мій зір,
Відколи я навчивсь в Амура льоту,
Я бачив, як влила свою ясоту
У смертне сотворіння кожна з зір.

Проте явив мені небавом світотвір
Ще вищі, нестерельні вже чесноти,
Такі, що їх нікому не збороти,
Вони для мене недосяжний взір.

Тому-то для тієї, що у Бога
За мене просить, всі мої творіння
З морського дна не винесли нічого.

Перу моєму не хапає вміння,
І той, у кого зір такий убогий,
У Сонце втупившись, узріє лиш проміння.

СССХL

*Поет просить Лауру втішити
його уві сні*

Моя коштовна, дорога твердине,
Тебе могила встигла загорнуть,
Та небеса дали тобі приют,
Прийди до мене, зболеної тіні!

Являлася ти в сні мої донині,
Та ось і цю ти занедбала путь.
Чому б тобі на неї не вернуть?
На небі-бо нема ні гніву, ні гордині,

Що змушують у нас і добрі душі
На муки любити та катуші
Чужі, цим зневажаючи Амура.

Мене ти зриш. Поспівчувай мені,
Потіш, не наяву, так уві сні,
Прийди до мене у моїй зажурі.

СССХLІ

*Подяка донні за те, що вона
одразу виконала поетову
волю*

Чия душа це, янгол чий, як стій,
До неба донесли мої квиління,
Аби моя володарка єдина
Являлася у благості своїй

Біль гострий серця гамувати мій,
Ісповнена добра і благостині?
І я відчув: тепер я не загину,
І жити став, а смерті дав відбій.

Блаженна ти. Бо можеш дати щастя
Видінням, словом, ніби ненароком
Промовленим, розумним нам одним:

«Хай тобі, друже, прикрим це не здається.
Для твого блага я була жорстока!»
І сонце враз стає, і я із ним.

СССXLII

Як донна втішає поета

Живлюся я поживою, якою
Мене мій пан так щедро наділив:
Скорботою, нахилком до плачів,
Жалем про те, що я зробив з собою.

Вона ж приходить до мого покою,
Як я лежу, безсилий, і з-під брів
Лиш гляну (більшого б не смів!),
Й сідає при моєму узголов'ю.

І ось уже ласкавими перстами
Мені втирає сльози і речами
Дає надію на багато літ:

«Мій друже, голосіння упини,
Тебе зсушили вже всього вони!
Я не вмирала, а тобі ще жить».

СССXLIII

*Поетове життя підтримує
Лаура*

На небі бачу ту, кого там славлять хори,
Усмішку, голови злотистої уклін.

І чую голосок — мене втішав би він,
Якби не завдавав чимало горя,

Й дивуюсь: я живу сьогодні, як і вчора,
Хоча сконать багато мав причин.
Рятують сходини на кілька тих хвилин
Спасених, як зоряється Аврора.

Яка вона тоді уважна та ласкава,
Як слухає мої вже без обави
Повістки про любовні всі мороки!

Та тільки небо запала над нами,
Летить лиш їй відомими шляхами,
І очі мокрі в неї, як і щоки.

CCCXLIV

*Поет нарікає на біди,
які ніяк його не відпускають*

Розкошами, надись, колись було
Кохання — я того не знаю.
Тепер я мов на вогнищі палаю,
Тепер я знаю, в чому його зло.

Земного світу честь, чиє ім'я як скло,
Хто нині небо сяйвом сповиває,
На час малий була для мене раєм,
Гай-гай, це все було, та загуло.

Забрала Смерть мою святу розраду,
І туга душу їсть, немає гірш.
То що ж, це до загину путь проста?

Я плакав і співав. Тепер кульга без ладу,
Не корячись мені, упертий вірш.
І болем очі зведені й уста.

CCCXLV

Палінодія

Кохання й біль штовхнули мій язик
Ступити на несправедну дорогу:
Мовляв, усе, що слухала небога, —
Неправда, хоч її як правду рік.

У тім, що муки не утишив лік,
Що так вона й зосталась надто строга,
Блаженну дорікати мені незмога:
В моєму ж серці бути їй повік.

Я сам собі біду свою вколишу,
А їй уже не бачить цього аду,
Щоб я тут сам умерти й жити міг.

Тепер вона зробилась ще гарніша
І там, у янгольському хорі, рада
Сидіти біля Господевих ніг.

CCCXLVI

Лаурина поява в небесах

Хор янголів і душ блаженних ряд
Ясу їй воздавали невгомно,
Коли по сконі в перший день мадонна
Вступила врешті у Небесний Град.

Що це за світло, врода ця без вад?
Ось хто носить заслужує корону!
Ні в сьогодні, ні во врем'я оно
Не випадало нам таку вітати.

Вона радіє цій новій оселі
Серед обранців, з неба оглядає
Плачу долину, горе світове.

І, мариться, той погляд підганяє.
Я борсаюсь, сумний і невеселий.
«Іпоквапся!» — голос з вишини зове.

CCCXLVII

*Поет просить Лауру заступитися
за нього перед Богом*

О Донно, зі Всевишнім засідать
Тебе на троні небо допустило.
І там земну твою красу і силу
Оздоблюють не перла, не шарлат.

Довкола тебе лиш жіноцька знать.
І бачить Бог, кого ти полонила,
Хто тобі вірний, скільки сліз й чорнила
Він мусив за тобою проливать.

Як моє серце тужить на землі,
Тобі це добре видно і на небі,
Як мрію про очей твоїх сонця.

Щоб примирить розбіжності малі
Між нами, попросить тобі лиш треба,
Щоб був у вас якнайскоріше я.

CCCXLVIII

*Перелік високих прикмет
поетової донни*

Лице і зір, найгожіші з усіх,
Які пишали будь-коли на світі,
І коси, з сонячного жару литі,
Солодка мова і солодкий сміх.

Правиця, що зухвальців молодих
Уміла враз Амуру підхилити,
Приборкавши; і рухи пановиті
Таких легесеньких і борзих ніг.

Ви дух живили мій. Тепер вас улюбили
Небесний цар і вісники крилаті.
А я зостався тут, сліпий, безсилий.

Одне ще мене може утішати:
Та, до якої прикипів душею,
Подбає, аби я злучився з нею.

CCCXLIX

Поет бажає тільки смерті

Нерідко мариться: до мене ось прийшов
Від діви вісник, щоб до неї звати.
Я ж тіло й душу заходивсь міняти,
Щоб рятуватись від земних оков.

Я сам себе не пізнаю немов.
Зосталось днів мені тут небагато.
Я радий був би знать відходу дату,
Це близько, я вже чую явний зов.

Блаженний день, коли свою тюрму,
Розбивши вщент, я геть із себе скину
Мою незграбну, зашкарублу плоть.

Зоставивши земну позаду тьму,
До променистих верховіть я злину,
Де ждуть мене Мадонна і Господь.

CCCL

Досконала врода поетової донни

Крихка і нетривала благостиня,
Яка у нас зветься ліпота.
І зроду ще її чудовна повнота
Не втілювалась так в одній людині.

Канон Природа поламала нині –
На вроду іншим поскупилась та.
(Хай ця моя невір'яна прямота
Не угнівить вродливиць у країні!)

Такої вроди нині чи колись
Не знайдете, та ще у цьому світі,
Подібному скоріше до Содому.

Так рано відійшла. А я змінивсь,
Аби могли під її сонцем жити,
На радість цьому сяйву золотому.

CCCLI

Поет визнає, якою спасенною була для нього суворість його донни

М'яка суворість, стриманий відказ,
Любові чистота і співчувати вміння,
В зневазі гожа, а моє яріння
Приборкать хтіла, могу впевнить вас.

У мові чемність з гідністю сплелась;
Чутливість; неухважності ні тіні;
Квіт честі, ключ краси, що неодмінно
Жене з думок попутну всяку грязь.

Цей бозкий погляд може ошчасливить,
То гордий, аби вичитать суворо,
То бистрий — той, який підпомага.

І ці чудові зміни і пориви
Мені вказали, в чому саме корінь
Рятунку, в котрім зсякла вся снага.

CCCLII

Лаурина кончина

Щасливий дух, що посилати міг
До мене зір, сліпучіший за промінь,
Пісні рождаючи, з зітханнями при цьому, —
Моя душа не забуває їх.

Ти постаєш у видивах моїх
Серед квіток, на пагорбі крутому, —
Не дівчина, а янгол невідомий,
Якого досі я зустрить не встиг.

Та ось Творець позвав тебе до себе,
І дух твій, плоть лишивши, відійшов,
Аби засісти на святих облаках.

Та за тобою вслід пішла Любов
І Честь, і Сонце впало з неба,
І Смерть зробилась не така й жорстока.

CCCLIII

Пташці

Чому співаєш, пташко, так нерадо,
Вбиваючись за тим, чого нема, —
Заходять, певно, ночі і зима,
А теплі дні zostалися позаду?

Узріла б, як тиняюсь я без ладу,
Як я від горя несповна ума,
На груди бідоласі ти б сама
Спурхнула розділить мою досаду.

Та випала нам доля не однака:
Ти маєш, мабуть, за живою плакати,
Для мене ж Смерть — ось пожадана річ.

Все ж наша пам'ять хмурою порою
Веліла нам повести між собою
Розмову задушевну віч-у-віч.

CCCLIV

*Поет просить Амура допомогти
йому славити Лауру*

Амуре, поможи писати не гірше
Моєму вже ледачому перу,
Піднести ту, кого боготворю,
Рядки сльозами вдячними скропивши.

Наснаж, мій пане, величальні вірші
Тим полумінням, що я ним горю, —
Краси такої й цноти не узрю
На цій землі осиротілій більше.

Він: «Те, що мав я вкупі з небесами,
Містилося сповна в її душі, —
Недарма я любив її за вдачу.

Такої вроди від часів Адама
Не бачив світ. І якщо сам я плачу,
Скажу й тобі — ридючи пиши».

CCCLV

Повернення до Бога

О часе, на баскому ти коні,
Довірливим від тебе так немило!
О ви, прудкіші за вітри і стріли,
Ісповнені брехні й облуди дні!

Однак я вас не винувачу, ні,
Природа розгорнула ваші крила,
А мені очі, бідаку, розкрила,
Щоб я себе побачив у багні.

Назріла, аж кричить, давно спонука
Вернутися в надійніший приплав,
Інакше цього лиха не збороти.

Амуре, не ярма твого, а муки
Душа моя втіка, та й сам ти знав:
Утверджується гартом лиш чеснота.

CCCLVI

Поетові ввижається його донна

Як часто в невеселий мій покій
Честива віє аура Лаури,
І я берусь відкрити свою зажуру,
Як я не смів сказати їй живій.

Освідчуюсь в любовній муці їй,
Спрямовуючи погляд ніжно-хмурий,
Як добре дістається від Амура,
Хоть він до мене не завжди лихий.

Вона мовчить, блідава, і на мене
Лише погляне і зітхне порою,
І лик скрашає чистими сльозами.

Моя душа, розтерзана, стражденна,
Себе картає й плаче над собою,
І, пробудившись, віднаходить тяму.

CCCLVII

Поет зважується на смерть

Мені здається, ніби сотні літ
Попереду у мене провозата,
За нею через доли й перекати
Я поспішаю в інший, кращий світ.

Не в змозі світу суєтного сіть
Мене у цій дорозі упіймати,
Бо в серці промінь світить її свято,
І я зарікся втрати вже лічить.

Година смертна не страшна для мене.
Нехай приходить, я усе знесу:
Господь страждав і нам усім велить.

Бо смерть, ввійшовши в кожну її вену,
Не замахнулась на таку красу.
Ясного лику Діви не потьмить.

CCCLVIII

Той самий сюжет

Сумним не стане в смерті ніжний вид,
Зате він смерті ніжність може дати.
Бо хто ж мені допоможе умирати?
А та, кого судилося любить.

Хто на хресті нас врятував од бід,
Хто браму пекла скинув нам під п'яти,

Благою смерть явив, не супостатом,
Тож стріну я спокійно смертну мить.

Поквапся, Смерте! Чом мене не звеш,
Навіщо мені мука ця без меж, —
Адже її взяла ти без загаю!

Я неживий уже віддавна теж,
Я нею жив, я з нею йду до краю,
Її стопою день переміряю.

CCCLIX

Канцона

Поет розмовляє уві сні зі своєю донною

Коли моя підмога і затула,
Щоб дух підняти в днини невеселі,
Стоїть ліворуч при моїй постелі
І промовляє лагідно і чуло,
Я і собі, геть змучений, знебулий,
Питаю: «Звідки ти, душе щаслива?»
Вона ж відповідає неквапливо,
Віть пальми й лавра тулячи до себе:
«Сюди до тебе я зійшла із неба,
Покинувши високі Емпіреї,
Щоб рятувати од біди твоєї».

Про вдячність мої зори говорили.
«Ось тільки дивно, — я кажу, — мені,
Що мене знають в вашій стороні».
Вона на те: «Печальні хвилі
Твого плачу і жалісливі квилі
Сягали аж туди, в небесний град.
Виходить, ти не рад,
Що я у Матки Божої приполі
Щаслива, як ніколи?»

Аби ж ти справді міг мене любити,
Як це показують твої слова і вид».

«Ба, я не скаржусь, коли щось не йде,
Зате недолю маю право клять я.
Та вірю у твоє я внебовзяття,
Як ніби сам я бачив диво те;
Бог і Природа в серце молоде
Не внесли б так багато благодаті,
Якби не рачили тебе вважати,
Що ти достойна вічного спасіння, —
Душа, всім на радіння,
Недавно ти жила ще серед нас
І в небо вознеслась в урочий час.

Без тебе і життя мені нема,
І світу за слізьми уже не видко.
Хай би мені погаснути в сповитку,
Ніж мучитись тут муками всіма».
На те вона: «Сумуєш ти дарма.
А краще б ти, крилатий,
Від суєти наважився тікати,
Аби рішуче дати догану
Цим схотінкам поганим,
А потім і зі мною полетить,
Із двох одну собі узявши віть».

«Хотів би я відказ почути твій,
Що означає це віття?» А вона:
«Та хто ж цього не зна?
Хіба не ти її співець-хвалій?
Звитяга — пальма. Верх був мій
Над цілим світом і собою.
А лавр — тріумф. І, певне, мною
Заслужений. Господь Бог і тобі
З гріхами в боротьбі
Підможе, тільки покладись на нього,
І ми зійдемо за земним порогом».

«Невже я бачу наяву ці очі,
Мов ті сонця, й ті самі коси,
Що їхні чари наді мою й досі?» —
«Чому чуткам ти віриш так охоче?
Тепер живу я у краю урочім
Безтільна, — тіло узяла земля.
І ось тобі являюсь я
Такою, щоб зуміла побороти
Твою невтішну по мені скорботу
І, стоячи отак в красі усій,
Вбезпечила рятунок твій і свій».

Тут я заплакав. А вона
Втирає мені сльози шматом бганим,
І знов лунають голосні догани —
Від них і камінь розсадився он.
Відтак пропала. І пропав і сон.

CCCLXI

Старість

Мені нерідко кажуть дзеркала:
«Твій вид змарнілий, підупале тіло,
Немає спириту, сила знемоціла.
Пора признатись: старість налягла».

Природа як руйнує, то дотла.
Перемагати час нам не під силу.
І як вода вогонь погасить вміло,
Так від цих слів спаде і сонна мла.

Я добре бачу, як життя мина,
Що нам дається раз, один-єдиний,
І чую в своїм серці слово шире

Тієї, що жила завжди одна,
А нині, вставши з праху, гордо лине,
Преславна, як ніхто, в небеснім ширі.

CCCLXII

*Поет сподівається скоро
покинути землю ради
неба*

Нерідко в небеса на крилах мрії
Утішно так заноситись мені,
Щоб там набуть, злетівши впорожні,
Скарб, що дорожчий над блага земнії.

І серце мре в солодкій веремії,
А та, перед якою я в огні,
Мені говорить: «Ти не згинеш, ні,
За тебе, друже, я тепер радію».

Веде мене вона до Пана Бога:
Чим не нагода ревно помолиться,
Аби дав дозвіл зрїть обидва лики.

А він на те: «Тебе чека дорога
Завдовжки, мабуть, років двадцять-тридцять.
І не сумуй: цей термін невеликий».

CCCLXIII

Повернення до Бога

Смерть погасила сонце — можна оку
Не сліпнути в сліпучих парусах,
Та, хто жар-крига, обернулась в прах,
Усох мій лавр і поступився дроку.

Є в цьому радість і якась морока.
Думки зухвалі і панічний страх
Минулися, живець надій зачах,
І почуваюсь я, як кажуть, ще нівроку.

Від тої, хто і ранить, і зцілить,
Я вирвався і став самим собою,
На радість і печаль мою велику.

На світі я набувсь, хоч це не пересит,
Тому й вертаюсь до свого Владики,
Що може небо двигати бровою.

CCCLXIV

*Поет докоряє собі за те,
що змарнував стільки років*

В Амура двадцять літ, як я на ретязку,
Веселий у вогні і без сльози у горі,
Коли ж вона пішла в надгоряні простори,
Терплю десятий рік біду тяжку.

Гріховну чашу випивши гірку
Життя такого, падаю від змори,
Добра шукаю, Бог же прийде скоро
До того, хто спіткнувся на віку.

Стид і ганьба. Життя моє пусте
З якої не поглянеш сторони.
А мої друзі, де тепер єсьте?

Тебе я кличу, Боже, пом'яни,
Що я в твоїй тюрмі, й прости хоча б за те,
Що я прийшов признатись до вини.

Клянуну в сльозах свої минулі дні,
Коли я покохав земну істоту,
Криланий, я лігати не мав охоти,
Тож по собі лишив сліди дрібні.

Ти ж бачиш, на яким тепер я дні.
Небесний Царю, ти благий був доти,
Яви мені ще раз свою щедроту,
Дай змогу відпокутувати мені.

Хай не лишусь у бурі й боротьбі,
А з миром відійду. Як і не жити,
То можна очі гідно хоч склепити.

Тож милість дай мені твою велику —
Дожити гідно до скінчання віку.
Усі мої надії лиш в тобі.

I. Вступний сонет до «Канцоньєре» Петрарка написав тоді, коли вирішив відібрати частину італійських віршів до цієї збірки.

III. Поет має на увазі 6 квітня — день Ісусової смерті на хресті.

IV. *Юпітерові Марс послав слугою* — тобто утвердив благий вплив планети Юпітер над згубним впливом планети Марс.

X. Юпітер-Гримій — це Папа Боніфаций VIII, який переслідував бунтівний рід Стефана Колонни.

XXII. У цій секстині Петрарка обігрує метафору. Німфа Дафна, тікаючи від закоханого у неї Аполлона, попросила свого батька, бога річок Пенея, аби він допоміг їй уникнути обіймів бога Сонця, і тоді той обернув її в лаврину.

XXVII. *Благий король* — французький король Філіп VI.

Вінець — корона від Карла IV. Роги він обламає Багдадському падишаху.

Ревний слугитель Бога — Папа Іоанн XXII.

Ніжний агнець — Агнеса Колонна.

XXXI. За тогочасною космогонією *три зірки* — це Місяць, Меркурій і Венера.

П'ята сфера — це небо підступного Марса.

XL. Петрарка просив свого друга — Джакома чи Джованні Колонну надіслати йому рукопис для роботи над поемою «Африка».

XLI. За міфом, кузня Вулкана була в Монджібелло (вулкан Етна) або в Ліпарі.

XLIII. *Латони син* — Феб, тобто сонце.

XLIV. Тесалію заросив кривцею Юлій Цезар. А плакав він над головою чоловіка своєї доньки Юлії, якого стратив єгипетський цар Птолмей на догоду Цезарю.

Пастух, що з праці Голята вбив... — Давид, який згодом, ставши царем, лив сльози над убитим своїм сином, так само як жалів царя Саула, полеглого від руки філістимлян.

LI. *Прудка утікачка* — це німфа Дафна, і перетворилося її тіло в лаврове дерево. Старий, що відкидає тінь на все Марокко, — Атлант, обернений поглядом Медузи в однойменну гору.

LIII. *Сципіони* — Брут Сципіон Африканський Старший (235—183 до н. е.) — римський полководець, розгромив війська Ганнібала; Фабрицій Сципіон Африканський Молодший (185—139 до н. е.) — римський полководець, зруйнував Карфаген під час Третьої Пунічної війни.

Кай-Фабрицій — консул 282 року до н. е., воював з самнітами та Епіром.

LVII. За середньовічними уявленнями, Тигр і Євфрат брали витоки з одного джерела.

LVIII. *Аганім Колонна* — рідний брат друзів Петрарчиних — кардинала Джованні та єпископа Джакома Колонни.

LXVI. *Воклюз* — по-італійському *valle chiusa* (закрита долина). Вона закрита від «любовних вітрів».

LXXVII, LXXVIII. Сонети пов'язані з портретом Лаури, який намалював для Петрарки сієнський маляр Сімоні Мартіні.

XCII. Сонет написаний на смерть Чіна да Пістої, який був другом Данте і поетом «дольче стіле нове».

CVIII. *Сеннуччо дель Бені* — друг Петрарки, поет «солодкого нового стилю».

CXXXV. Світло — схід. Фенікс — птах. Ключ студений у Греції, про що розповідає Пліній.

Два ключі на острові Фортуни — на Канарах.

CXXXVI. Для Петрарки не Рим, а Авінйон через захланність пап став недостойною столицею християнства.

CXXXVIII. *Нема вже Константина...* Мається на увазі імператор Константин (274—337), який зробив християнство державною релігією і тим самим сприяв збагаченню церкви.

CLXXVII. *Третя сфера, третє небо* — небо Венери, куди любов підносить живими своїх підданців.

CLXXXVI. Егіст убив Агамемнона після повернення того з Троянської війни, змовившись з Агамемноновою дружиною Клітемнестрою.

CLXXXVII. *Пастух* — Вергілій, автор «Буколік».

CXC. *Лань* — Лаура. Вона постає поетові між двох річок — Соргою і Дюрансою (або Роною).

CCXXV. Паріс викрав зі Спарти Елену, що спричинило Троянську війну.

Автомедонт — Ахіллів візничий.

Тифій — стерник аргонавтів.

ССXXXII. Александр Великий, за свідченням Плінія, дозволив лиш кільком художникам робити своє зображення — Апеллусу в малярстві, Лісіппу — в скульптурі.

Тадей — один із семи царів, що воював проти Теб. У сутичці з Месаліппом, уже помираючи, все ще гриз йому голову.

Сулла — римський диктатор.

Римський цезар Валентиніан умер від нападу люті під час прийняття послів.

Аякс — герой грецького табору під Троєю, кинувся на меч, ображений тим, що Ахіллів обладунок дістався не йому.

ССXCI. *Титон* — за грецькою міфологією, коханий Еос, на прохання якої Зевс зробив Титона безсмертним, але богиня забула попросити для нього вічної молодості, і Титон обернувся у хирявого старика-невмираку.

СССХ. *Прокна і Філомена* — царівни-сестри, обернені у птахів: ластівку і солов'я.

СССХVIII. *Калліона* — муза епічної поезії.

Евтерпа — муза ліричної поезії.

Згадані у книзі латинські назви:

Rerum vulgarium fragmenta («Вірші людською мовою»)

Epystole metrice («Віршовані послання» — збірка латинських листів)

De vita solitaria («Про самотнє життя» — трактат)

Familiarium rerum libri («Про справи повсякденні» — збірка латинських листів)

De secreto conflictu curarum mearum («Моя таємниця» — трактат)

Rerum memorandarum libri («Про достопамятні події» — трактат)

Contra medicum quendam («Проти лікаря» — інвектива)

Itinerarium syriacum («Сирійські подорожі»)

Senilium rerum libri («Старечі справи» — збірка латинських листів)

De remediis utriusque fortunae («Засоби проти щасливої і злощасної долі» — трактат)

De sui ipsius et multorum ignorantia («Про своє і про чуже невігластво» — трактат)

<i>Марко Сантагата. Передмова</i>	5
<i>Нікола Франко Баллоні. Всесвіт, що розширюється</i>	19

КАНЦОНЬЄРЕ

I. Вступ	25
II. Як поет став жертвою любовних каверз	26
III. Страсна п'ятниця стала тим днем, коли поет закохався	26
IV. Поет славить те місто, де народилася Лаура	27
V. Обігрування імені Лаури	27
VI. Поет відчуває, як його долає жага	28
VII. Другові з закликком працювати над собою	29
VIII. Посилаючи у дар пташок	29
IX. Посилаючи у дар фрукти	30
X. Стефанові Колонні	30
XI. Балада. Проти фати своєї донни	31
XII. Поет сподівається, що старість буде сприятливіша для нього	32
XIII. Краса донни веде поета до найбільшого блага	32
XIV. Балада. Прощання з донною	33
У час розлуки з донною	33
XV. Покидаючи свою донну	34
XVI. Поет порівнює себе з прочанином, що йде поклонитися Христові	34
XVII. Що поета засмучує і що втішає	35
XVIII. Коли поет тікає, його переслідує жага	36
XIX. Поет порівнює себе з метеликом	36
XX. Поет не може достойно оспівати свою донну	37

XXI. Поставте серце, відкинуте Лаурою, приречене на загин.	38
XXII. Секстина	38
XXIII. Канцона. Поет повідає, як він віддав свою свободу за любовне рабство і як йому скрутно від цього.	40
XXIV. Відповідь на сонет Страмацци Перуджі	45
XXV. Приятеліві	45
XXVI. На цю ж саму тему	46
XXVII. Про Філіпа де Валуа і хрестовий похід	46
XXIX. Канцона. Поет зважає, любити чи розлюбити Лауру	47
XXX. Секстина	48
XXXI. До тяжко хворої Лаури	49
XXXII. Поет втрачає надію зілнитися від своєї шаленої пристрасті	50
XXXIII. Хвора Лаура приходять до поета уві сні втішати його	50
XXXIV. До Аполлона з проханням зілнити Лауру.	51
XXXV. Поет шукає самотності, але й там його переслідує Амур	51
XXXVI. Поет не хоче вкоротити собі віку, але його спокушає таке бажання	52
XXXVIII. Орсо, графові Ангільярському	53
XXXIX. Як поет не встиг одвідати Лауру	53
XL. Другові з проханням надіслати твори святого Августина	54
XLI. Відсутність Лаури поет приписує бурям і грозам	55
XLII. Спокій на небесах після повернення Лаури	55
XLIII. Переживання Феба через відсутність Лаури.	56
XLIV. Тільки Лаурине серце не схильне до жалю	56
XLV. Лаура перед дзеркалом	57
XLVI. Інші інвективи проти дзеркал	58
XLVII. Поет знов побачить гарні очі, без яких не може жити.	58
XLVIII. Поет відчуває, як при Лаурі його серце палає, а язик німіє	59
XLIX. На цю ж саму тему	59
L. Канцона. Усі, хто працює і страждає, перепочивають; поет — ніколи	60
LI. Поет через муки заздрить неживим речам	63
LII. Мадригал	63
LIII. Канцона. Римському сенаторові	64
LIV. Балада	67
LV. Балада	67

LVI. Марне сподівання68
LVII. В любові багато гіркоти і трохи солодкості68
LVIII. Месерові Агапітові, посилаючи йому гостинці69
LX. Прокляття лавру70
LXI. Поет благословляє все, пов'язане з початком його кохання70
LXII. Акт покути на одинадцятую річницю кохання71
LXIII. Балада71
LXIV. Прохання до Лаури не зневажати її оселі, яка є постовим серцем72
LXV. Поет благає, щоб його сердечний пал передався Лаурі73
LXVI. Секстина73
LXVII. Падіння75
LXVIII. Побачивши Рим, поет пробує скинути Лаурину владу, але кохання не дає цього зробити75
LXIX. Поет тікає від кохання і потрапляє до рук його служителів76
LXX. Канцона. Якщо поет, переконавшись у марності своїх благань, не перестає нарікати, то винен він сам, а не зірки чи доля77
LXXIV. Яким дивом поет знайшов для кохання стільки ходів, думок, рим і слів78
LXXV. Лаурині очі79
LXXVI. Поетові любя Амурова в'язниця80
LXXVII. Лаурин портрет80
LXXVIII. Цей самий сюжет81
LXXIX. У чотирнадцяту річницю поетового кохання81
LXXX. Секстина82
LXXXI. Поетові хочеться віддати себе до рук Богові83
LXXXII. Якщо Лаура й далі буде такою жорстокою, поет покине її84
LXXXIII. Поет дивується, чому він так страшиється кохання, випивши через нього добру повну85
LXXXIV. Поет розмовляє, звертаючись до своїх очей85
LXXXV. Знов бачачи свою донну в тому місці і в той час, коли поет закохався86
LXXXVI. Поет воліє вмерти щасливим, ніж жити у муках86
LXXXVII. Очі поетової донни хочуть, щоб він тільки мучився, а не сконав87

LXXXVIII. Поет радить іншим не тішити себе, як він, любовними надіями	88
LXXXIX. Поет не може жити на волі відтоді, як став Амуровим бранцем	88
XC. Любов живе красою, що її породила	89
XCI. Братові Герардові, який постригся в монахи	90
XCII. На смерть Чіна з Пістої	90
XCIII. Поет розповідає про Амурові погрози	91
XCIV. Потрясіння і метаморфоза коханців перед пасією	91
XCV. Очі поетової донни пом'якшали не від кохання, коли читали в його серці	92
XCVI. Безповоротна втрата свободи	93
XCVII. Цей самий сюжет	93
XCVIII. Герць. — Орсо, графові Англіярському	94
XCIX. Другові, який уникає світської любові	95
C. Любовні спогади	95
CI. Поет бачить свої заблуди і не може піти геть	96
CII. Не можна судити, що в тебе на серці, з обличчя	96
CIII. До Стефана Колонни з порадою розправитися з Орсіні	97
CIV. Пандольфові Малацесті, сеньйорові Ріміні	98
CVI. Мадригал	98
CVII. П'ятнадцять років не можуть розбити влади, яку мають над поетом очі його донни	99
CVIII. Порятунок	99
CIX. На цю ж саму тему	100
CX. Той самий сюжет	100
CXI. Інший порятунок поетової донни	101
CXII. Сеннучові дель Бене	102
CXIII. Йому ж таки	102
CXIV. Покидаючи Авін'йон	103
CXV. Про погляд поетової донни	103
CXVI. Поет бачить лише кохану	104
CXVII. Стрімчак Воклюза	105
CXVIII. У шістнадцяту річницю поетового кохання	105
CXX. Антонію Беккарі з Феррари у відповідь на його канцону, де цей поет оплакує Петрарчину смерть, звістка про яку поширилася тоді	106

CXXI . Мадригал	107
CXXII. У сімнадцяту річницю поетового кохання	107
CXXIII. Розлука	108
CXXIV. Поет не знає, звідки його біди і як їх лікувати	108
CXXV. Канцона. Одвідуючи місця, де ступали ноги його донни, поет нарікає, що й тут не знайшов полегші од своїх гризот	109
CXXVI. Канцона. Біля Воклюзького ключа	111
CXXVII. Канцона. Поет скрізь віднаходить образ своєї донни	114
CXXVIII. Канцона. До італійських княжат	117
CXXIX. Канцона. Поет нарікає на те, як важко йому жити без донни	121
CXXX. Поет нарікає, що його мучить і віддаляє від коханої ревність	123
CXXXI. Другові, який запитує в поета, як розчулити донну	123
CXXXII. Сумніви щодо природи кохання	124
CXXXIII. Поет передає свої гризоти за допомогою чотирьох порівнянь	125
CXXXIV. Поет описує свою мізерію донні	125
CXXXV. Канцона. Поет порівнює себе з тим, що в світі є найбільшою рідкістю.	126
CXXXVI. Інвективи проти Авінйона.	129
CXXXVII. Той самий сюжет.	129
CXXXVIII. Той самий сюжет	130
CXXXIX. Своім відсутнім друзям	131
CXL. Поетове кохання триватиме до смерті.	131
CXLI. Поет порівнює себе з мотилем.	132
CXLII. Секстина. Поет доводить, що пора згадати про любов до Бога	132
CXLIII. До Лауриної подруги.	134
CXLIV. Сеннуччові дель Бене	134
CXLV. Хай би що суджено поетові, його кохання не зміниться	135
CXLVI. Поет уболіває, що не може достойно оспівати чесноти і красу своєї донни	136
CXLVII. Любовні випробування.	136
CXLVIII. Алгоритична похвала джерелу Сорги і лавру, посадженому на берегах річки	137
CXLIX. Балада. Поетове бажання зростає разом з надією	138

CL. Розмова поета зі своєю душею	138
CLI. Поет оспівує силу погляду своєї донни	139
CLII. Поет нарікає на свою нерішучість.	139
CLIII. Поет просить притулку у смерті	140
CLIV. Досконала краса і досконала чеснота поетової донни.	141
CLV. Лаурині сльози	141
CLVI. Той самий сюжет.	142
CLVII. Той самий сюжет	142
CLVIII. Той самий сюжет	143
CLIX. Душевна краса поєднується в коханій з красою тілесною	144
CLX. Досконалість поетової донни	144
CLXI. Поет найнещасніший з коханців	145
CLXII. Поет ревнує до всього, що оточує його донну	145
CLXIII. Поет прагне, щоб його донна зглянулася на його кохання	146
CLXIV. Поет страждає і не може зцілитися від такого любого йому самому страждання	147
CLXV. Які доннині принади ваблять поета	147
CLXVI. Поет боїться підвести свою поетичну зорю	148
CLXVII. Доннині слова сповняють поета щастям.	148
CLXVIII. Поет нарікає, що постаріється, вірячи оманливим надіям	149
CLXIX. Поет так багато має сказати, що йому важко говорити з донною	150
CLXX. Надмір любові заважає поетові висловлювати її	150
CLXXI. Поет упертий у своїх сподіваннях	151
CLXXII. Той самий сюжет.	151
CLXXIII. Нерішучість у коханні.	152
CLXXIV. Поет втішає себе тим, що страждає з такої гарної причини	153
CLXXV. Спогади про донну посилюють поетове кохання	153
CLXXVI. Ідучи Арденнським лісом	154
CLXXVII. Про небезпеки, на які поет наразився в цьому самому лісі.	154
CLXXVIII. Про суперечливі враження, які справляє любов на поетову душу.	155
CLXXIX. Відповідь на сонет Джері Джанфільяцці	156

CLXXX. Пливучи річкою По	156
CLXXXI. Любовні притчі	157
CLXXXII. Відповідь на сонет Чіна з Пістої	158
CLXXXIII. Вічний страх через те, що донна змусить поета не жить	158
CLXXXIV. Про недугу поетової донни	159
CLXXXV. Поет порівнює свою донну з Феніксом	159
CLXXXVI. Врода і цнота поетової донни над усі похвали	160
CLXXXVII. Той самий сюжет	161
CLXXXVIII. Сонцєві	161
CLXXXIX. Алегоричний опис любовних гризот поетових	162
CXC. Притча	162
CXCI. Донна постає перед поетом, як Бог перед блаженними	163
CXCII. Граційна хода Лаурина	164
CXCIII. Ніжний голос поетової донни	164
CXCIV. Повертаючись до Провансу	165
CXCV. Тільки смерть або донна можуть зілїти поета від коханнє	165
CXCVI. Любовні спомини	166
CXCVII. Голос, коси, тїнь та очі поетової донни	167
CXCVIII. Очі і коси поетової донни ще достойно не оспївані	167
CXCIX. Украдена рукавичка	168
CC. Поетова донна зосереджує в собі всі риси краси	168
CCI. Повернута рукавичка	169
CCII. Поет уже збезнадїївся завоювати любов своєї донни	170
CCIII. Даремно поет робив свою донну безсмертною	170
CCIV. Поет закликає свою душу брати приклад з донни і вернутися до Бога	171
CCV. Поет вітає себе зі своїми гризотами	172
CCVIII. Пливучи Роною	172
CCIX. Повертаючись до Італїї	173
CCX. Поет нарікає на жорстокість своєї донни	173
CCXI. Поет розповїдає, як і коли він закохався	174
CCXII. Пїсля двадцятї рїчниці поетового коханнє	175
CCXIII. Чари поетової донни перевершують усе	175
CCXV. В поетовїй доннї зосереджені всі щедроти душі й тїла	176
CCXVI. Любовна скарґа	176

ССXVII. Поет не шукає у співах нехоті до своєї донни	177
ССXVIII. Поетова донна над усіма як сонце	178
ССXIX. Аврора, Сонце і поетова донна	178
ССXX. Величання поетової донни	179
ССXXI. Поет не може відірватися очима від донни, хоча вже його смерть близька	179
ССXXII. Подругам відсутньої поетової донни	180
ССXXIII. Чари поетової донни над усе	181
ССXXIV. Поетова любов така сильна, що навіть докір своїй донні не може її погасити	181
ССXXV. Судно і колісниця з Лаурою та її супутниками	182
ССXXVI. Поет оплакує свою донну, приречений бачити лише здалеку те, що любить	182
ССXXVII. Поет заздрить бризу і хвилям того краю, де живе його донна	183
ССXXVIII. Алгоритія про поетове кохання і славу, якої він домагається для донни і для себе	184
ССXXIX. Пісні й плачі	184
ССXXX. Повернення веселощів	185
ССXXXI. Про хворобу поетової донни	185
ССXXXII. Засудження гніву	186
ССXXXIII. Про одужання донни і про раптову недугу самого поета	187
ССXXXIV. Журба	187
ССXXXV. Кохання несамохіть пориває поета до його донни	188
ССXXXVI. Поет перепрошує за те, що намагається бачити донну всупереч її заборони	189
ССXXXVII. Секстина	189
ССXXXVIII. Про те, як на святі вельможа обирав донну, щоб поцілувати з-французька	191
ССXL. Поет перепрошує донну за те, що не скорився їй, пішовши від неї	191
ССXLI. Жаль посилює кохання	192
ССXLII. Поет посилає своє серце навздогін за донною	192
ССXLIII. Сліди перебування Лаури	193
ССXLIV. Відповідь друзів	194
ССXLV. Поділені рожі	194

CCXLVI. Поет просить небо, щоб він умер раніше за свою донну	195
CCXLVII. Поет перепрошує, що не вмiє гарно оспівати свою донну	195
CCXLVIII. Високі прикмети поетової донни	196
CCXLIX. Сумні передчуття поета, розлученого з коханою	197
CCLI. Лаура являється поетові неживою	197
CCLII. Невпевненість	198
CCLIII. Нарікання на розлуку	198
CCLIV. Страх і надія	199
CCLV. Ранок і тиха пора для поета	200
CCLVI. Скарга на Лауру	200
CCLVII. Обличчя і рука поетової донни	201
CCLVIII. Лаурині погляди і слова	201
CCLIX. Поетові хочеться знов побачити берег Сорги	202
CCLX. Поет підносить Лауру вище всіх найславетніших донн	203
CCLXI. Поет закликає інших донн наслідувати його донну	203
CCLXII. Честь для донни дорожча за життя	204
CCLXIII. Похвала Лаурі й лавру	204
CCLXV. Смерть — єдиний засіб проти Лауриної суворості	205
CCLXVI. Кардиналові Колонні з перепросинами, що поет не зміг одвідати його	206
CCLXVII. Поет оплакує смерть своєї донни	206
CCLXVIII. Канцона. Поет розмірковує над тим, що йому робити	207
CCLXIX. Поет оплакує смерть кардинала Колонни і смерть Лаури	209
CCLXXI. На смерть донни, якою поет захоплювався якийсь час після Лауриної смерті	210
CCLXXII. Поет нарікає на важке життя, яке йому доводиться вести	211
CCLXXIII. Поет картає свою душу за її вперту жалобу	211
CCLXXIV. Поет осуджує кваліть свого серця	212
CCLXXV. Поет втішає себе думкою про нинішнє щастя його донни	213
CCLXXVI. Поет кличе смерть	213
CCLXXVII. Поетове кохання живе надією	214
CCLXXVIII. Поет хотів би померти вкупі зі своєю донною	214

CCLXXIX. Лаура приходить до поета розповіді, якого щастя вона знає	215
CCLXXX. Опис чарівного куточка, що нагадує поетові його улюблений.	216
CCLXXXI. Поетові повсякчас ввижається Лаура	216
CCLXXXII. Лаура приходить до поета уві сні втішати його	217
CCLXXXIII. Інвективи проти смерті	218
CCLXXXIV. Поет скаржиться на те, що втішні мрії такі короткі	218
CCLXXXV. Лаура вказує поетові небесну путь	219
CCLXXXVI. Голос донни наставляє поета на добру путь	219
CCLXXXVII. Сеннуччові дель Бене після його смерті	220
CCLXXXVIII. Безлюддя Воклюз сповнене поетовими болешами	221
CCLXXXIX. Поет визнає марноту своїх колишніх бажань	221
CCXC. Спасенна суворість поетової донни	222
CCXCI. На зорі поетові являється його донна	222
CCXCII. Поет відчуває, що його співи скоро вмовкнуть	223
CCXCIII. До поета приходить слава, якої він не шукав	224
CCXCIV. Смерть донни принесла поетові самі сльози	224
CCXCV. Лаура дістає на небесах нагороду за свої чесноти	225
CCXCVI. Поет благословляє свою любов.	225
CCXCVII. Лаурині краса і цнота	226
CCXCVIII. Колишне щастя поета і його нинішня мізерія	227
CCXCIX. Поет без угаву оплакує невіджалувану втрату, якої він зазнав	227
CCC. Поетові заздро на небо і на землю	228
CCCI. У Воклюзькій долині.	228
CCCII. Поет в екстазі поривається до своєї донни.	229
CCCIII. Поет зіставляє своє теперішнє з минулим.	230
CCCIV. Зрадливість поетичного генія	230
CCCV. Поет благає донну зглянутися на нього	231
CCCVI. Опис поетових гризот по смерті його донни	231
CCCVII. Поетові пісні не достойні свого сюжету.	232
CCCVIII. Незрівнянні чесноти поетової донни	233
CCCIX. Поетові треба узнавати свою донну на землі	233
CCCX. Повернення весни	234
CCCXI. Плачі соловейка	234

CCCXII. Ніщо не може втишити поетового болю	235
CCCXIII. Поет нарікає на те, що небо ніяк не поєднає його з коханою	236
CCCXIV. Докори поетовій душі	236
CCCXV. Як смерть стала на прю з поетом	237
CCCXVI. Той самий сюжет	237
CCCXVII. Та сама тема	238
CCCXVIII. Поет поклоняється Лаурі після її смерті так, як поклонявся живій	239
CCCXIX. Лаурині моральні гожості — найперша причина поетового пломеню	239
CCCXX. Повернення до Воклюз	240
CCCXXI. Поет сумує, споглядаючи місця, що були свідками його кохання	240
CCCXXII. Відповідь на сонет Джакома Колонни	241
CCCXXVI. Поет втішається, думаючи про Лаурине щастя	242
CCCXXVII. Поет сподівається домогтися для Лаури безсмертя на землі	242
CCCXXVIII. Поет побивається, що не зумів передбачити смерті своєї донни	243
CCCXXIX. Розлука і смерть	243
CCCXXX. Останнє побачення	244
CCCXXXI. Канцона. Поет нарікає, що не зумів умерти раніше за свою донну	245
CCCXXXII. Секстина. Скарги на смерть	246
CCCXXXIII. Поет посилає свої рими на Лаурину могилу	248
CCCXXXIV. Поет просить Лауру прийти до його смертної постелі	249
CCCXXXV. Видіння	250
CCCXXXVI. Поетові здається, ніби його донна і досі жива	250
CCCXXXVII. Алегоричний апофеоз	251
CCCXXXVIII. Поетова донна znana лише небові і йому	251
CCCXXXIX. Поет засліплений Лауриною досконалістю	252
CCCXL. Поет просить Лауру втішити його уві сні	253
CCCXLI. Подяка донні за те, що вона одразу виконала поетову волю	253
CCCXLII. Як донна втішає поста	254

CCCXLIII. Поетове життя підтримує Лаура	254
CCCXLIV. Поет нарікає на біди, які ніяк його не відпускають	255
CCCXLV. Палінодія	256
CCCXLVI. Лаурина поява в небесах	256
CCCXLVII. Поет просить Лауру заступитися за нього перед Богом	257
CCCXLVIII. Перелік високих прикмет поетової донни	257
CCCXLIX. Поет бажає тільки смерті	258
CCCL. Досконала врода поетової донни	259
CCCLI. Поет визнає, якою спасенною була для нього суворість його донни	259
CCCLII. Лаурина кончина	260
CCCLIII. Пташці	260
CCCLIV. Поет просить Амура допомогти йому славити Лауру	261
CCCLV. Повернення до Бога	262
CCCLVI. Поетові ввижається його донна	262
CCCLVII. Поет зважується на смерть	263
CCCLVIII. Той самий сюжет	263
CCCLIX. Канцона. Поет розмовляє уві сні зі своєю донною	264
CCCLXI. Старість	266
CCCLXII. Поет сподівається скоро покинути землю ради неба	267
CCCLXIII. Повернення до Бога	267
CCCLXIV. Поет докоряє собі за те, що змарнував стільки років	268
CCCLXV. Каяття	269
Примітки	270

Франческо ПЕТРАРКА

КАНЦОНЬЄРЕ

Переклад з італійської

Головний редактор *Н. Є. Фоміна*
Відповідальний за випуск *А. Ю. Хорошевський*
Художній редактор *Б. П. Бублик*
Технічний редактор *Г. С. Таран*
Комп'ютерна верстка: *О. В. Підлісна*
Коректор *О. А. Кравець*

Підписано до друку 30.07.07. Формат 84×108¹/₃₂.
Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 15,12. Умов. фарбовідб 15,96. Облік.-вид. арк. 11,04.
Тираж 3000 прим. (2000 прим. – у палітурці № 7,
1000 прим. – у палітурці № 7Бц). Замовлення № 7-811.

ТОВ «Видавництво Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 502 від 21.06.2001 р.

ТОВ «Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 683 від 21.11.2001 р.

61057, Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
Електронна адреса:
www.folio.com.ua
E-mail: realization@folio.com.ua
Інтернет магазин: www.bookpost.com.ua

Надруковано з готових позитивів
у ВАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус"»,
61012, Харків, вул. Енгельса, 11
Свідоцтво про реєстрацію
ДК № 1626 від 22.12.2003 р.

Книжки видавництва «Фоліо» ви можете придбати:

склад-магазин у м. Києві
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 279-25-48
e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

гуртова торгівля:
ТОВ «Аргумент-Принт»
м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
тел. (057)714-91-73
e-mail: realization@folio.com.ua

відділ роботи з роздрібною торгівлею
м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
тел. (057) 731-67-73
e-mail: trade@folio.com.ua

магазини видавництва Фоліо

м. Київ

«Книги Фоліо»
ТЦ «Глобус» – 1, 2, 3 лінії
тел. 80503010132

«Книги Фоліо»
вул. Трьохсвятительська, 4
тел. (044) 278-82-64

м. Львів

«Книги Фоліо»
вул. Коперніка,3
тел. (032) 274-55-17

м. Харків

«Університетський будинок книги»
пл. Свободи, 6
тел. (057) 705-20-66

Магазини-партнери

м. Вінниця

«Кобзар»
пр. Привокзальний, 2/1
«Буква»
пл. Гагаріна, 2
тел. (0432)52-01-64

м. Дніпропетровськ

«Буква»
Театральний бул., 2
тел. (0562)36-05-38
«Буква»
пр. Карла Маркса, 67,
ТЦ «Гранд Плаза»
тел. (056)371-28-56

м. Дніпродзержинськ

«Книги»
вул. Шелетова, 4

м. Кривий Ріг

«Букніст»
пл. Визволення, 1
«Буква»
пр. Гагаріна, 38А
тел. (0564)08-92-83

м. Донецьк

«Буклет»
вул. Артема, 160

м. Горлівка

«Буква»
пр. Перемоги, 16
тел. (0624)52-16-91

м. Житомир

«Світ книг»
вул. Київське, 17/1

м. Запоріжжя

«Літера»
пр. Леніна, 208
«Буква»
пр. Леніна, 147
тел. (061) 270-00-89

м. Бердянськ

«Папірус»
пр. Леніна, 21/1

м. Івано-Франківськ

«Арка»
Вінчевий майдан, 3
«Букніст»
вул. Незалежності, 19
«Буква»
вул. Бельведерська, 2 А
тел. (0342)77-56-51

м. Кіровоград

«Буква»
вул. К. Маркса, 38/33
тел. (0522)30-47-30

м. Луганськ

«Літера»
вул. Сосюри, 137
«Знання»
вул. Володарського, 59
«Глобус-книга»
вул. Радянська, 58
«Гринченкова книгарня»
вул. Пушкіна, 3

м. Луцьк

«Книжкові барни»
вул. Єршова, 12
ТЦ «Глобус»
«Книжкові барни»
вул. Рівненська, 89
ТЦ «Імдж»
«Ліра»
Лесі Українки, 35А
ТЦ «Книжковий пасаж»
«Знання»
пр. Волі, 41

м. Николаїв

Магазин «Книги №1»
вул. Радянська, 3
ТЦ «Бізнес маркет»
вул. Фалєєвська, 35
«Буква»
вул. Радянська, 13
тел. (0512)47-61-61

м. Одеса

Мережа супермаркетів
«Таврія»
«Вузівський»
Люстдорфський шлях
140/1
«Грецький»
вул. Грецька ¼
«Аеропортівський»
вул. Гастелло, 50
«Європа»
вул. Дерибасівська, 21
ТЦ Ільїнський (Юнга)
м. Ільїнськ, вул. Леніна, 35
«Літера»
пл. Грецька, 3/4
(ТЦ «Афіна»)
«Буква»
вул. Дерибасівська, 14
(0482)35-84-04(05)

«Буква»
вул. Преображенська,
59/61
тел. (0482)34-75-99

м. Полтава

м. Кременчук
Супермаркет «Простір»
пр. 50-річчя Жовтня, 96
м. Миргород
«Буква»
вул. Гоголя, 116
тел. (05355)5-27-06

м. Рівне

«Буква-ТОР»
пр. Миру, 16
тел. (0362) 620-465
«Знання»
майдан Незалежності, 5
«Слова»
вул. Соборна, 57

м. Суми

«Книгилюб»
пл. Петропавлівська, 50
«Буква»
вул. Крива, 8
тел. (0542)21-40-91

м. Херсон

«Літера»
вул. Радянська, 24
«Буква»
вул. Суворова, 19
тел. (055)222-60-47

м. Хмельницький

м. Черкаси

Метро-книги
вул. 30-річчя Перемоги,
50
«Будинок Книги»
вул. Хрещатик, 200
«Літера»
вул. Шевченко, 258
«Світоч»
вул. Байди
Вишневецького, 38

м. Чернігів

«Книги»
вул. Кирпоноса, 21

м. Чернівці

Видавництво «Фоліо» звертається до керівників книжкових магазинів міст Полтава, Чернівці, Хмельницький з пропозицією представити наші книжки для читачів в Ваших містах.

Інтернет-магазин «Фоліо»

www.bookpost.com.ua

Інтернет-магазин "SuperBook"

www.suprbook.com.ua

Інтернет-магазин

www.petrovka.com.ua

книга поштою

Книжковий клуб «Фоліо»

м. Харків, 61052, а/с 46

тел. (057) 715-61-19 з 9.00 до 21.00

e-mail: club@folio.com.ua

Висилається безкоштовний каталог

ТОВ «Видавництво Фоліо»

61057, м. Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8

тел. (057) 700-44-29

e-mail: follosp@kharkov.ukrpack.net

www.folio.com.ua

Представництво в Києві

м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4

тел. (044) 279-25-48

e-mail: foliokiev@kv.ukrtel.net

Франческо ПЕТРАРКА

6 квітня 1327 року
в авіньйонській церкві
Св. Клари геніальний
італійський поет
та мислитель Франческо
Петрарка (1304—1374) вперше
побачив жінку на ім'я Лаура.
Тої ж миті він закохався —
на все життя та без надії
на взаємність. На честь
мадонни Лаури поет почав
складати вірші, які потім звів
у збірку. Так з'явилася
«Канцоньєре» — книга,
яка стала однією з найпоміт-
ніших й найвидатніших
в історії світової літератури
та зробила безсмертним ім'я
Франческо Петрарки.

ISBN 978-966-03-3929-3

9 789660 339293